

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА КОМИСИЈАТА

Извештај за напредокот на Република Македонија за 2009 година

1. ВОВЕД

1.1. Предговор

Од март 2002 година, Комисијата редовно ги известуваше Советот и Парламентот за напредокот постигнат од страна на земјите од регионот на Западен Балкан.

Извештајот за напредокот постигнат од страна на Република Македонија во подготовките за членство во ЕУ, главно, ја следи истата структура како и во минатите години. Извештајот:

- кратко ги опишува односите меѓу Република Македонија и Унијата;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија во однос на политичките критериуми за членство;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија во однос на економските критериуми за членство;
- го разгледува капацитетот на Република Македонија за преземање на обврските од членството т.е. од *acquis* изнесено во договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата.

Периодот што го опфаќа овој извештај е од почетокот на октомври 2008 година до средината на септември 2009 година. Напредокот се мери врз основа на донесените одлуки, донесеното законодавство и спроведените мерки. По правило, не се земени предвид законодавството или мерките што се во подготовка или чекаат одобрение од Собранието. Овој пристап овозможува еднаков третман во сите извештаи и дозволува објективна процена.

Извештајот се заснова на информации собрани и анализирани од страна на Комисијата. Освен тоа, употребени се многу извори, вклучувајќи ги придонесите од Владата на Република Македонија, земјите-членки на ЕУ, извештаите на Европскиот парламент¹ и информациите од разни меѓународни и невладини организации.

Комисијата носи детални заклучоци во врска со Република Македонија во својот одделен документ за проширувањето², заснован на техничката анализа содржана во овој извештај.

¹ Известител за Република Македонија беше г. Ерик Мејер. Од септември 2009 година нов известител е г. Зоран Талер.

² Стратегија за проширување и главни предизвици 2009-2010 (КОМ(2009) 533 од 14.10.2009 година)

1.2. Контекст

Европскиот совет во декември 2005 година ѝ додели на Република Македонија статус на земја-кандидат. Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) меѓу Република Македонија и ЕУ беше потпишана во април 2001 година и влезе во сила во април 2004 година. Во февруари 2008 година, Советот го донесе Партнерството за пристапување за земјата, кое ги вклучува клучните приоритети за реформи.

1.3. Односите меѓу ЕУ и Република Македонија

Република Македонија учествува во **процесот на стабилизација и асоцијација**.

Во однос на **Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА)** со ЕУ, земјата во моментот ги спроведува сите обврски преземени со Спогодбата, што претставува клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Земјата особено продолжува да ги исполнува сите обврски предвидени во првата фаза на спроведувањето на Наслов V (Движење на работници, основање, обезбедување услуги, капитал) од ССА. Врз основа на тоа, во октомври Комисијата даде предлог за преминување во втората фаза на асоцијација, во согласност со член 5 од ССА.

Преку структурите на ССА продолжи редовниот **политички и економски дијалог** меѓу ЕУ и земјата. Комитетот за стабилизација и асоцијација се состана во јуни, а Советот за стабилизација и асоцијација во јули. Од ноември 2008 година одржани се средби на седум секторски поткомитети.

ЕУ им обезбеди на властите насоки за реформските приоритети преку **Партнерството за пристапување** од февруари 2008 година. Напредокот на овие реформски приоритети се охрабрува и се набљудува преку телата основани според ССА. Врз основа на Партнерството за пристапување, Извештајот за напредокот за 2008 година и забелешките од страна на Комисијата, Владата во мај донесе ревидирана Национална програма за усвојување на правото на Европската унија.

Партнерството за пристапување идентификува осум клучни приоритети за напредок во процесот на пристапување на Република Македонија. Во овој Извештај за напредокот, Комисијата ги оценува овие клучни приоритети како одредници. Препораката за почеток на пристапните преговори ќе зависи од постигнатите резултати.

Договорите за **визно олеснување** и за реадмисија меѓу Република Македонија и Европската заедница продолжуваат да се спроведуваат. Во рамките на процесот на дијалог за **визна либерализација**, земјата постигна значаен напредок во областите правда, слобода и безбедност и ги исполни одредниците од патоказот. Врз основа на овој напредок, во јули 2009 година Комисијата предложи укинување на визните обврски за граѓаните на Република Македонија.

Во однос на **финансиската помош**, од 1 јануари 2007 година почна да се применува новиот Инструмент за претпристапна помош (ИПА). Во јуни 2009 година беше донесен Повеќегодишниот индикативен плански документ (ПИПД) за земјата за 2009-2011 година. Во 2009 година, националната програма изнесуваше 81 милион евра. Освен тоа, земјата и натаму има корист од регионалните и хоризонталните програми. Прекуграничната соработка се користи за унапредување на дијалогот меѓу локалните и регионалните власти од соседните земји.

Портфолиото со финансиска помош од ЕУ со кое управува Делегацијата на Комисијата во Скопје, изнесува 91 евро. Во јули 2009 година повеќе од 25% од овој вкупен износ беа вклучени во договори, а повеќе од 21% беа исплатени. Помошта се фокусира на поддршка на спроведувањето на Охридскиот рамковен договор, зајакнувањето на административниот капацитет со особен акцент на секторот владеење на правото, на економскиот развој и на способноста за преземање на обврските од членството во ЕУ. ЕУ има цел да го пренесе управувањето со ИПА фондовите на националните власти според Децентрализираниот систем за спроведување (ДИС), откако националните власти ќе го развијат потребниот капацитет за да ја преземат оваа обврска. Потребно е натамошно внимание за развивањето отчетна администрација и институции со соодветен капацитет.

ЕУ обезбеди обемна финансиска поддршка за **граѓанското општество** преку разни национални и регионални хоризонтални ИПА-програми во рамките на Единицата за граѓанско општество, вклучувајќи помош за основање на националниот форум за граѓанско општество, градење капацитети за организациите на граѓанското општество и за основање регионални центри за поддршка на НВО, во износ од 8 милиони евра. Националните програми обезбедуваат значајна поддршка за подобрување на развојот и одржливоста на организациите на граѓанското општество и за натамошно градење на капацитетите на владиното одделение за соработка со НВО. Програмите за прекугранична соработка со Бугарија и со Грција, исто така, промовираат социјални, економски и културни проекти на организациите на граѓанското општество.

Како одговор на економската криза, беше креиран **кризен пакет на ИПА**, кој опфаќа 200 милиони евра за регионот на Западен Балкан, а кои се очекува да ги зголемат инвестициите за најмалку една милијарда евра, кофинансирани од страна на партнерските финансиски институции. Земјата ќе има корист од дел од повеќекорисничките фондови за конкурентност, мали и средни претпријатија, енергетска ефикасност и регулирање на банкарскиот сектор. Како земја-кандидат, на Република Македонија од 2007 година ѝ се доделени повеќе од 40 милиони евра од финансирањето во рамките на компонентата III на ИПА, главно за зајакнување на конкурентноста на економијата – на тој начин помагајќи во справувањето со кризата – преку големи инфраструктурни проекти во областите транспорт, животна средина, како и поддршка на мали и средни претпријатија.

Република Македонија досега има потпишано меморандуми за разбирање за учество во следниве **програми на Заедницата**: „Програма за претприемништво и иновации“ (ППИ) од „Рамковната програма за конкурентност и иновации“, „Напредок“, „Култура“, „Европа за граѓани“, „Фискалис 2013“ и „Царина 2013“.

2. ПОЛИЧКИ КРИТЕРИУМИ

Во овој дел се разгледува напредокот на Република Македонија кон исполнувањето на политичките критериуми од Копенхаген, кои налагаат стабилност на институциите што гарантираат демократија, владеење на правото, човекови права и почитување и заштита на малцинствата. Исто така, се следи регионалната соработка, добрососедските односи со земјите вклучени во процесот на проширување и земјите-членки, како и почитувањето на меѓународните обврски, како што е соработката со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ).

2.1. Демократија и владеење на правото

Устав

Уставот е изменет во јануари за да се намали прагот на излезност на гласачите во вториот круг на претседателските избори од 50% на 40%.

Собрание

Работата на Собранието продолжи врз основа на дијалог меѓу владејачката коалиција и опозицијата, што е клучен приоритет од Партнерството за пристапување. Зајакнатиот дух на консензус резултираше со донесување, со широк консензус, на неколку закони поврзани со европската интеграција. Се одржуваа неделни состаноци меѓу координаторите на парламентарните групи, а во присуство на заменик-претседателот на Владата задолжен за европски прашања.

Првпат Собранието и неговите тела темелно го прегледаа Извештајот за напредок од Европската комисија. Националниот совет за евроинтеграции (НСЕИ) и Комисијата за европски прашања продолжија да промовираат јавни расправи, со што го зголемија учеството на граѓанското општество. Овие дискусии го придружуваа донесувањето на Акциски план од страна на Владата за постапување по заклучоците од Извештајот за напредок од 2008 година. НСЕИ, чиј претседавач е од опозицијата, продолжи да се состанува на месечна основа и со високо ниво на учество од страна на неговите членови. НСЕИ обезбеди дополнителен персонал, којшто ќе го зајакне неговото функционирање.

Основана е нова Комисија за локална самоуправа. Се вовеле е-Собрание, што воведува целосно автоматизиран законодавен процес од моментот на поднесување на документите од страна на Владата, па сè до нивното објавување во Службен весник.

Собранието не работеше од 26 февруари до 10 април поради претседателските и локалните избори. По изборите тоа веднаш продолжи со работа. Три нови пратеници дадоа официјална заклетва за да ги заменат оние што беа избрани за градоначалници.

Новиот Деловник за работа на Собранието ја зголеми ефикасноста и ефективноста во водењето на собраниските работи. Сепак, Венецијанската комисија укажа на потребата за натамошно подобрување на правилата, особено во поглед на правата на опозицијата. Транспарентноста на законодавниот процес беше подобрена со воведувањето јавни расправи во Собранието.

Собранието ги разгледа годишните извештаи на институциите задолжени да му поднесуваат извештаи. Итна постапка е применета само за неколку закони чијашто цел е справување со последиците од светската економска криза. Неколку мерки од Акцискиот план за Собранието се применети пред неговото усвојување, како што е основањето на Буџетскиот совет и Советот на собранискиот канал. Повеќето слободни работни места во новите административни услуги на Собранието беа пополнети. Буџетските средства на Собранието беа зголемени за 11%.

Во август беше донесен нов Закон за Собрание, чија цел е натамошно зајакнување и уредување на функционирањето на Собранието. Тој особено создава законска обврска за координација меѓу претседателот на Собранието и политичките партии, како и за односите меѓу пратениците и нивните изборни единици; ги зајакнува овластувањата на претседателот на Собранието да одржи ред; воведува специфичен буџет за водење на Собранието; воведува Парламентарен институт за да се обезбеди анализа и истражување за пратениците; овозможува јавни расправи за да се засили прегледот врз работата на Собранието.

Комитетот за меѓуетнички односи имаше ограничена улога во однос на важни прашања како што е воведувањето етнички смени во образованието во некои делови од земјата. Комитетот ја ограничи својата активност на примената на правилата за двојно мнозинство (Бадинтерово мнозинство) во Собранието за законите што се однесуваат на малцинските заедници.

Собраниската комисија за надгледување на работата на разузнавачките агенции и новоформираната Комисија за надгледување на спроведувањето на Законот за следење на комуникациите досега не одржаа ниту една расправа.

Во август, Демократската партија на Албанците (ДПА), која има 5 члена во Собранието, почна со бојкот на Собранието, наведувајќи дека не се спроведува доволно Охридскиот рамковен договор.

Истражувањата за неправилностите на парламентарните избори во 2006 година беа завршени без ниту еден случај да биде изнесен пред суд, што предизвика загриженост во врска со неказнивоста на сторителите. Меѓутоа, напредок беше постигнат во гонењето на сторителите на нерегуларностите на парламентарните избори во 2008 година. Следејќи ги инструкциите од претседателот на Врховниот суд да им се даде приоритет на овие случаи, судовите осудиле на казна затвор вкупно 29 сторители. Случаите поврзани со 96 сторители сè уште се во постапка. Седум полициски службеници беа отпуштени откако беа осудени на казна затвор. Пет случаи се разгледуваат во апелационите судови.

Претседателските и локалните избори се одржаа во два круга, на 22 март и 5 април. Набљудувачките мисии на ОБСЕ/ОДИХР и на Советот на Европа заклучија дека изборите „... ги исполнија повеќето обврски на ОБСЕ и други меѓународни стандарди за демократски избори“.

Повеќето од 28-те препораки на ОБСЕ/ОДИХР, кои беа објавени по парламентарните избори во 2008 година, беа спроведени. Ограниченото, но видливо полициско присуство придонесе за мирна атмосфера во изборните денови. Политичката клима беше смирена и спроведувањето на гласањето покажа забележано подобрување во

однос на парламентарните избори од 2008 година. Изборите се спроведоа од трипартитна администрација, составена од Државната изборна комисија (ДИК), општинските изборни комисији (ОИК) и избирачките одбори на локално ниво. Свкупно, овие тела добро одговорија на предизвикот за организација на овие комплексни избори. При составувањето на изборните одбори употребен е мешан професионално-политички модел, вклучувајќи еден член номиниран од владејачките партии и еден од партиите од опозицијата. Државната изборна комисија (ДИК) организираше обуки за сите вклучени во спроведувањето на изборите. Управниот суд ги потврди сите одлуки на ДИК при одлучувањето во врска со жалбите против тие одлуки, освен една. Организациите од граѓанското општество на терен испратија голем број домашни непартиски набљудувачи.

Сепак, бројот на веродостојни извештаи за притисок или за заплашување на граѓаните, особено на службениците во јавната администрација, низ целиот изборен период одзеде од свкупниот квалитет на изборниот процес.

ДИК не ги разгледа жалбите во врска со првиот круг на гласање во рамките на законските рокови и задоцни со објавувањето на конечните резултати од првиот круг, што ги усложни подготовките за вториот круг. Беше недоследна и во некои одлуки во врска со жалбите околу изборниот материјал. Седниците на Управниот суд на кои се разгледуваа жалбите поврзани со изборите не беа отворени за јавноста, освен за време на читањето на нивната содржина, и покрај условот од Изборниот законик одлуките да се носат на јавни седници.

Медиумите, во целост, генерално, ги почитуваа насоките и одредбите издадени од Советот за радиодифузија и им овозможија на гласачите да направат информиран избор. Сепак, некои медиуми не обезбедија еднаков пристап за сите политички партии, а обемот на покривање на владините проекти за време на кампањата ја зголеми предноста на владејачките партии.

Некои препораки на ОБСЕ/ОДИХР не беа исполнети. На пример, неточните информации во гласачките списоци, особено во врска со вклучувањето на голем број граѓани кои живеат во странство, создадоа простор за можни нерегуларности. Собранието ги именува тројцата преостанати членови на Советот за радиодифузија дури откако завршија изборите.

Седум кандидати учествуваа во првиот круг на претседателските избори, во кој имаше излезност од 57%. За првпат еден од кандидатите од етничките Албанци доби значајна поддршка од гласачите од други етнички заедници. Во вториот одлучувачки круг меѓу двајцата водечки кандидати, поддржани соодветно од ВМРО-ДПМНЕ и од СДСМ, бараните 40% излезност на гласачите се постигнаа со маргина од 3 процентни поени. Учеството на етничките Албанци во вториот круг беше многу мало.

Изборите во 85 општини на колку што е поделена земјата (плус градот Скопје) резултираа со 57 градоначалнички места за ВМРО-ДПМНЕ, од 21 во 2005 година. СДСМ, во опозиција, изгуби 29 општини и сега управува во седум. Двете главни општини со доминантно етничко албанско население (Тетово и Гостивар) беа освоени од ДПА и од еден независен кандидат, додека другите беа освоени од ДУИ. Ниту една од 13 жени, коишто се кандидираа за градоначалници, не беше избрана. Пет од 33 кандидати од помалите заедници беа избрани.

Севкупно, во врска со политичкиот дијалог, што е клучен приоритет за Партнерството за пристапување, беше постигнат добар напредок. Политичката клима е подобрена и работата на Собранието стана поефективна, вклучувајќи го и законодавниот процес. Се спроведуваат новите собраниски постапки усвоен е Законот за Собрание. Националниот совет за евроинтеграции, со којшто претседава опозицијата, редовно се состанува. Континуирани напори за продлабочување на политичкиот дијалог, вклучувајќи ги и меѓуетничките прашања, би го консолидирале ангажманот на сите партии. Добар напредок беше постигнат во спроведувањето на изборите, коишто ги задоволија повеќето меѓународни стандарди. Тврдењата за заплашување мора да бидат разгледани.

Влада

За време на првата година, владината коалиција меѓу ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ беше стабилна и, генерално, функционираше ефективно. Владата ги задржа реформите поврзани со ЕУ, вклучувајќи ја и визната либерализација, како висок приоритет. Во јули имаше реконструкција, со промена на пет министерски места, вклучувајќи го и заменик-претседателот на Влада задолжен за европски прашања. Сепак, односите во владејачката коалиција не беа силни и понекогаш имаше слаба координација меѓу министерствата.

Кохабитацијата во извршната власт остана затегната, со различни јавни гледишта за начинот на решавање на прашањето за името, сè додека на 12 мај новиот претседател, поддржан од ВМРО-ДПМНЕ, не положи официјална заклетва за својот петгодишен мандат.

Владата ја донесе нејзината годишна ревизија на Националната програма за усвојување на *acquis* (НПАА), како одговор на заклучоците од Извештајот за напредокот за 2008 година. Секретаријатот за европски прашања го обезбеди учеството на релевантните министерства во оваа активност, главно, со овозможување директно онлајн-ажурирање.

Се продолжи со децентрализацијата, која е главен принцип на Охридскиот рамковен договор. Законот за меѓуопштинска соработка, кој е наменет да им помогне на општините поефективно да ги извршуваат своите надлежности, беше донесен во јуни. Од 85 општини, шест општини влегоа во втората фаза на процесот на фискална децентрализација, што обезбедува посуштински трансфер на надлежностите на локално ниво, оставајќи 17 општини во првата фаза. Собирањето на данокот на ниво на општини е подобро. Општините добија повисок удел во приходите собрани од управувањето со државното земјиште. Направени се напори за зајакнување на капацитетите на општините во областа на спроведувањето на данокот на имот, раководење со јавни финансии, управување со долг и финансиска контрола. Уште во десет општини се формирани единици за внатрешна ревизија, со што конечниот број изнесува 38. Во 36 општини се отворени сервисни центри и нивни подружници. Персоналот е обучен и воспоставени се работните постапки. Општините покажаа подобра работа на полето на образованието.

Сепак, приходот и понатаму е недоволен за општините соодветно да ги извршуваат своите задачи. Управувањето со државното земјиште сè уште е централизирано. Општините што останаа во првата фаза имаат значителни долгови. Сметките на 22

општини, од кои 12 се во втората фаза, се блокирани со судски процеси во врска со долговите. Нема доследен пакет податоци за долговите собрани кај општините. Заедницата на единиците на локална самоуправа (ЗЕЛС) и натаму има важни одговорности за унапредување на процесот на децентрализација. Административниот капацитет на некои општини, особено на помалите, останува низок во областите на финансиски менаџмент, собирање даноци и финансиска контрола. Во некои општини собирањето на данокот на имот не се следи или не се спроведува соодветно и базите на податоци со даночните обврзници не се ажурираат. Транспарентноста и отчетноста на администрациите на локалната власт и натаму не се соодветни. Во неколку случаи обучениот персонал од општинските сервисни центри беше заменет по доаѓањето на новиот градоначалник.

Потребно е да се зајакне размената на податоци меѓу Катастарот, цивилниот регистар, Управата за јавни приходи и општините. Министерството за локална самоуправа недоволно го помага процесот на децентрализација. Одделението за буџет на локалната самоуправа во Министерството за финансии нема доволен капацитет да ја поддржи фискалната децентрализација. Меѓуресорната работна група за спроведување на децентрализацијата не се сретнала цела година до август 2009 година.

Севкупно, владејачката коалиција е стабилна и ефективно функционира во својата прва година. Таа ги задржа реформите поврзани со ЕУ, вклучувајќи ја визната либерализација, како висок приоритет. Децентрализацијата, која е основен принцип на Охридскиот рамковен договор, продолжи со натамошен трансфер на надлежности на општините. Сепак, потребни се зголемени напори, особено во врска со финансиската рамка за општините.

Јавна администрација

Натамошен напредок е постигнат во реформите на јавната администрација, што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување.

Во јули е основан Висок комитет за реформа на јавната администрација, чиј претседавач е претседателот на Владата, со цел да ги води реформските процеси.

Следствено, во септември беа донесени измените на Законот за јавна администрација, кои значително ја подобрија законската рамка со зајакнување на улогата на Агенцијата за државни службеници (АДС) и со зајакнување на вработувањата во јавната администрација врз основа на заслуги. Агенцијата за државни службеници беше овластена да изготви подзаконски акти, да врши надзор врз внатрешната организација на органите на управата, да одобрува вработување на државните службеници и да го контролира напредокот кон правична застапеност. Опсегот на Законот за државни службеници е проширен за да ги вклучи Управата за јавни приходи, Државниот завод за ревизија и Царинската управа.

Со новите критериуми за вработување се бара државните секретари да имаат минимум три години искуство на повисока раководна функција во јавната администрација. Постапките за вработување на другите државни службеници се подобрени и се направени потранспарентни: воведени се јасни рокови, сите одлуки ќе се објавуваат на веб-страницата на Агенцијата за државни службеници, и повторно објавување за слободно работно место може да се направи дури по шест месеци. Исто така, воведени

се елементи на вертикален систем на унапредување, при што местата можат да се пополнуваат преку внатрешни огласи отворени за службеници со кариера.

АДС и натаму ги надгледува дисциплинските постапки, кои остануваат на високо ниво. Како резултат на 121 дисциплинска постапка, 42 државни службеници се парично казнети, петмина се распоредени на пониски позиции и уште петмина се отпуштени.

Воведени се нови методи за стратешко планирање и подготовка на годишни работни програми за да се обезбеди усогласување со буџетот и со владините документи за планирање поврзани со ЕУ како, на пример, Националната програма за усвојување на *acquis*. Исто така, основани се сектори за стратешко планирање во секое министерство.

Одредбите во врска со додатоците за кариера не се применуваат доследно.

Основан е систем за обука на државни службеници. Советот за обука и Одделот за обука на АДС го надгледуваат спроведувањето на тригодишната стратегија за обука, која е финансирана со распределбата на буџетот. Од страна на органите на државната управа навреме се поднесени голем број годишни програми за обука до АДС, со што се помага за подобрување на усогласеноста и на ефективноста.

Капацитетот на неодамна основаните единици за човечки ресурси во рамките на министерствата почна да се зајакнува со обезбедувањето на првична обука и со основањето на работна група за креирање и координација на мрежата. Во овие единици имаше нови вработувања.

Секторите за ЕУ во некои министерства се зајакнаа со дополнителен персонал од 20 лица. Верзијата на НПАА од 2009 година предвидува вкупно 1168 места во државната администрација, за што се направени и соодветни буџетски одобрувања. Персоналот во општините постепено се обучува за спроведување на делови од *acquis* доделени на локално ниво и за управување со средствата од ЕУ.

Постапката за проценка на регулаторното влијание (РИА) влезе во сила во јануари, со барање сите законски предлози да бидат проследени со проценка на регулаторното влијание.

Проектот Граѓански дневник редовно се спроведува во сите 15 министерства и 9 органи на државната управа. Неговата ефективност редовно се анализира.

Одреден напредок е постигнат во спроведувањето на Законот за слободен пристап до информации. Импелите на информации добија програма за обука, а креирана е и веб-страница за јавноста. Бројката на жалби добиена од Националната комисија за заштита на пристапот до информации се зголеми од 350 во 2007 година на 670 во 2008 година, од кои 426 резултираа со доставување на информациите.

Соработката меѓу јавните тела и Народниот правобранител останува добра. Органите на управата и натаму го спроведуваат поголемиот дел од препораките на Народниот правобранител.

Преземени се натамошни чекори за спроведување на останатите елементи од реформата во полицијата, што е клучен приоритет во Партнерството за пристапување. Тие вклучуваа Националниот координативен центар за интегрирано гранично

управување да стане целосно оперативен и понатаму да се децентрализира полицијата, со назначување на службеници од среден ранг во регионалните сектори и полициски станици. Од 38 командири на полициски станици, четворица се заменети на барање на општинските совети со постапка што формално е во согласност со Законот за полиција. До јули, отсуството на добро развиен систем за управување со човечки ресурси значеше дека постапката целосно не соодветствува со меѓународните стандарди. Затоа, Министерството за внатрешни работи донесе Правилник за уредување на отпуштањето на командирите на полицијата, со кој се воспоставува административната постапка што треба да се следи. Подобрени се управувањето со расположливите ресурси, обуката и буџетското планирање. Напорите за справување со корупцијата продолжија.

Во јули беше донесен новиот Закон за внатрешни работи, кој го уредува управувањето со полициската служба. Тој обезбедува важен напредок во системот за управување со човечки ресурси, со воведување систем на кариера и оценување. Исто така, тој воведува законска одредба што спречува полициски службеници да имаат функција во политички партии. Покрај тоа, Законот, исто така, ја разјаснува поделбата на одговорностите меѓу Управата за безбедност и контраразузнавање при Министерството за внатрешни работи и Бирото за јавна безбедност во борбата против организираните криминали. Законот, исто така, ја зајакнува отчетноста на разузнавачките служби пред Собранието.

(Види и Поглавје 24 – Правда, слобода и безбедност.)

Сепак, потребни се дополнителни напори за да се обезбеди целосно спроведување на Законот за државни службеници. Особено е потребно да се зајакне капацитетот на министерствата и општините за спроведување на оценување на вработените. Целосно поднесување извештаи до Агенцијата за државни службеници во согласност со законските обврски претставува предуслов за транспарентност и отчетност на одлуките на индивидуалните органи на управата за назначувањето и унапредувањето на државните службеници.

Агенцијата за државни службеници извести дека од септември 2008 година имало 77 незаконски унапредувања, од кои 38 во Министерството за економија. Досега е поништена само една одлука, што предизвикува загриженост во однос на почитувањето на Законот за државни службеници.

Зголеменото привремено вработување на лица, што не потпаѓа под Законот за државни службеници, го нарушува вработувањето врз основа на заслуги. Многу од привремено вработените имаат пониско звање, немаат соодветен канцелариски простор и немаат јасен опис на работните места. Оваа практика се јавува кај органите на државната управа и во општините, и е обесхрабрувачка за редовните државни службеници.

И покрај обврската од Етичкиот кодекс, ниту еден државен службеник не пријавил нелегален чин од страна на друг државен службеник за време на периодот опфатен со Извештајот.

Планирањето на потребите од човечки ресурси за целата државна служба треба значително да се засили, особено за да се намали употребата на привремено вработени лица и да се обезбеди усогласен пристап до правична застапеност. Потребно е да се обезбедат соодветни услови за обука на централно и на локално ниво за да може да се

спроведе стратегијата за обука. Исто така, треба да се воспостави рамка за ефективен социјален дијалог меѓу Владата и организациите што ги застапуваат државните службеници.

Потребни се натамошни напори за подобрување на отчетноста во јавната администрација, особено во процесот на донесување одлуки. Треба да се развие капацитетот за спроведување на постапките на процена на регулаторното влијание.

Севкупно, постигнат е одреден напредок во спроведувањето на реформата на јавната администрација, вклучувајќи ја реформата на државната служба, што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Измените на Законот за државни службеници ги засилија одредбите што имаат за цел вработување и унапредување на државните службеници врз основа на заслуги. Воспоставен е функционален систем за обука и во клучните области е распореден дополнителен персонал. Меѓутоа, потребни се натамошни напори за обезбедување транспарентност, професионалност и независност на јавната администрација. Почитувањето на одредбите и духот на законот треба да се обезбедат во практика. Постигнат е натамошен напредок во поглед на реформите на полицијата, што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Сите нови локални и регионални командири почнаа со работа, раководењето е подобро и со Законот за внатрешни работи е воведен систем на кариера во полицијата. Реформата на полицијата е добро напредната.

Правосуден систем

Постигнат е напредок во спроведувањето на реформата во судството, што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување.

Постигнат е натамошен напредок кон обезбедување независност на судството. Од октомври 2008 година Судскиот совет назначи вкупно 38 нови судии, како и четворица нови претседатели на судови. Првиот циклус на оценување на судиите е завршен во јуни. Советот на јавни обвинители презеде целосна одговорност за назначување нови јавни обвинители (21) и го заврши продолжувањето на завршениот мандат на повеќе од 159 обвинители, избрани во 2003 година со мандат од шест години.

Овие назначувања беа направени во согласност со новите постапки што предвидуваат независни назначувања од страна на двата совета. Најскорешните назначувања од страна на двата совета ги вклучуваат и првите успешно дипломирани студенти од Академијата за обука на судии и обвинители.

Судскиот совет, исто така, го заврши првото оценување на работата на судиите и на претседателите на судовите и заклучи дека повеќето од нив работеле според бараните стандарди.

Направени се напори за подобрување на ефикасноста. Претседателот на Судскиот совет го презеде претседателствувањето со Судскиот буџетски совет и промовираше подобро користење на судскиот буџет. Буџетот се зголеми за 8% во однос на 2008 година, што претставува значителен пораст и покрај тешкиот економски контекст. Центарот за информатички технологии што ги поврзува сите правосудни институции е оперативен и во сите судови е инсталиран автоматизиран систем за управување со судски предмети.

Во 2008 година основани се Управниот суд и Апелациониот суд во Гостивар. Оттогаш, тие решиле околу 3200, односно 2070 случаи соодветно. Со мало задоцнување, основано е новото Вишо јавно обвинителство во Гостивар и пет обвинители се назначени во истото. Во јуни беа донесени измени на законите за парнична постапка и за извршување граѓански пресуди, дизајнирани за подобрување на извршувањето на судските одлуки.

Меѓутоа, отсуството на систем на управување со човечки ресурси го забави вработувањето на дипломираните од Академијата за обука на судии и обвинители во

правосудството. Правосудството и натаму се соочува со буџетски ограничувања. Основниот суд Скопје 2, кој е суд со најголем број случаи, како и четирите апелациони судови заедно со Управниот суд, не беа во можност да го намалат бројот на заостанати предмети. Управниот суд, Апелациониот суд во Гостивар и повеќето јавни обвинителства останаа со недоволен број вработени, што влијае врз нивната работа. Сите случаи на извршување не беа пренесени на извршителите до крајот на 2008 година, со што се одложи извршувањето на одреден број судски одлуки. Спроведувањето на Законот за медијација од 2006 година досега имаше ограничено влијание. Целосно спроведување на Законот за јавно обвинителство бара паралелни измени на Законот за кривична постапка.

Во април ВМРО-ДПМНЕ, владејачката партија, ја оспори легитимноста на Уставниот суд кој пресуди против воведувањето верско образование во државните училишта. Уставниот суд одговори со соопштение за печатот обвинувајќи дека бил подложен на „невиден притисок“ и „обиди за напад на неговиот углед“. Овој случај предизвика загриженост за независноста на судството, иако Владата даде ветување дека ќе ги почитува одлуките.

Некои документирани неправилности во врска со скорешни судски постапки поттикнаа прашања околу независноста и непристрасноста на делови од судството.

Севкупно, постигнат е натамошен напредок во спроведувањето на реформата на судството, што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Тие што први дипломираа на Академијата за судии и обвинители се назначени, новите судови и судски тела имаат кадар и ги преземаат своите активности, додека буџетот е значително зголемен. Потребни се континуирани напори за обезбедување независност и непристрасност на судството, особено преку спроведување на одредбите за назначување и унапредување.

(Види и Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

Антикорупциска политика

Постигнат е добар напредок во зајакнувањето и спроведувањето на антикорупциската рамка, што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Измените на Изборниот законик воведоа поспецифични одредби за транспарентност во финансирањето на изборните кампањи. Се постапува по повеќето препораки на Групата земји за борба против корупцијата (ГРЕКО). Владиноот совет за следење на спроведувањето на антикорупцискиот акциски план се среќава често, истакнувајќи го политичкиот приоритет на ова прашање. Постигнат е напредок за основање национална разузнавачка база на податоци.

Во јули беа донесени измените на Законот за финансирање на политичките партии. Тие ја зголемуваат транспарентноста на донациите, ги зајакнуваат одредбите против незаконски донации, ги заоструваат обврските на политичките партии за известување и воведуваат поразубедувачки санкции. Надзорните тела, Управата за јавни приходи и Државниот завод за ревизија имаат значајна улога во обезбедувањето целосно спроведување.

Донесени се и измените на Кривичниот законик што вклучуваат нови одредби на проширена конфискација на приноси од казниво дело, незаконско богатење и кривична одговорност на правни лица за влијание врз трговијата.

Се поврзаа базите на податоци на Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) и на Управата за јавни приходи. Ова овозможува брзо разменување на информации и составување попрецизна евиденција на анкетни листови. Во 2008 година беа иницирани 47 постапки за проверка на имотот на службени лица.

ДКСК започна да го применува Акцискиот план за судир на интереси. Неколку случаи на судир на интереси беа иницирани во периодот опфатен со извештајот. Во 11 беше заклучено дека постои судир на интереси. Во септември беа донесени измените на Законот за судир на интереси кои го зголемуваат неговиот опсег на примена и го зајакнуваат контролниот механизам.

ДКСК донесе стратешки план за односи со јавноста со цел да се зголеми јавната свест за нејзината улога.

За некои случаи што наидоа на голем публицитет во првостепените судови беа донесени затворски казни, вклучувајќи и за поранешен претседател на влада, поранешен заменик-претседател на влада и поранешен градоначалник на една скопска општина. Во тек е жалбената постапка за овие случаи.

Сепак, фрагментирираниот правен систем продолжи да создава тешкотии кога станува збор за спроведувањето.

Законодавството за финансирањето на политичките партии и изборни кампањи досега немаше значително влијание. Поконкретно, механизмот за постапување по извештаите и препораките на ДКСК и на Државниот завод за ревизија не е целосно ефективен. Сè уште треба да се развива усогласена евиденција за проверка на анкетните листови за имотната состојба, постапување во однос на неправилностите поврзани со прагот за финансирање на избори и известување за донациите. Следење на комуникациите се користи во мошне мал број случаи на корупција, особено случаи на корупција што не се поврзани со организираниот криминал. Капацитетот на специјализираните антикорупциски единици во рамките на обвинителството и на Министерството за внатрешни работи треба и понатаму да зајакнува. Казните во голем број судски случаи за злоупотреба на должноста беа одложени.

ДКСК треба да направи напори и да биде попроактивна во спроведувањето на антикорупциската политика. Таа е ограничена поради тоа што нејзините членови имаат повремена улога. Јавната доверба во независноста и непристрасноста на ДКСК останува ниска.

Севкупно, постигнат е добар напредок во спроведувањето на антикорупциската политика. Изборниот законик, Законот за финансирање на политичките партии и Законот за судир на интереси се изменети за да ја зајакнат транспарентноста, а се удвоени и нови одредби за незаконско богатење. Имаше и други обвиненија и осудувања во случаи од висок ранг, а соработката помеѓу агенциите за спроведување на законот е подобрена. Сепак, корупцијата е распространета и продолжува да претставува сериозен проблем во многу области. Потребни се континуирани напори, особено во поглед на спроведувањето на законската рамка.

(Види и Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

2.2. Човекови права и заштита на малцинствата

Почитување на меѓународното право за човекови права

Постигнат е напредок во однос на **ратификувањето на инструментите за човекови права**. Ратификуван е Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура. Исто така, ратификувана е Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговијата со луѓе. Потпишана е Европската повелба за регионални и малцински јазици, но таа сè уште не е ратификувана. Ревидираниот Протокол бр. 2 за Европската социјална повелба не е ратификуван.

Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) утврди дека Република Македонија ја прекршила Европската конвенција за човековите права во 13 случаи. Од октомври 2008 година до ЕСЧП се поднесени вкупно 501 ново барање. Во септември 2009 година во ЕСЧП во постапка беа 1093 случаи поврзани со Република Македонија кои, главно, се однесуваа на судење во разумен временски период. Донесени се два нови закона:

– едниот за застапување на земјата пред ЕСЧП, а другиот за извршување на пресудите на ЕСЧП.

Во општа употреба е правната и институционалната рамка за заштита на човековите права и на малцинствата. Канцеларијата на Народниот правобранител продолжува да дава значаен придонес. Меѓутоа, направен е ограничен натамошен напредок во однос на **унапредувањето и спроведувањето на човековите права**. Службениците од агенциите за спроведување на законот постојано добиваат обука за човековите права. Постојаната собраниска комисија за заштита на човековите права се зафати со решавање на широк опсег на прашања со соодветните заинтересирани страни, но владата сè уште не ја следи нејзината работа. Меѓуресорното тело за заштита на човековите права постигна ограничен напредок во унапредувањето на агендата за човековите права. Земјата и понатаму останува без централна институција за заштита на човековите права.

Граѓански и политички права

Во однос на **спречувањето на тортура и деградирачко однесување и борбата против неказнување**, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди на Министерството за внатрешни работи во 2008 година работеше на 34 случаи на деградирачко однесување, што е многу помалку во однос на 2007 година, кога имаше 52 случаи. Немаше ниту еден случај на незаконско апсење. Беа поднесени кривични обвиненија против 75 полицајци. Бројот на писмените жалби добиени од јавноста се зголеми на 594, а изнесуваше 496 за претходната година. Бројот на анонимни жалби до Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди беше намален од 104 во 2007 на 67 во 2008 година.

Одлуката на Министерството за внатрешни работи привремено да ги распушти сите специјални единици „Алфа“, со исклучок на единицата во Скопје, доведе до драстично намалување на жалбите за деградирачко однесување, како што е потврдено во извештајот на Народниот правобранител. Контролата над полицијата воопшто и над специјалните единици особено беше поефикасна, делумно поради зголеменото користење внатрешна ревизија за обезбедување на почитувањето на професионалните стандарди. Се спроведуваа истраги во согласност со меѓународните стандарди кои, главно, веќе се транспонирани во националното законодавство и практики. Сè уште

недостига независен надворешен механизам за надгледување на случаите на злоупотреба на службената дејност во полицијата, иако надзорот над полициската работа е дополнително подобрен, особено со зголемувањето на овластувањата на јавниот обвинител во истражната фаза. Одлуките на Европскиот суд за човекови права не се спроведени.

Пристапот до правдата остана ограничен со оглед дека не е донесен закон за правна помош. Скратено е времетраењето на судските случаи: основните судови решиле 39% од случаите во рок од три месеци и уште 45% во рок од една година. Второстепените комисии на Владата, кои решаваат за жалби против одлуките на органите на управата, како и во претходните години најмалку ги следеа насоките од Народниот правобранител.

Постигнат е одреден напредок со **затворскиот систем**. Преземени се одредени чекори во однос на долгорочно планирање. Владата за 2009 година донесе акциски план за изградба, обновување и одржување на затворите. Работите на обновувањето за одделот за хронично болни и притворени лица со пречки во развојот во затворот Идризово се финализирани и завршено е новото крило за притвор во скопскиот затвор. Системот на поштенско сандаче на Народниот правобранител поставен во затворите се покажа ефикасен. При именувањето директори на затвори се водеше сметка за критериумите засновани на заслуги.

Сепак, потребни се дополнителни напори за решавање на очајната состојба на некои затвори, особено Идризово каде што постојат нечовечки и понижувачки услови. Преполнетоста останува голем проблем. Системот за здравствена заштита во затворите е несоодветен. Во 2008 година имаше единаесет смртни случаи во затворите, вклучувајќи четири самоубиства, споредено со осум и две соодветно во 2007 година. Комитетот за спречување тортура на Советот на Европа постојано покажува загриженост за деградирачкото однесување кон затворениците и за лошите услови во затворите.

Не се применуваат ефикасни механизми за спречување и борба против корупцијата меѓу затворскиот кадар. Постои политичка вмешаност во именувањата за некои раководни позиции во затворите, што ги попречува континуитетот и одржливоста на стратешкото планирање. Затворскиот кадар не е систематски обучуван. Однесувањето кон затворениците од ранливите групи не е задоволително. Постапките за справување со тврдењата за деградирачко однесување на затворениците сè уште не се ефикасни. Постигнат е мал напредок во подобрувањето на животните услови во Казнено-поправниот дом во Тетово (од 2001 година лоциран во скопскиот затвор). Малолетните затвореници и натаму се мешаат со возрасните затвореници. Малолетните затвореници имаат слаб пристап до стручна обука. Условите во ќелиите за притвор во многу полициски станици и натаму се под стандардите.

Сè уште не е одговорено на препораката на Европскиот парламент за следење на случајот на наводен вонсудски притвор на Калед ел Масри.

Во однос на **слободата на изразување**, севкупната ситуација е задоволителна. Меѓутоа, државниот радиодифузер сè уште нема финансиска самостојност со оглед дека стапката на наплата на претплатата е блиску до нула. Законот за радиодифузна дејност сè уште овозможува да се прогласи стечај или ликвидација на јавниот радиодифузен сервис во секое време. Сопственоста на печатените медиуми сè уште во значителна мера е концентрирана и е нетранспарентна. Политичката вмешаност во

медиумите претставува извор на загриженост со оглед дека води кон самоцензура и ја ограничува слободата на изразување.

(Види и Поглавје 10 – Информатичко општество и медиуми).

Во однос на **слободата на собирање и здружување**, севкупната ситуација е задоволителна. Меѓутоа, имаше два случаја кога насилно беа попречени мирни и законски организирани јавни настани. Едниот беше студентски протест во Скопје против планот на Владата за изградба на црква на главниот плоштад, а другиот дебата во Струга организирана од граѓанска група.

Вклученоста на **организациите на граѓанското општество** во креирањето на политиките и во изработката на законите постигна умерен напредок. Владата воведо механизми за консултирање на организациите од граѓанското општество. Со промените во Деловникот за работа на Владата се утврдува дека треба да се овозможи пристап до нацрт-законите на веб-страницата на односните министерства заради јавни консултации и дека граѓанското општество може да учествува во работните групи за изработка на законите. Со нова владина одлука се подобри постапките за избор и критериумите за оценување за јавното финансирање на организациите од граѓанското општество. Воведена е матрица за оценување, односно систем на бодување, како и обврска да се информираат сите пријавени за резултатите.

Меѓутоа, напредокот во однос на спроведувањето на стратегијата и на акцискиот план на Владата за соработка со организациите на граѓанското општество е забавен. Спроведувањето на Законот за спонзорство и донации постигна бавен напредок поради сложените административни барања и недостигот од јавна свест. Организациите на граѓанското општество остануваат мошне зависни од странско финансирање. Недостигот од доволно финансиски средства и натаму претставува сериозно ограничување. Владата само делумно ги почитувала постојните механизми за консултирање и, главно, не се ангажирала во значаен дијалог со граѓанското општество. Поголемиот дел од нацрт-законите и од обрасците за проценка на регулаторното влијание не ѝ биле достапни на општата јавност за преглед. Не постои систематски и транспарентен механизам за консултации со граѓанското општество за националните развојни политиките, законите, програмите или за други стратешки документи.

Во однос на **слободата на вероисповед**, започна спроведувањето на Законот за правната положба на црквите, верските заедници и религиозните групи од 2008 година. Меѓутоа, неколку верски заедници и групи, вклучувајќи ја и групата Бекташи, сè уште немаат регулиран статус. Уставниот суд ги поништи одредбите за верско образование од Законот за основно образование, сметајќи дека се спротивни на принципите на одделувањето на црквата од државата. Според Судот, Уставот го гарантира правото на практикување на религија, но државата не треба да влијае на граѓаните во однос на тоа дали и како да практикуваат религија.

Севкупно, преземени се одредени чекори за зајакнување на граѓанските и на политичките права, особено за справување со тврдењата за деградирачко однесување од страна на полицијата. Меѓутоа, потребни се натамошни значителни напори, особено во однос на затворскиот систем и на транспарентноста и независноста на медиумите. Во оваа област земјата постигнала умерен напредок.

Економски и социјални права

Во однос на **правата на жените**, направени се напори за справување со проблемот на семејно насилство. Воспоставено е национално тело што ќе го координира спроведувањето на Националната стратегија за семејно насилство (2008/2011). Спроведувањето на Стратегијата е почнато, но некои министерства покажуваат слаб интерес за истата. Постигнат е напредок за подобро координирање на борбата против трговија со луѓе на национално ниво. Координацијата останува слаба на локално ниво.

Учеството на жените во политичкиот живот е ограничено. Ниту една жена не е избрана за едно од 85 слободни места за градоначалник на неодамнешните локални избори, во споредба со три на претходните избори.

Недостига стратешки пристап кон еднакви можности. Постигнат е мал напредок во однос на спроведувањето на Законот за еднакви можности на мажите и жените, иако во 2009 година првпат беа распределени конкретни средства за работата на Секторот за еднакви можности. На локално ниво се именувани 71 координатор, како и 13 координатори во министерствата. Повеќето немаат искуство во оваа област и не се запознати со политиката на еднакви можности. Наспроти барањето од Законот, сè уште не е именуван медијатор за решавање на жалбите за нееднаков третман. На Националниот акциски план за родова рамноправност му недостига сообразност. (*Види Поглавје 19 – Социјална политика и вработување*)

За Националниот акциски план за жените Ромки не се добиени наменски средства за 2008 година. Како и во случајот со Законот за еднакви можности, реализирањето на работните планови во голема мера зависи од надворешните придонеси. Секторот за еднакви можности нема соодветен капацитет за исполнување на својата обврска за надгледување на министерствата и на својата меѓуресорна улога за координирање на родовите прашања. Практиката на семејно гласање, заедно со други дискриминаторски обичаи, традиции и стереотипи, сè уште е широко распространета и ги поткопува основните права на жените. Малку е направено за решавање на прашањата за правата на жените во руралните области. Не се посветува доволно внимание за здравјето на жените, дискриминацијата на работното место и на сексуалното малтретирање. Жените и девојките Ромки сè уште се предмет на расна и родова дискриминација.

Во однос на **правата на децата** донесен е Акциски план за спречување и борба против сексуалното злоупотребување на деца и против педофилија за периодот 2009-2012 година. Зголемено е присуството на учениците во основните и средните училишта, придружено со зголемено инвестирање; 94% од учениците од основните училишта го продолжуваат образованието во средно училиште. Меѓутоа, постојат одредени несразмерности, кои влијаат на децата од ранливите групи. Кај децата Роми има најниска стапка на писменост и сè уште имаат мошне ниска стапка на запишување, присуство и завршување на основното (61%) и на средното образование (17% според понова студија направена во 2008 година). Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба не е ратификувана. Не се спроведуваат реформи во согласност со меѓународните инструменти, како што е Конвенцијата на ОН за правата на детето. Спроведувањето на Акцискиот план за заштита на правата на децата за периодот 2006-2015 година и натаму е бавно.

Бројот на пријавени случаи на физичка и сексуална злоупотреба на деца и на педофилија е зголемен. Бројот на околу 1.000 деца препуштени на улица не е намален, при што 95% од нив се Роми. Децата со посебни потреби се наоѓаат во мошне неповолна состојба: не постојат соодветни социјални служби и овие деца не се интегрирани во формалното образование и во редовните рекреативни програми. Слабиот физички пристап, исто така, сериозно го ограничува нивното интегрирање во општеството. Малолетничката деликвенција останува на мошне високо ниво, особено меѓу Ромите. Постигнат е одреден напредок во однос на спроведувањето и следењето на Акцискиот план за малолетничка правда. Меѓутоа, средствата распределени за овој акциски план сè уште не се доволни. Законот за малолетничка правда, што беше донесен во јули 2007 година, влезе во сила во јуни 2009 година. Со Законот се воспоставува институционална рамка за систем на малолетничка правда базиран на современи принципи. Меѓутоа, потребни се натамошни напори за спречување малолетничка деликвенција и за зголемување на капацитетите на агенциите за спроведување на законот за справување со малолетниците.

Во однос на **социјално ранливите лица и лица со посебни потреби** во тек се реформи во согласност со приоритетните цели утврдени во Националната стратегија за деинституционализација во системот на социјална заштита за 2008-2018 година. Процесот на деинституционализација бавно се зајакнува и се обезбедуваат финансиски средства, иако тие и натаму не се соодветни. Иницирано е обезбедување услуги преку неинституционални форми на социјална заштита, како што се дневни центри, мали заеднички домови и поддршка за семејствата, кои прифаќаат лица со посебни потреби. Воспоставени се првите партнерства во обезбедувањето социјална заштита меѓу националните и локалните власти, граѓанското општество и приватниот сектор. Меѓутоа, екипирањето и средствата за лекување на пациенти во локалните здравствени институции не се подобри. Не е постапено по тврдењата за деградирачко однесување кон пациенти во психијатриската болница во Демир Капија, пријавени во 2008 година. Општините немаат доволно административен капацитет за исполнување на обврските од социјалната политика, што им се пренесени како дел од втората фаза на децентрализацијата. Општо, општествената интеграција на лицата со посебни потреби не е подобрена; нивниот пристап до образованието, вработувањето и јавните услуги останува ограничен. Свкупно, не се иницирани долгорочни политики за социјална вклученост на општествено ранливите лица, вклучувајќи и лица со посебни потреби, и недостига учество од соодветните заинтересирани страни.

Постигнат е мал напредок во областа на **работничките права и синдикатите**. Номинирани се членовите на Заедничкиот консултативен комитет при Економско-социјалниот комитет на Европската унија. Првиот состанок на Заедничкиот консултативен комитет беше одржан на 25 септември. Критериумите за членство во Економско-социјалниот комитет не се разјаснети и тој сè уште не ја исполнува својата улога. Трипартитниот, бипартитниот и социјалниот дијалог остануваат многу слаби. Капацитетот на социјалните партнери и натаму е слаб. Останува потребата за воспоставување сеопфатен социјален дијалог.

Мал напредок е постигнат во областа на **политиката на антидискриминација**. Сè уште не постојат механизми за идентификување, прогонување и казнување на сите форми на дискриминација од страна на државните и недржавните органи против поединци или групи. Потребно е да се донесе рамковен закон за борба против дискриминацијата. И натаму постои дискриминација врз основа на пол, етничко

потекло, попреченост и сексуална определба. Малцинствата, ромската заедница и лицата со посебни потреби, особено децата, најмногу страдаат од дискриминацијата во различни области на економскиот, општествениот и културниот живот. Ниту Уставот ниту, пак, постојното законодавство не ја идентификува сексуалната определба како основа за дискриминација. Хомосексуалните лица од обата пола, бисексуалците и транссексуалците (ЛГБТ) не се заштитени од директна и од индиректна дискриминација и се јавно осудувани, особено во руралните области.

Во однос на **правата на сопственост**, сè уште не е завршен процесот на враќање на имотот конфискуван во времето на Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Со Правилникот за внатрешна организација на Катастарот е воведена нова структура. Зајакнат е административниот капацитет со помош на одредена обука. Меѓутоа, бавен е напредокот во справувањето со барањата за враќање на имот. Постапките за имотни спорови се одложуваат над правните рокови, и во некои случаи одлуката за барањето и жалбата против неа се решаваат од исти луѓе. Исто така, не е постигнат напредок во однос на враќањето на имотот на верските заедници.

Севкупно, преземени се чекори за зајакнување на социјалните и економските права. Меѓутоа, потребни се натамошни значителни напори, особено во однос на правата на децата и политиката на антидискриминација. Семејното насилство и натаму е причина за загриженост. Потребно е да се зајакне заштитата на жените од сите форми на насилство. Сè уште недостига посветеност за соодветни политики за социјална вклученост и дијалог со заинтересираните страни. Земјата делумно ги исполнува своите цели во оваа област.

Права на малцинствата, културни права и заштита на малцинствата

На полето на **културните права** е постигнат одреден напредок во однос на спроведувањето на Законот за употреба на јазиците што ги зборуваат најмалку 20% од граѓаните. Како што е предвидено со Законот, некои претседавачи на собраниските комисии почнаа да го користат албанскиот јазик. Постигнат е мал напредок во однос на користењето на јазиците на помалите етнички заедници. Постои недостиг од средства за учење на нивниот мајчин јазик.

Во однос на **малцинствата**, меѓуетничките тензии, главно, беа на ниско ниво. Одвреме-навреме се интензивираа, особено во училиштата. Охридскиот рамковен договор останува клучна гаранција на правата на припадниците на заедниците кои не се во мнозинство³ во земјата.

Потребно е да се зајакне капацитетот на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор, со цел тој ефикасно да може да го координира спроведувањето на политиките, како што се правичната застапеност и одредбите од Законот за јазиците. Исто така, тој треба да дава поредовни и посеопфатни информации за напредокот во спроведувањето.

Како што е предвидено со Законот за унапредување и заштита на правата на помалите заедници, кои претставуваат помалку од 20% од населението, воспоставена е

³ Албанска, бошњачка, ромска, српска, турска и влашка.

специјализирана агенција за заштита на правата на овие малцинства како независен орган на државната управа. Цел на агенцијата е да дејствува како советодавно тело на Владата за малцински прашања. Веќе се именувани двајца директори, еден по друг, но агенцијата сè уште не функционира поради немање соодветен кадар и буџет.

Комисии за односи меѓу заедниците се формирани во повеќето општини каде што тие се задолжителни со закон, како и во 14 други општини со бројно малцинско население. Меѓутоа, изборот на членовите често не беше транспарентен и ефикасноста на овие комисии е ограничена со слабиот оперативен капацитет, нејасните надлежности и слабиот статус. Јавноста во голема мера не е свесна за својата улога и општинските совети често ги занемаруваат нејзините препораки. Во неколку општини составот на комисиите не ја одразува етничката структура на локалното население.

Преземени се првични чекори за зајакнување на соработката меѓу собраниската Комисија за односи меѓу заедниците и општинските комисии за односи меѓу заедниците.

Постигнат е одреден напредок во однос на спроведувањето на Стратегијата за правична застапеност на етничките заедници во јавниот сектор. Законот за државни службеници утврдува обврска за јавните тела да се усогласат со своите годишни цели за вработување на припадници на заедниците кои не се во мнозинство. Бројот на државните службеници од етничките заедници кои не се во мнозинство до септември 2009 година е зголемен на 26% на централно ниво. Меѓутоа, целите за вработување припадници на заедниците кои не се во мнозинство во јавната администрација сè уште не се исполнети; регулаторната рамка не предвидува никакви санкции. Турската и ромската етничка заедница сè уште имаат особено ниска застапеност. Сè уште не е воспоставен единствен систем за собирање податоци за целиот јавен сектор.

Не се врши стратешко планирање на човековите ресурси за да се обезбеди постепено исполнување на целите за вработување на припадници на заедниците кои не се во мнозинство. Заради исполнување на овие цели, вработени се голем број државни службеници од заедниците кои не се во мнозинство, без оглед на потребите на органите на државната управа и тие не ги исполнија потребните критериуми. На некои не им биле обезбедени канцеларии или опрема.

Во средните училишта во општина Струга, каде што по судирите меѓу учениците од различни етнички заедници беа воведени етнички смени, на почетокот на учебната 2009/2010 година делумно беше обновено мешаното етничко образование.

Сепак, во неколку други општини сè уште има одделни етнички смени. Ова создава загриженост за долгорочната штета на меѓуетничките односи. Целосно треба да се земат предвид препораките на Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ, чија цел е поддршка на интеграцијата на етничките заедници преку образование.

Властите презедоа практични мерки за решавање на прашањето на социјалната вклученост на Ромите, но досега со ограничени резултати. Меѓу 3.000 и 5.000 Роми, етнички Албанци и етнички Турци сè уште немаат лични исправи, како што се изводи од матичната книга на родените и картони за здравствено осигурување или за вработување, коишто се неопходни за социјално осигурување, здравствената заштита и други социјални услуги.

Не е постигнат широк консензус за спроведување на одлуката на Уставниот суд за

поништување на некои одредби од Законот за употреба на знамињата на заедниците.

Во јули 2009 година во земјата имаше околу 1.700 **бегалци/баратели на азил**, од кои поголем дел беа Роми од Косово⁴; 25 беа признати бегалци, 1.093 беа под хуманитарна заштита и, со одлука на Министерството за внатрешни работи, тие се префрлаат под супсидијарна заштита, 93 беа баратели на азил и 481 беа од малцинствата од Косово чии барања за азил биле одбиени или чиј статус за хуманитарна заштита е прекинат со конечна одлука. Во 2008 година бројот на лицата кои добиле признаен статус на бегалец достигна 36. Новиот Закон за азил и привремена заштита ги приближи уште повеќе националните стандарди до европските. Владината комисија до која се доставуваат жалбите од првостепените одлуки во однос на бегалскиот статус е укината и Управниот суд е последна инстанца за статусот на бегалците. Сепак, постојат недостатоци во неговите постапки за одлучување по жалби, особено во однос на одлуките за прекинување на статусот на привремена заштита за лица од Косово и на периодот за кој им се дава престој на лица под супсидијарна заштита.

Бројот на регистрираните **внатрешно раселени лица (ВРЛ)** е намален од 778 во 2007 година на 736 во 2008 година.

Во однос на **Ромите** може да се забележи мал напредок. Четирите акциски планови во рамките на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 година неодамна беа ревидирани и продолжија бавно да се спроведуваат. Беа распределени државни средства за спроведување на акциските планови. Спроведувањето на Стратегијата за Ромите и на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 година е ставено под одговорност на ново одделение во рамките на Министерството за труд и социјална политика и е координирано од министер без ресор од ромската заедница. Органите на државната управа иницираа неколку проекти поврзани со приоритетните области од Стратегијата за Ромите.

Меѓутоа, заложбите од страна на ресорните министерства и општини сè уште не задоволуваат. Меѓуресорната работна група за спроведување на Стратегијата за Ромите не функционираше во поголем дел од периодот опфатен со извештајот. Недостигаа соодветни финансиски средства за спроведување на акциските планови. Административниот капацитет на кабинетот на министерот од ромската заедница без ресор и на одделението за спроведување на Стратегијата за Ромите и на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 треба значително да се зајакне. Застапеноста на Ромите во повеќе области од јавниот живот, на локално и на национално ниво, останува ниска.

Ромите и натаму се најобесправената етничка група. Невработеноста меѓу Ромите сè уште е на највисоко ниво (дури 73% во споредба со околу 30% кај општото население). Ромите и натаму имаат најниски доходи (околу 63% живеат под линијата на сиромаштијата) и највисока стапка на смртност. Се проценува дека две третини ромски домаќинства живеат под линијата на сиромаштијата. Бројот на децата Роми кои одат на училиште сè уште е мал и стапката на напуштање на училиштето е висока. Сè уште се практикува сегрегација на учениците Роми. Продолжува практиката на испраќање деца Роми со тешкотии при учењето во специјални институции за лица со посебни потреби. Бројот на деца Роми препуштени на улицата сè повеќе се зголемува. Преку официјалните канали не е известно за полициско насилство или за постапување против

⁴ Според УНСЦР 1244/99

Ромите. Наводно, Ромите несразмерно се подложени на полициска злоупотреба, но се колебаат да поднесуваат жалби. Нема никакви незбирни податоци за Ромите.

Севкупно, постои одреден напредок во однос на културните и малцинските права. Постои и одреден напредок во однос на правичната застапеност и Владата презеде првични чекори за решавање на прашањето на спроведувањето на Законот за јазиците, како и за поттикнување на меѓуетничката интеграција во образовниот систем. Сепак, интеграцијата на етничките заедници останува ограничена. Ефикасното спроведување на Охридскиот рамковен договор треба да се задржи, во дух на консензус. Потребно е потемелно да се решаваат прашањата што ги засегаат помалите етнички заедници. Во однос на Ромите може да се забележи мал напредок. Тие и натаму се соочуваат со тешки животни услови и дискриминација, особено во однос на пристапот до лични документи, образование, социјална и здравствена заштита, вработување и соодветно домување.

(Види и Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

2.3. Регионални прашања и меѓународни обврски

Република Македонија продолжи целосно да соработува со **Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ)**. Сè уште не е донесена одлука по жалбата на обвинителот на МКСЈ против ослободителната пресуда за поранешен министер за внатрешни работи, за случајот Љуботен, во 2008 година. Од четирите предмети кои МКСЈ ги врати во надлежност на домашните власти, три пристигнаа во домашниот судски систем. Два од тие предмети сè уште се кај истражен судија. За третиот предмет почнато е судење, но се јавија бројни процедурални пречки. Четвртиот случај, поврзан со високи членови на ДУИ останува крајно чувствителен и сè уште се наоѓа во Јавното обвинителство. Политичките партии на етничките Албанци тврдат дека сите предмети се опфатени со Законот за амнестија од 2002 година.

Република Македонија сè уште ја одржува билатералната спогодба за имунитет со Соединетите Американски Држави, од 2003 година, со која се дозволува изземање од надлежноста на **Меѓународниот кривичен суд**. Ова не е во согласност со заедничките ставови на ЕУ за интегритетот на Римскиот статут или со него поврзаните водечки начела на ЕУ за билатералните спогодби за имунитет. Земјата треба да се усогласи со ставот на ЕУ.

Регионалната соработка и добрососедските односи претставуваат суштествен дел од процесот на интегрирање во Европската унија. Земјата и натаму активно учествува во регионалните иницијативи, вклучително Процесот за соработка во Југоисточна Европа (СЕЕЦП), Совет за регионална соработка (РСС), Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА), Договорот за енергетска заедница и Спогодбата за европска заедничка воздухопловна област (ЕЦАА). Земјата продолжи да дава свој придонес кон мисијата АЛТЕА на ЕУ во Босна и Херцеговина.

Во однос на **билатералните односи со другите земји вклучени во процесот на проширување и соседните земји-членки**, односите со *Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора и Турција* остануваат добри. Имаше неколку посети на високо ниво со овие земји. Почна да се спроведува договорот со *Албанија* за слободно движење на граѓаните без визи, а влезе во сила и спогодбата за заедничко патролирање на меѓусебната граница. Со *Босна и Херцеговина* е ратификувана

спогодбата за соработка за безбедносни прашања и нова спогодба за реадмисија. Со *Хрватска* е ратификувана спогодбата за размена и за меѓусебна заштита на класифицирани податоци. Соработката со *Црна Гора* е зајакната. Потпишана е спогодбата за двојно државјанство, како и спогодби за соработка по прашањата на ЕУ, на воздушен сообраќај, туризам, земјоделство и заштита во случај на природни катастрофи. Соработката во сферата на одбраната е интензивирана. Во тек се преговори за постигнување договор за социјално осигурување.

Потпишана е стратегија за зајакнување на билатералните односи со *Турција*, со која се обезбедува потесна соработка во областа на безбедноста, одбраната, царината, економијата, трговијата, образованието и културата.

Односите со *Србија* се подобри по тешкотиите поврзани со признавањето на независноста на Косово⁵ од страна на земјата. Во април беше именуван нов амбасадор во Белград. Имаше неколку посети на високо ниво, во кои беа вклучени властите на двете земји. Економската соработка и натаму се подобрува. Нерешените прашања во врска со односите меѓу православните цркви во двете земји немаат поголеми политички последици.

Демаркацијата на границата на Република Македонија кон Косово сè уште не е целосно завршена, но властите задржаа конструктивен пристап во текот на целиот процес. (*Види и Поглавје 24 – Правда, слобода и безбедност*)

Односите со *Грција* и натаму се блиски, особено во форма на трговија, инвестиции и туризам, но на односите меѓу двете влади влијаеше нерешеното прашање за името. Земјата е вклучена во разговори за негово решавање под покровителство на Обединетите нации. Владата иницираше правна постапка против Грција пред Меѓународниот суд на правдата во Хаг во однос на билатералната временна спогодба од 1995 година. Владата именува автопат што е дел од трансевропскиот сообраќаен коридор X „Александар Македонски“. Тоа беше примено како провокација од страна на Грција и таа последователно го прекина својот финансиски придонес за изградба на автопатот. Треба да се избегнуваат дејства и изјави што негативно може да влијаат на добрососедските односи. Одржувањето на добри соседски односи, вклучувајќи и меѓусебно прифатливо решение за прашањето за името по пат на преговори, под покровителство на ОН, и натаму е од суштинско значење.

Односите со *Бугарија* остануваат добри, при што се одржани неколку средби на високо политичко ниво. Меѓутоа, произлегоа одредени контроверзни прашања поврзани со етничката самоопределба на поединци и со политичката застапеност на групи врз етничка основа во двете земји.

Севкупно, Република Македонија активно учествува во регионалната соработка и натаму ги развива билатералните односи со своите соседи. Прашањето на името и натаму влијае на односите со Грција.

3. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ

При разгледување на случувањата во областа на економијата во Република Македонија, Комисијата се раководеше од заклучоците на Европскиот совет во Копенхаген од јуни 1993 година, во кои се наведува дека членството во Унијата

⁵ Според УНСЦР 1244/99

наложува постоење на функционална пазарна економија и капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата.

3.1. Постојење на функционална пазарна економија

Основи на економската политика

Земјата учествува во постапката на ЕУ за претпристапен фискален надзор. Таа ја презентираше третата Претпристапна економска програма во јануари 2009 година и го поднесе четвртото фискално известување во април 2009 година. Меѓутоа, програмата и тоа што таа го предвидуваше набрзо застаре како резултат на меѓународното окружување што брзо се менува. Дополнителен камен-темелник на рамката на економската политика на земјата беше и соработката со Светската банка. Покрај тоа, со неколку среднорочни стратегии се дефинира и рамката на политиката како, на пример, Националниот план за развој, Програмата за јавни инвестиции за периодот 2009-2011 година и Стратегијата за јавниот долг за периодот 2009-2011 година. И покрај тоа што Владата силно се насочи кон локалните и претседателските избори, структурните реформи продолжија во неколку подрачја. *Севкупно*, се одржува широк политички консензус за основите на економската политика.

Макроекономска стабилност

Порастот на БДП се намали од 5,9%, во 2007 година, на 5%, во 2008 година. Меѓутоа, по силниот пораст во првите три тромесечја од 2008 година од приближно 6% во просек, растот на производството се спушти на 2% во четвртото тромесечје, одразувајќи го негативното влијание на светската економска криза. Економската активност продолжи да се намалува и во првата половина на 2009 година, со годишен пад на производството од 1% односно 1,5% во првото и во второто тромесечје. Производството и вработеноста во главните извозно ориентирани индустрии, како што се челичната и текстилната, почнаа да се намалуваат. Извозот значително се намали кон крајот на 2008 година и почетокот на 2009 година, додека, пак, инвестирањето и увозот почнаа значително да се намалуваат само во второто тромесечје. Индустриското производство се намали во просек од околу 11% за време на првата половина на 2009 година, главно, поради намаленото производство на основни метали. Просечниот доход по глава на жител (ППС) се зголеми, од 31,2% од просекот на ЕУ-27 во 2007 година на 32,5% во 2008 година. Севкупно, по силниот раст во првите три тромесечја на 2008 година, економската активност малку се намали во првата половина на 2009 година, главно, поради намалената надворешна побарувачка. Меѓутоа, досега забавувањето е ограничено.

Дефицитот на тековната сметка е намален од околу 16% од БДП во првата половина од 2008 година на околу 14% во првата половина од 2009 година. Главна причина беше значителното намалување на увозот, особено кон средината на 2009 година, додека намалувањето на извозот остана ограничено. Меѓутоа, намалувањето на приватните трансфери од странство спречи посилно опаѓање во надворешната нерамнотежа. Истовремено, намален е приливот на капитал, како што се странските директни инвестиции (СДИ). Севкупно, надворешната нерамнотежа остана на високо ниво, со оглед на тоа што силната јавна потрошувачка за време на првите месеци од годината го одржуваше увозот на високо ниво, додека приливот на капитал беше под влијание на глобалната криза. Ова придонесе за притисок врз девизните резерви на земјата.

Официјалните резерви на *Народна банка на Република Македонија* (НБРМ) значително се намалија на почетокот на 2009 година, но се обновија во јули на околу 1,4 милијарди евра (20% од БДП). Ова изнесува околу 20% под нивниот рекорден износ во септември 2008 година. Покриеноста на увозот се намали на околу петмесечен увоз. Главни фактори што го предизвикуваат ова намалување се исплатите на дивиденди, купувањето на опрема од страна на Владата, повлекувањето на девизните средства од страна на домаќинствата во пролетта 2009 година, што одразуваше зголемена неизвесност, како и интервенцијата на централната банка за одбрана на *де факто* врзувањето за еврото. Бруто-надворешниот долг продолжи да се зголемува (од 51% од БДП, во септември 2008 година, на 53%, во јуни 2009 година), што, главно, одразуваше зголемено задолжување во странство од страна на приватни компании. Во јули, властите издадоа еврообврзница во вредност од 175 милиони евра (2,5% од БДП), со цел да ги зајакнат девизните резерви и да ги покријат финансиските потреби на јавниот сектор. Надворешната ранливост е зголемена со оглед на намалувањето на извозот и на приливот на капитал, додека значителната јавна потрошувачка го зголеми увозот. Јавната задолженост на домашниот финансиски пазар придонесе за зголемување на каматните стапки, додека приватното и јавното задолжување на странските пазари на капитал ја зголеми надворешната задолженост на земјата. Свкупно, кризата и зголемената јавна потрошувачка имаа негативно влијание врз нивото на девизните резерви и на надворешниот долг.

Невработеноста се задржа на мошне високо ниво. Таа во просек се намали незначително од 34,9%, во 2007 година, на 33,7%, во 2008 година. Анкетата на работната сила (АРС) и националните статистички податоци укажуваат на незначително намалување на невработеноста кога ќе се спореди со една година претходно. На пример, стапките на невработеност се намалија од 34,8% во првото тромесечје од 2008 година на 32,8% во првото тромесечје од 2009 година, додека до мај 2009 година бројот на регистрираните работници што активно бараат работа е под нивоата од претходните години. Меѓутоа, податоците од јуни и од јули укажуваат на зголемување на невработеноста, веројатно поврзано со кризата. Неодамнешните владини мерки за борба против невработеноста се насочени кон невработеноста на младите и тоа можеби придонело за незначително намалување на стапката на невработеност. Во старосната група од 15 до 27 години, невработеноста се намалува малку побрзо во однос на другите старосни групи, од 58,4% во првото тромесечје од 2008 година на 54,4% во првото тромесечје од 2009 година. Изгледа дека постоењето на значаен неформален сектор доведува до значително преценување на невработеноста над фактичката невработеност. Меѓутоа, дури и кога ќе се земе предвид овој фактор, мошне високата невработеност и натаму претставува значајно прашање, особено меѓу младите и помалку образованите лица. Свкупно, изгледа дека продолжува тенденцијата на незначително подобрување на состојбата на пазарот на трудот, особено меѓу младите. Меѓутоа, и натаму се задржува мошне високо ниво на невработеност од околу 33%.

Монетарната и девизната политика останаа ориентирани кон стабилност. Централната банка успеа да ја одржи *де факто* врзаноста за еврото, односно девизниот курс е стабилен со 61,2 денари за евро. Во април, централната банка ги зголеми каматните стапки за краткорочни обврзници на централната банка од 7% на 9%, главно, за да се неутрализира влијанието на експанзивната фискална политика на Владата. Каматните стапки пондерирани од приватниот сектор почнаа да се зголемуваат во пролетта 2009 година. Стапките за денарските кредити се зголемија од 9,6%, во август 2008 година,

на 10,2%, во јули 2009 година, додека стапките за денарските депозити во истиот период се зголемија од 6,0% на 7,2%. Распонот почна да се намалува, од 3,6%, во август 2008 година, на 3,0% во јули. Првично високиот пораст на кредитирањето на приватниот сектор беше забавено од 38,4%, во септември 2008 година, на 14,2%, во јули 2009 година, што го одразуваше понискиот пораст на депозитите, но и мерките на централната банка за затегнување на кредитната експанзија. Свкупно, курсната стапка и монетарната политика остануваат стабилни, имено со одржувањето на нивото на *де факто* врзувањето за еврото, што помогна да се одржи довербата во стабилноста на финансискиот систем.

Инфлацијата достигна 8,3%, во 2008 година, во споредба со 2,3%, во 2007 година. Меѓутоа, во првите осум месеци од 2009 година нивото на просечните цени беше 0,3% под нивото од една година пред тоа, главно, поради пониските цени на храната и на превозот. Овој профил е во согласност со забавената економска активност. Свкупно, инфлацијата значително е забавена.

Фискалната политика стана поекспанзивна, предвидувајќи натамошно зголемување на дефицитот од фактичкиот дефицит од 0,9% од БДП, во 2008 година, на целни 2,8% во 2009 година. Во последното тромесечје од 2008 година, Владата почна значајна програма за потрошувачка, која го смени претходно акумулираниот суфицит од околу 2% од БДП во дефицит на крајот на годината, што изнесуваше блиску до 1%. Главните мерки на потрошувачката на крајот на 2008 година беа трансфери на доход за земјоделци, субвенции за државните електроенергетски компании и дополнителни буџетски распределби за други области на политиките. Помеѓу декември 2008 година и мај 2009 година, Владата најави три пакети поврзани со кризата. Првиот, главно, опфаќаше амнестија за плаќање на заостанати даноци и трансформација на даночните долгови на три поранешни државни претпријатија во државни акции. Покрај тоа, повторно инвестираната заработувачка беше изземена од оданочување на профитот, што ги намали даночните приходи за околу 1% до 2% од БДП. Исто така, беа олеснети роковите за наплата на данок. Во март, властите најавија годишно ажурирање на својата петгодишна инвестициона програма, планирајќи зголемување на јавните инвестиции од околу 3% од БДП на околу 7%. Во мај и август властите одговорија на понискиот приход од очекуваниот со поднесување на два предлога за ребаланс на буџетот до Собранието, намалувајќи ја јавната потрошувачка за околу 12%, во споредба со првичниот предлог-буџет. Меѓутоа, во споредба со фактичката потрошувачка во 2008 година, ревидираниот буџет сè уште предвидува значително зголемување на потрошувачката. Влијанието на автоматските стабилизатори веројатно ќе биде мошне ограничено. Општиот јавен долг е намален од 26% од БДП, во 2007 година, на 21%, во 2008 година. Главни фактори што влијаеја на ова опаѓање беа силниот номинален пораст на БДП и ниската стапка на фискалниот дефицит. Меѓутоа, како резултат на финансирањето на дефицитот, кон средината на 2009 година јавниот долг е зголемен на 25% од БДП⁶. Свкупно, зголемената јавна потрошувачка заедно со опаѓањето во приходите поврзано со кризата доведе до значително повисока разлика во финансирањето на јавниот сектор и до зголемен јавен долг.

Во областа на фискалните реформи, Владата продолжи со намалување на даночната заштита во однос на трудот со намалување на социјалните придонеси и

⁶ Податоците за јавниот сектор сè уште не се презентираат во согласност со Европскиот стандард (ЕСА 95), со што се ограничува споредливоста.

поедноставување на наплатата. Покрај тоа, властите продолжија да ја подобруваат ефикасноста на даночната администрација и да го поедноставуваат даночниот систем. Фискалната децентрализација продолжи. Правната рамка за локална соработка и за ревизија, исто така, е зајакната. Меѓутоа, административниот капацитет на централните власти за следење и ревизија на фискалната децентрализација останува ограничен. Новите обврски и натаму поставуваат значајни предизвици во општините и бараат внимателно следење од страна на централните власти. Свкупно, квалитетот на јавните финансии и натаму е нарушен од слабостите во среднорочното буџетско планирање и утврдувањето на приоритетите, што води до висок процент на дискрециони и краткорочни одлуки за потрошувачката.

Свкупната комбинација на макроекономската политика се влоши поради нискиот квалитет на јавната потрошувачка, при што голем број мерки повеќе беа насочени кон изборни ветувања отколку кон справување со кризата. Дел од потрошувачката придонесе за зголемување на трговскиот дефицит. Како резултат на тоа, надворешната ранливост на земјата е зголемена и *де факто* врзувањето на денарот за еврото – што е централно сидро на монетарната политика – потпадна под притисок. Инфлацијата беше забавена, одразувајќи намалување на меѓународните цени на енергијата и на стоките. Дополнителните мерки за решавање на структурната невработеност, што претставува клучен приоритет на Партнерството за пристапување, изгледа дека предизвикаа одредени првични позитивни резултати. Меѓутоа, мошне високото ниво на невработеност и натаму претставува клучен предизвик. *Свкупно*, експанзионистичката фискална политика беше слабо поставена и придонесе за притисок врз надворешната рамнотежа и врз девизното сидро. Меѓутоа, макроекономската стабилност е задржана.

Меѓусебно дејство на пазарните сили

Приватизацијата во голема мера е завршена и економијата, главно, ја движат пазарните сили. Приватниот сектор учествува со околу 82% во вкупното производство и со околу 77% во вкупната вработеност. Меѓутоа, во текот на минатата година некои антикризни мерки доведоа до зголемување на интервенцијата од страна на државата. На пример, мерката на Владата за замена на долговите на проблематичните компании што имаат проблеми со суштинско исплаќање на заостанати долгови за акции, го зголеми бројот на компании во државна сопственост од 58 на 70 (15%), што доведе до зголемување на уделот на државниот капитал од 11% од БДП, кон средината на 2008 година, на 13%, кон средината на 2009 година.

Повеќе од 90% од државниот капитал е концентриран во пет компании, главно, за комунални услуги, како што се претпријатијата за производство и за пренос на електрична енергија. Постојаната практика на утврдување цени на електричната енергија под трошоците за закрепнување претставува значително оптоварување за јавните трошоци и ја нарушува структурата на домашните цени. *Свкупно*, улогата на државата во економијата е незначително зголемена како резултат на некои антикризни мерки. Меѓутоа, пазарните сили сè уште се доминантна карактеристика на економијата.

Влез и излез на пазарот

Владата продолжи со подобрување на законодавството што се однесува на влез и излез на пазарот. Започната е втората фаза за воспоставување едношалтерски систем за

почнување на бизнис, која се сосредоточува на олеснување на размената на информации помеѓу различни институции за собирање податоци, како што се Централниот регистар, Агенцијата за вработување и фондовите за здравствено осигурување. Ажурирањето на законската рамка за електронска регистрација и известување претставува уште еден важен чекор. Трошоците за регистрација дополнително се намалени. Завршена е втората фаза на „регулаторната гилотина“ за намалување на непотребните административни оптоварувања, преку прифаќање мерки со кои се забрзуваат и се поедноставуваат царинските постапки. Во однос на затворањето на претпријатија, воведена е доброволна ликвидација и бројот на заостанати предмети со пречекорен рок дополнително е намален. Меѓутоа, бројот на новоформирани претпријатија е намален за околу 20% во првите осум месеци на 2009 година, споредено со истиот период од претходната година. Бројот на претпријатијата кои го напуштаат пазарот се зголемува. Ова во голем степен е одраз на влијанието на меѓународната финансиска криза. Меѓутоа, во првите осум месеци бројот на новите стечаи беше помал отколку пред една година. Просечното времетраење на стечајните постапки незначително е намалено од две години и два месеца на околу две години. Бројот на заостанатите стечајни предмети е дополнително намален. *Севкупно*, постигнат е натамошен напредок во намалувањето на бариерите за влез и излез на пазарот.

Правен систем

Преземени се дополнителни мерки за подобрување на деловното окружување, кое е клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Правниот систем за функционална пазарна економија во голема мера е воспоставен. Дobar напредок продолжи да се постигнува кај регистрацијата на сопственичките права со натамошно проширување на опфатеноста од катастарот за недвижен имот на повеќе од 90% од територијата на државата, споредено со 82% во септември 2008 година. Бројот на заостанатите нерешени имотни спорови дополнително е намален, од околу 7.500 предмети во есента 2008 година на околу 2.400 предмети во септември 2009 година. Меѓутоа, севкупно, законските процедури сè уште се бавни и понекогаш судските пресуди се со лош квалитет. Ова и натаму негативно влијае врз правната сигурност и го попречува правилното функционирање на пазарните механизми, што неповолно влијае врз деловното опкружување и привлечноста на државата за странски инвестиции. Финансиската независност и административните капацитети на регулаторните тела се зајакнати. Меѓутоа, некои регулаторни и надзорни агенции сè уште не ја исполнуваат својата улога на чувари на владеењето на правото и обезбедувачи на еднакви правила на игра за учество на сите економски субјекти. Слабостите на даночната и на расходната политика, како и слабостите во спроведувањето на законите, вклучувајќи и борба против корупцијата и организираниот криминал, стимулираат голем неформален сектор. Неформалниот сектор останува важен предизвик, бидејќи ги намалува даночната база и ефикасноста на економските политики. *Севкупно*, класификацијата на сопственичките права дополнително е унапредена. Меѓутоа, слабостите во судството, вклучувајќи и бавни постапки и недоволно ресурси, продолжуваат неповолно да влијаат на деловното окружување, на пример, во областа на спроведувањето на договорите. Справувањето со корупцијата е опфатено со политички мерки, но таа останува распространета во многу подрачја.

Развој на финансискиот сектор

Финансискиот сектор остана стабилен и досега добро се справуваше со превирањата на меѓународните финансиски пазари. Главен извор на ликвидноста на секторот се депозитите. Вредноста на финансиската актива на секторот е во благо опаѓање, од 65% од БДП во септември 2008 година на 63% кон средината на 2009 година. Обемот на кредитирање незначително е зголемен, од 41% од БДП во септември 2008 година на околу 42% кон средината на 2009 година. Депозитите се намалени како дел од БДП, од 45% во септември 2008 година на 41% кон средината на 2009 година. Како резултат на тоа, покриеноста на кредитите со депозити е намалена, но сè уште е нешто над 100%. Во 2009 година, со работа започнаа два доброволни пензиски фонда, но, севкупно, финансиското посредување од страна на небанкарскиот сектор останува многу мало. По наглиот пад во 2008 година, капитализацијата на пазарот на обврзници и акции благо закрепнува во последните месеци, достигнувајќи околу 29% од БДП (акции 25% и обврзници 4%), што е ниво забележано на крајот на 2006 година.

Структурата на секторот во голема мера остана непроменета. Меѓутоа, уделот на странскиот капитал во истиот е зголемен, благодарение на странските инвестиции во три домашни банки. Сопственичкиот удел на државата во секторот останува мал, со околу 6,5% од активата на секторот. Главниот имот на државата се состои од мнозинскиот удел во единствената банка за развој во државата и од ограничен број на преостанати малцински акции во други приватни банки.

На пазарот функционираат 18 банки и 11 штедилници, при што петте најголеми банки учествуваат со околу три четвртини во активата и во депозитите на секторот. Ефикасноста на финансиското посредување е зголемена, што се покажува со продолжено намалување на распонот меѓу стапките на давање и на земање заем, од 3,5 процентни поени во септември 2008 година на 3,2 процентни поени во април 2009 година. По избувнувањето на кризата, профитабилноста во секторот значително се намали, при што просечниот принос од акцискиот капитал опадна од 16,5% во септември 2008 година на 1,8% во март 2009 година. Приносот од средства опадна од 1,9% во септември 2008 година на 0,2% во март 2009 година. Заради задржување на почетната брза експанзија на кредитирањето и намалување на притисокот врз девизните резерви, централната банка воведо бројни административни мерки.

Покрај зголемената несигурност, стабилноста на секторот се одржува благодарение на построгите регулаторни стандарди и поцврстиот надзорен капацитет воведен последните неколку години. Изложеноста на банкарскиот сектор на неизвршување на кредитните обврски е во благ пораст во првата половина на 2009 година. Уделот на ваквите кредити во вкупното кредитирање се зголеми на 7,5% на крајот на март 2009 година, споредено со 6,6% во септември 2008 година, со што се врати на нивото забележано во 2006 година. Кредити со девизна клаузула останаа доста стабилни со околу 54% од вкупните кредити. Капитализацијата на банкарскиот сектор остана висока, со просечен однос на адекватноста на капиталот од 17% во првото тромесечје на 2009 година. Големите банки пријавија просечен однос на адекватност на капиталот од 14%, а малите банки дури 60%. *Севкупно*, финансискиот сектор одржува стабилни резултати, издржувајќи го релативно добро негативното влијание на глобалната финансиска криза. Големината на секторот остана стабилна, со вкупна актива од околу 60% од БДП.

3.2. Способност за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата

Постоење на функционална пазарна економија

Севкупно, макроекономската стабилност е задржана покрај негативното влијание на глобалните финансиски превирања. Постигнат е натамошен напредок во подобрувањето на условите за влез и излез на пазарот, регистрацијата на сопственички права и отстранувањето на пречките за создавање работни места. Меѓутоа, бавноста на судските постапки и понекогаш недостатоците на надзорните и на регулаторните агенции сè уште го попречуваат функционирањето на пазарната економија, особено во однос на спроведувањето на договорите и воспоставувањето на рамноправно окружување за учесниците на пазарот. Структурната невработеност останува многу висока, што укажува на структурни слабости, како што се неусогласеноста на вештините и недоволното функционирање на пазарот на труд.

Човечки и физички капитал

Органите продолжуваат со своите напори да обезбедат образование за поголем број ученици и да ја подобрат професионалната обука за возрасните. Буџетската распределба за образованието е зголемена, од околу 3% од БДП во 2007 година на околу 4% во 2008 година. Значаен удел во дополнителната потрошувачка имаат реновирањето и изградбата на училишни згради и купувањето на компјутерска опрема. Бројот на наставници во основното и средното образование е зголемен за околу 4%, особено во делот на основното образование. Меѓутоа, сè уште постои простор за подобрување на ефикасноста во јавната потрошувачка во образованието и во квалитетот на образованието. Наспроти овие напори, вкупното ниво на образованието и обуката на работната сила сè уште е релативно ниско и неусогласеноста на квалификацискиот профил на работната сила и барањата на претпријатијата сè уште е значителна. *Севкупно*, мерките за подобрување на нивото на квалификуваност продолжуваат. Меѓутоа, потребни се одржливи напори.

Расположливоста на капиталот во државата е останата на релативно ниско ниво и неговиот квалитет сè уште трпи од претходните периоди на намалено инвестирање. Одреден дополнителен напредок е постигнат во подобрувањето на електричната мрежа и надградување на делови од европскиот транспортен коридор север-југ, коридор X. Како последица на кризата, во голема мера се намали приливот на СДИ по релативно силниот раст во последните години и опадна на околу 5% од БДП во првото тримесечје од 2009 година, споредено со околу 12% претходната година. Во некои случаи, постојано бавните законски постапки и поделбата на одговорностите помеѓу централните и локалните власти претставуваат пречка за СДИ. *Севкупно*, масата на капиталот на државата е релативно ниска, особено со оглед на потребата да се забрза развојот. Во инфраструктурата и натаму се потребни поправки и модернизација.

Секторска структура и структура на претпријатија

Во однос на производството продолжува вкупниот тренд кон поголем придонес од страна на производството, градежништвото и трговијата со услуги и намалување на уделот на земјоделството. Во однос на вработувањето, поголема важност имаат услугите и земјоделството, додека во однос на создавање претпријатија, трговскиот

сектор се покажува како најдинамичен. До одреден степен ова зголемување на трговските компании може да биде повеќе одраз на релативното намалување на нерегистрираните економски активности отколку на структурните промени. Меѓутоа, оваа вкупна слика, исто така, може да укаже на тенденцијата на зголемување на вработувањата во активности со мал капитал и мали барања за вештини, кои, според тоа, се и со ниска додадена вредност, па така и со ниски приходи. Неформалниот сектор останува голем, иако постојат индикации дека тој е малку намален, на пример, со подобрувањето на наплатата на даноци, намалувањето на даночното оптоварување, реформирањето на наплатата на придонесите за социјално осигурување и обезбедувањето финансиски стимулации за регистрација. Либерализацијата на телекомуникациската индустрија продолжи. Меѓутоа, на пазарите на гас и електрична енергија доминираат единствени испорачатели, со што се поткопува ефикасната конкуренција. *Севкупно*, постигнат е ограничен напредок во структурната промена кон разнообразноста и активностите со поголема додадена вредност. Конкуренцијата во мрежната индустрија останува ограничена со доминантни постојни испорачатели.

Влијание на државата врз конкурентноста

Директното влијание на државата врз конкурентноста е мало, но е зголемено, делумно како резултат на владината интервенција за заштита на проблематичните компании од негативното влијание на кризата. Индиректната помош од државата сè уште води до нарушување на релативните цени, особено во електроенергетскиот сектор. Цените на енергијата сè уште не ги покриваат вкупните трошоци, што ја нарушува структурата на цените, води до значителни загуби во делот на испорачателите на електрична енергија во сопственост на државата и бара значајни трансфери од буџетот. Официјалните податоци за државна помош укажуваат на ниско ниво од околу 1% од БДП. Меѓутоа, оваа бројка не може да се спореди со податоците за државна помош, кои се собрани според стандардите на ЕУ. *Севкупно*, влијанието на државата врз конкуренцијата е мало во најголем дел од подрачјата.

Економска интеграција со ЕУ

Државата има мала и отворена економија, а вкупната трговија со стоки и услуги претставува околу 130% од БДП во 2008 година. Трговската интеграција со ЕУ е напредната, така што околу 60% од севкупниот извоз е насочен кон ЕУ-27, додека околу 50% од увозот, исто така, потекнува од ЕУ-27. ЦЕФТА е втор најважен трговски партнер на државата, со околу 37% од извозот и околу 11% од увозот. Важноста на ЦЕФТА како извозна дестинација продолжува да се зголемува. Извозната структура останува високо сконцентрирана на ограничен број производи, од кои на текстилните производи и облеката учествува со околу 24% од вкупниот извоз, а на произведените производи од железо со околу 26%. *Севкупно*, трговската интеграција со ЕУ добро напредува, но комбинацијата на стоките останува концентрирана на неколку ценовно чувствителни производи.

Конкурентноста на цените во меѓународни рамки остана непроменета. Девизниот курс во однос на еврото остана стабилен во номинални услови, додека *де факто* зголемувањето на платите го зеде предвид меѓународниот развој на цените.

4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

Во овој дел се разгледува способноста на Република Македонија за преземање на обврските од членството, односно *acquis*, како што е изразено преку договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата. Исто така се анализира административниот капацитет на Република Македонија да го спроведе *acquis*. Анализата е структурирана во согласност со листата од 33 поглавја од *acquis*. Во секој сектор, процената на Комисијата го покрива постигнатиот напредок во текот на периодот за кој се известува и се сумира севкупното ниво на подготвеност на земјата.

4.1. Поглавје 1: Слободно движење на стоки

Постои одреден напредок во областа на **општите начела**. Акцискиот план за постигнување сообразност со членовите од 28 до 30 од Договорот за ЕЗ беше донесен од страна на Владата во месец август. Активностите за неговото спроведување допрва треба да бидат започнати.

Одреден напредок може да се забележи кај **хоризонталните мерки**. Беше основана работна група за развој и спроведување на рамковните закони и соодветни подзаконски акти. Рамковното законодавство сè уште не е целосно усогласено со *acquis*. Допрва треба да се изготви опсежна стратегија со показателите за напредокот во спроведувањето на *acquis* за соодветните хоризонтални институции. Поделбата на задачите е подобрена, но постојат многу мал број независни тела за тестирање, сертификација и инспекција.

Во областа на *стандардизацијата*, стапката на усвојување на Европските стандарди (ENs) е забрзана, но земјата сè уште е далеку од целта поставена за 2010 год. До август 2009 год. вкупно 6,011 европски и меѓународни стандарди се усвоени како национални стандарди, претежно преку одобрување. Тие, главно, се однесуваат на директивите од новиот приод за регулирање на електромагнетната компатибилност, машинските и градежните производи. Вкупно 3,300 национални стандарди обезбедуваат претпоставка за сообразност според директивите од новиот приод. Од овие 326 се однесуваат на градежни производи.

Бројот на технички комитети во рамките на Институтот за стандардизација (ИСРМ) се зголеми на 32 и членството на собранието на ИСРМ се зголеми на 70. Административниот капацитет на Институтот беше зајакнат со шест ново вработени лица, со што брои вкупно 19 вработени, но ова сè уште не е доволно. За да се забрза процесот на усвојување на стандардите основани се *ад хок* два технички одбори. Нема дополнителен напредок кон целосно членство во европските организации за стандардизација.

Министерството за економија овласти шест локални субјекти да работат на *оценка на сообразноста* на моторните возила и два за работа на оценка на сообразноста на лифтовите.

Работата на Институтот за *акредитација* (ИАРМ) беше подобрена со измена на бројни внатрешни акти за регулирање на постапката на акредитација. Беа основани шест нови технички комитети и центар за обука. Бројот на кадарот со полно работно време се искачи на 13, што сè уште не е доволно. Институтот, исто така, ја користи и експертизата на 12 водечки оценувачи, 51 технички оценувач и 44 експерти. До сега акредитирани се 36 тела за оценка на сообразноста од страна на ИАРМ. Институтот за акредитација стана придружна членка на Меѓународната организација за акредитација

на лаборатории (ILAC) и потпиша договори за соработка со тела за акредитација од Бугарија и Косово. Во февруари 2009 година, се пријави за потпишување на Мултилатералната спогодба за Европската соработка во областа на акредитација (EA) која ги опфаќа лабораториите за тестирање, телата за инспекција и телата за сертификација на производите.

Во областа на *метрологијата*, беа донесени Правилник за одржување и зачувување на националните мерни стандарди и референтни стандарди, како и Правилник за условите на пакување. Капацитетот на Бирото за метрологија беше зајакнат со помош на новата организациска структура, вклучително со сектор за калибрација, за верификација на мерила и за одобрување на тип на возила, како и единица за човечки ресурси. Бројот на кадарот се искачи на 37. Бирото потпиша билатерален договор за соработка со националните институти за метрологија од Албанија, Бугарија и Словенија, како и меморандуми за разбирање со ИАРМ и ИСРМ. Бирото нема доволно лабораториска опрема ниту обучен кадар за да функционира ефикасно.

Надзорот на пазарот останува слаб. Државниот пазарен инспекторат (ДПИ) ја подобри својата организациска структура со основање на три нови специјализирани одделенија за безбедност на производите, човечки ресурси и прекршоци, на кои, сепак, сè уште им недостасува соодветен кадар. Оперативниот капацитет на ДПИ беше зајакнат со ИТ-опрема. Во првиот семестар од 2009 година, ДПИ изврши 365 инспекции во однос на Законот за општа безбедност на производите и 85 во однос на Законот за градежни производи. Широкиот опсег на обврски, малубројниот кадар, несоодветните овластувања на инспекторите и слабото финансирање сериозно ја ограничуваат способноста на ДПИ да врши проверки на техничката сообразност на производите и да ги забележи потенцијално дефектните производи. Државниот технички инспекторат, исто така, има малуброен кадар (има 12 вработени од кои, само седуммина се инспектори) и недоволно опрема. Функционирањето на координативното тело за надзор на пазарот се подобри по назначувањето на нов претседавач. Меѓутоа административниот капацитет на ова тело останува недоволен.

Подготовките во областа на хоризонталните мерки се со умерен напредок.

Постои одреден напредок во делот на **законодавството за производи од стариот приод**. Донесени се Закон за моторни возила и подзаконски акти во форма на дванаесет правилници за транспонирање на релевантното *acquis*. Покрај тоа, издадени се одреден број на прирачници, имено, за опасни хемикалии, фармацевтски и хомеопатски лекови. Нивната цел е да ги транспонираат соодветните директиви на ЕЗ; нивната усогласеност останува да биде потврдена. Во случајот на законодавството за производите од стариот приод, земјата напредува бавно.

Одреден напредок се забележува во однос на **законодавството за производите од новиот и глобалниот приод**. Се продолжува со дополнително усогласување со *acquis* од посебните сектори со донесување на подзаконски акти за медицинските уреди, електромагнетната сообразност и безбедноста на лифтовите. Во случајот на законодавството за производите од новиот и глобален приод земјата, исто така, напредува бавно.

Нема напредок во областа на **процедуралните мерки**.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на слободното движење на стоките. Значителен дел од хоризонталното и секторското *acquis* сè уште треба да се транспонира. Административната инфраструктура и капацитет сè уште се неприспособени за целосно и ефикасно спроведување и влегување во сила на законодавството.

4.2. Поглавје 2: Слобода на движење на работници

Се забележува мал напредок во областа на **пристапот до пазарот на трудот**. Нема напредок во однос на вработувањето на граѓани од ЕУ во јавните служби и во практикувањето на јавната власт. Подготовките во оваа област почнуваат.

Постои одреден напредок во однос на подготовката за учество во мрежата на **ЕУРЕС** (Европска мрежа на служби за вработување). Донесен е подзаконски акт, според кој, Агенцијата за вработување има можност да пушти во работа електронски систем со кој се обезбедува пристап до сите слободни работни места доставени до Агенцијата преку Интернет. Класификацијата на слободните работни места е во согласност со барањата на ЕУРЕС. Меѓутоа, достапните човечки ресурси се недоволни за спроведување на системот. Подготовките во областа на ЕУРЕС се во тек.

Постои напредок во областа на **координацијата на системот за социјално осигурување**. Ратификувани се билатерални договори за социјално осигурување со Белгија и со Луксембург, со што се добива вкупна бројка од десет. Меѓутоа, расположивиот капацитет останува недоволен за координирање на шемите за социјално осигурување. Во оваа област земјата покажува умерен напредок.

Се забележува напредок во однос на воведувањето **европска картичка за здравствено осигурување**. Спогодби за примена на картичката се склучени со Бугарија, Полска и со Германија, со што се добиваат вкупно пет. Меѓутоа, достапниот капацитет останува недоволен за воведување на картичката. Подготовките за воведување на европската картичка за здравствено осигурување се во рана фаза.

Заклучок

Постои одреден напредок во областа на слободно движењето на работниците. Усогласувањето со *acquis* е во рана фаза. Административниот капацитет е недоволен за учество во ЕУРЕС, за координација на системите на социјално осигурување и за воведување на европската картичка за здравствено осигурување.

4.3. Поглавје 3: Право на основање и слобода на давање услуги

Направен е одреден напредок во **правото на основање**. Направени се напори за зголемување на транспарентноста и на објективноста на одлуките за давање овластувања, иако некои одлуки, особено во одредени сектори, се одложени или повлечени. Во оваа област земјата покажува умерен напредок.

Постигнат е мал напредок во **слободата на давање прекугранични услуги**. Барањата од законодавството со кои се наметнуваат услови во поглед на националноста, жителството и основањето за вршење одредени услуги се отстранети. Меѓутоа, не е

извршена доволно работа за да се направи разлика во третирањето на странските оператори што нудат многубројни прекугранични услуги и тие што нудат услуги преку постојано седиште во земјата. Административниот капацитет на различните тела за овластување е незадоволителен. Координираноста меѓу нив треба да се засили. Во областа на прекуграничните услуги земјата сè уште не е подготвена.

Постигнат е добар напредок во областа на **поштенските услуги**. Законодавството за спроведување на новиот поштенски закон е донесено со цел усогласување со првите две поштенски директиви. Усогласеноста останува да биде потврдена. Агенцијата за пошти стана целосно оперативна и самофинансирачка. Нејзиниот административен капацитет беше зајакнат со вработување на четворица дополнителни експерти со што вкупниот број на кадарот се покачи на единаесет. Агенцијата потпиша меморандум за разбирање со Комисијата за заштита на конкуренцијата. Агенцијата за пошти независно ги врши должностите на регулирање на поштенскиот пазар и спроведување на поштенското законодавство. Таа обезбедува транспарентна и недискриминаторска примена на поштенското законодавство. Подготовките во областа на поштенските услуги се напредни.

Нема напредок во однос на **заемното признавање на професионалните квалификации**. Почнато е со работа на усогласување на обуката со барањата од Директива 2005/36/ЕЗ за признавање на професионалните квалификации, но останува да се покажат видливи резултати. Почнати се подготовки за признавање на странските професионални квалификации. Министерството за образование ја објави постапката и форматот за регистрација на професионалните квалификации здобиени во странство. Не е утврдена постапка во однос на признавањето на професионалните квалификации и нивно разликување од признавањето на академските квалификации. Сегашните административни структури овозможуваат само академско признавање на странските професионални квалификации. Сè уште постојат национални клаузули и клаузули за реципроцитет. Усогласување со директивите за адвокатите (77/249/ЕЕЗ и 98/5/ЕЗ) допрва треба да се постигне. Во областа на заемното признавање на професионалните квалификации земјата сè уште не е подготвена.

Заклучок

Напредокот во ова поглавје е делумен и, главно, ограничен на поштенските услуги и на правото на основање. Не се забележува значителен напредок во заемното признавање на професионалните квалификации. Постои недостиг од координација меѓу различните тела одговорни за овластување на прекуграничните услуги.

4.4. Поглавје 4: Слободно движење на капитал

Направен е одреден напредок во областа на **движењето на капиталот и исплати**. Земјата веќе ги исполни барањата од првата фаза на ССА во 2008 година. Донесен е дел од подзаконските акти за девизното работење, со што *acquis* е делумно транспонирано. Измените на Законот за пензиското осигурување делумно ги олеснија строгите ограничувања и барања во однос на типот и на обемот на домашните хартии од вредност во кои може да вложуваат пензиските фондови. На граѓаните од ЕУ им е дозволено да купуваат градежно земјиште, но остануваат ограничувањата во однос на купувањето земјоделско земјиште. Поставени се горни граници во однос на сумите што тие што не се жители може да ги пренесуваат преку своите денарски и девизни сметки. Законот за девизно работење воведува некои ограничувања во однос на

готовинските суми што може да се пренесат преку границите, а кои не се во целосна усогласеност со *acquis*. На државјаните сè уште не им е дозволено да купуваат акции во недомашни компании, да отвораат сметки во странски банки или да купуваат недвижен имот во странство. Како што е предвидено со Законот за девизното работење, другите ограничувања во однос на портфелите ќе бидат отстранети автоматски со почнувањето на втората фаза од Спогодбата за стабилизација и асоцијација. Општо земено, подготовките во областа на движењето на капиталот и исплатите се напредни.

Нема дополнителен напредок во областа на **платежните системи**. Донесен е нов Закон за платежни услуги, но тој не е усогласен со Директива 2007/64/EЗ. Целосното спроведување на законот е одложено бидејќи Министерството за финансии ги измени регулативите за платежните инструменти и го продолжи рокот за нивно спроведување во земјата од 1 август 2009 година до 1 јануари 2010 година. Дефиницијата за „глобален систем за електронски трансфер на пари“ во Законот за брз трансфер на пари создава ефективна пречка за влегување на пазарот за парични дознаки. Наплатите за прекугранични трансакции на електронска исплата сè уште се диспропорционални со тие на домашната електронска исплата. Во областа на платежните системи, земјата само делумно ги исполни своите цели.

Одреден напредок е постигнат во **борбата против перењето пари**. Донесени се соодветни подзаконски акти. Централната банка издаде Прирачник за утврдување и за спроведување на програмата против перењето пари, според која се бара од секоја банка да донесе програма за борба против перењето пари, вклучително и централизирана база на податоци и континуирана обука на соодветен кадар. Конвенцијата Советот на Европа за перење пари, пребарување, заплenuвање и конфискација на приходите од криминал и за финансирање на тероризам („Варшавска конвенција“) беше ратификувана и влезе во сила во септември. Нова, тригодишна стратегија, која го покрива периодот меѓу 2009 и 2011 година, беше донесена како превенција за перењето пари и за финансирањето тероризам. Таа вклучува мерки за спроведување на препораките на Моневал-комитетот од 2008 година, кои беа издадени за земјата. Управата за спречување перење пари и финансирање на тероризмот донесе неколку регулаторни мерки, што ги затегнуваат барањата за известување и, управата ја подобри базата на податоци и можноста за поврзување со институциите за известување. Управата разви насоки за надзор на телата за известување со цел откривање на и известување за сомнителните трансакции. Таа потпиша меморандуми за соработка за споделување на информациите со своите еквиваленти од Обединетото Кралство, Португалија, Белгија, Монако, Турција и од осум други земји што не се членки на ЕУ, со што бројот на таквите меморандум стигна до вкупно 31. Административниот капацитет на Управата беше засилен со регрутирање на четворица нови лица. Свесноста на некои од институциите за известување не е сè уште соодветна и Управата нема доволен пристап до некои од нивните бази на податоци. Бројот на известувањата за сомнителни трансакции секогаш беше многу низок и нема веродостојна евиденција за спроведување во сила. Повеќе од половината од вработените во управата се со привремени договори и не е јасно уште колку долго ќе бидат вработени. Општо земено, подготовките во областа на перењето пари напредуваат умерено.

Заклучок

Напредокот во областа на слободното движење на капиталот е делумен и, главно, ограничен на борбата против перењето пари. Обврските што произлегуваат од првата фаза на ССА во однос на слободното движење на капиталот беа исполнети во 2008 година. Постојат ограничувања во краткорочните движења на капиталот и во однос на прекуграничните трансфери, а не се забележува напредок во однос на платежните системи. Подготвување на законодавството и административниот капацитет за борба против перењето пари беа зголемени, но нема соодветни повратни информации околу извршувањето од страна на судовите.

4.5. Поглавје 5: Јавни набавки

Постигнат е напредок во однос на **општите начела**. Законот за јавните набавки (ЗЈН) беше изменет. Тој, во основа, е усогласен со *acquis*, иако не ја одразува целосната приспособливост на аранжманите за јавни услуги дозволени според *acquis*. Сегашниот Закон за концесии и за јавно-приватно партнерство не е усогласен со *acquis* и отстапува од добрата меѓународна практика. Бирото за јавни набавки (БЈН) соработува со Државниот завод за ревизија, Државната комисија за спречување на корупцијата и со Комисијата за заштита на конкуренцијата. Сепак, неколку позначајни тендери беа откажани или неуспешни. Нема статистички податоци за случаите на корупција во јавните набавки на кои работеле судовите. Општото ниво на свесност во однос на судирот на интереси е сè уште недоволно. Одделението одговорно за концесии при Министерството за економија нема доволно човечки и буџетски ресурси. Во областа на општите начела, земјата е на добар пат.

Постигнат е напредок во однос на **доделувањето јавни договори**. Законодавството со кое се спроведува ЗЈН беше целосно донесено, вклучително со Општиот поимник за јавни набавки. Нивото на усогласеност на донесеното законодавство сè уште треба да се потврди. Единствената номенклатура за јавните тендери над одредени прагови стана задолжителна за сите државни институции и за сите јавни претпријатија. БЈН стана одделно правно лице. БЈН се пресели во соодветни простории и вработи уште две лица, но кадровската екипираност останува недоволна. Административниот капацитет на договорните органи и на економските оператори се зголеми и почесто се користи електронскиот систем за јавни набавки. Стандардната тендерска документација и прирачници едноставни за примена се достапни на веб-страницата на БЈН, кој редовно се ажурира. Беа овозможени многубројни курсеви за обука на договорните органи и на економските оператори. Основан е Центар за обука за јавни набавки и се обучени приближно 40 обучувачи. Потребни се активности за подигање на свеста за судирот на интереси.

Постигнат е напредок во однос на системот на **правни лекови**. Основана е Државната комисија за жалби (ДКЖ). Собранието, по спроведен јавен конкурс, ги назначи претседателот и четворицата членови со петгодишен мандат, а беа вработени и пет лица. Меѓутоа, преселувањето на ДКЖ во нови простории беше одложено и истата има ограничен буџет што не ги покрива трошоците за технички совети од надворешни експерти. Усогласување со изменетите директиви на ЕЗ во однос на правните лекови допрва треба да се постигне. Воведен е надомест за поднесување на жалби, но бројот на поднесени жалби останува висок. ДКЖ одржува седмични состаноци. Одлуките се донесуваат со задоволително темпо и се објавуваат на веб-страницата на БЈН. Меѓутоа,

перцепцијата на економските оператори е дека одлуките се фокусираат на процедурални прашања и се пристрасни во однос на договорните органи. Општо земено, во однос на системот на правни лекови, земјата почна да се справува со најбитните приоритети.

Административниот капацитет и координативните механизми на главните засегнати страни во системот на јавни набавки треба дополнително да се зајакне, а особено да се намали опсегот за корупција.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на јавните набавки. Преземени се значителни чекори кон усогласување на законодавството со *acquis*. Меѓутоа, потребна е дополнителна работа на законодавството во однос на концесиите и јавно-приватното партнерство. Договорните органи сè повеќе го користат системот на е-набавки. Работата на Бирото за јавни набавки е добро прифатена од засегнатите страни, но успехот на системот на правни лекови зависи од стручната евиденција на ревидираните одлуки. Потребна е дополнителна работа за зајакнување на административниот капацитет на сите нивоа.

4.6. Поглавје 6: Право на трговски друштва

Постигнат е добар напредок во областа на **правото на трговски друштва**. Врските меѓу Централниот регистар, Агенцијата за вработување и здравствените, пензиските и инвалидските фондови се оперативни. Централниот регистар постави систем за повторно воспоставување по катастрофи. Меѓутоа, одредбите од Законот за трговски друштва за одобрување на трансакциите на заинтересираните страни и на прекуграничните спојувања сè уште не се изменети.

Постигнат е мал напредок во **корпоративното сметководство**. Донесен е правилник за условите за поднесување на годишните сметки во електронска форма. Дигитални и материјални примероци од годишните сметки сега се доставуваат преку Централниот регистар, по електронски пат или директно. Секторот за финансиски систем во Министерството за финансии сега располага со доволно кадар за да подготви упатства и соодветно да ги спроведува барањата за сметководствено и за финансиско известување. Одложувањата во преведувањето и во транспонирањето на меѓународните сметководни стандарди (МСС), меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ) и *acquis* во областа на сметководството продолжуваат. Изданието на ИФРС од 2003 година и изданието на ИАС од 2004 година сè уште се применуваат.

Нема напредок во однос на **ревизијата**. Одредбите на Директивата за законска ревизија во однос на системите за јавен надзор допрва треба да се транспонираат. Квалификациите на овластените ревизори здобиени во странство сè уште не се признаваат. Институтот на овластени ревизори (ИОР) сега има двајца постојано вработени, но и натаму нема доволен кадар. Свкупно, во областа на сметководството и ревизијата земјата почна да ги исполнува своите приоритети.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на правото на трговски друштва. Меѓутоа,

усогласувањето на законската рамка за сметководството и ревизијата заостанува. Административниот капацитет на Институтот на овластени ревизори сè уште не е задоволителен и сè уште не е основан систем за јавен надзор усогласен со *acquis*.

4.7. Поглавје 7: Право на интелектуална сопственост

Постигнат е одреден напредок во областа на **авторските и сродните права**. Измените на Кривичниот законик во однос на кршење на авторските права и зголемувањето на максималното траење на затворската казна имаа позитивно влијание. Зголемен е бројот на судските постапки. Тие траеја помеѓу еден месец и три години. Веб-страницата за заштита на авторските права што е воспоставен од страна на Министерството за култура не се ажурира редовно.

Управниот суд ѝ понасочи на второстепената комисија во рок од еден месец да ги поништи своите одлуки за прекин на работата на две од трите здруженија за управување со колективни права. Меѓутоа, тоа допрва останува да се направи. Уставниот суд поништи некои одредби од правилникот за програма за наплата на данок и правилникот за пресметување на приходи од авторски права на Здружението за заштита на авторски музички права (ЗАМП). За ваквата одлука беше изразена загриженост во однос на толкувањето на член 146(б) од сегашниот Закон за авторски права. Судот изјави дека приходите од авторски права треба да се пресметуваат само на добивка, а не на приход, од користење на авторско дело. Свкупно, во областа на авторските и сродните права, земјата умерено напредува.

Постигнат е добар напредок во областа на **правата на индустриска сопственост**. Земјата стана член на Европската патентна организација. Државниот завод за индустриска сопственост (ДЗИС) е одговорен за спроведување на Европската конвенција за патенти (ЕКП). Новиот Закон за индустриска сопственост ја дава основата за спроведување на ЕКП. Усогласеноста допрва треба да се потврди. Донесени се неколку подзаконски акти за спроведување на новиот Закон за индустриска сопственост.

Донесен е Законот за селекционерски права. Усогласеноста допрва треба да се потврди. Ратификувана е Меѓународната конвенција за заштита на нови сорти на растенија. Во ДЗИС се вработија повеќе лица, со што Заводот има вкупно 34 вработени. ДЗИС и Министерството за економија презедоа повеќе активности за подигање на јавната свест. ДЗИС во соработка со Европската патентна организација организира семинари за апликации за патент и изготвување на барања за патенти. Усогласеноста на Законот за трговски марки не е на задоволувачко ниво. Свкупно, земјата напредува во областа на законската усогласеност на правата на индустриска сопственост.

Постигнат е добар напредок во областа на **спроведувањето**, како на границите, така и во целата земја. Меѓутоа, пиратеријата и фалсификувањето и натаму се широко распространети. Усвоена е национална стратегија и акциски план за развивање на потребните капацитети за имплементирање и спроведување на *acquis* во областа на авторските права, сродните права и правата на индустриска сопственост.

Координативното тело за интелектуална сопственост (КТИС) активно работеше со преземање на чести и добро координирани активности во целата земја. Владата беше известувана за активностите на КТИС двапати месечно и обезбедуваше поддршка. Беа

покренати соодветни кривични и прекршочни постапки, а продажните места беа затворени. Заплнетата стока која беше предмет на судска одлука беше јавно уништена што беше медиумски покриено. Меѓутоа, вложените напори за спречување на фалсификати не се доволни. Заплнетата стока, главно, се состоеше од аудио или видео ЦД-иња, облека, цигари и алкохол. Заплнета е опрема што се употребува за производство на фалсификувани стоки и компјутери со нелиценциран софтвер, но истите не беа уништени. Допрва треба да се воспостави соработка помеѓу Агенцијата за управување со одземен имот.

Постигнат е одреден напредок при подигање на свеста, искуствата и стручноста на инспекторите и судиите. На Државниот пазарен инспекторат му беше обезбедена компјутерска опрема за зајакнување на своите капацитети и доби обука во областа на правата на интелектуална сопственост (ПИС). Царинската управа ги зголеми своите активности во областа на спроведување на ПИС. Заштитата на ПИС стана составен дел од наставната програма за обука на Академијата за судии и обвинители од академската 2009-2010 година натаму.

Министерството за правда ја поддржа работата на специјализираните оддели за ПИС на 13-те основни судови и поднесе месечен извештај со статистички податоци за судските постапки во областа на правата на интелектуална сопственост до ДЗИС. Бројот на прекршочни, граѓански и кривични постапки не е задоволителен. Во 2008 година беа затворени околу 40 случаи на авторски права и индустриска сопственост. Беа изречени парични казни и други санкции во речиси половината од нив. Меѓутоа, паричните казни не беа успешно спроведени и во просек изнесуваа 250 евра, движејќи се помеѓу 15 евра и 10.000 евра. Треба да се воспостави точна казнена евиденција, а начинот на собирање статистички податоци е слаб. Некои активности за подигање на свеста се спроведени, но општото ниво на свест за ПИС сè уште е незадоволително. И покрај тоа што земјата започна да се справува со приоритетните прашања, доделените средства сè уште не се доволни за соодветно спроведување на ПИС.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во зајакнување на законската рамка и зголемување на административните капацитети и институционалната соработка во областа на Законот за интелектуална сопственост. Евиденцијата во врска со бројот и вредноста на заплнети или уништени стоки и бројот на покренати и завршени судски постапки сè уште не е на задоволително ниво. Свкупно, спроведувањето на законодавството, иако е подобро, сè уште не е на задоволително ниво.

4.8. Поглавје 8: Политика на конкуренција

Може да се забележи одреден напредок во областа на **антитрустовите, вклучувајќи ги и спојувањата**. Донесени се измени на Кривичниот законик со коишто се изврши одвојување на овластувањата на Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) од оние на јавниот обвинител во случаите на картели. КЗК издаде уште три прирачници што се потребни за спроведување на Законот за конкуренција. Се зајакна казнената евиденција за спојувањата, при што останува слаба во однос во областа на картелите. Меѓутоа, Управниот суд ги поништи поголемиот број одлуки на КЗК за злоупотреба на доминантна положба. Брзината со којашто Управниот суд носи вакви одлуки е различна. Доаѓа до доцнење во случаите на прекршоци само кога одлуките можат да

бидат неповолни за засегнатата компанија. Клаузулата за одложување за санкциите како кај правните така и кај прекршочните одлуки сè уште не е отстранета, што го намалува превентивното дејство на санкциите.

Бројот на вработените во КЗК што работат во областа на антитрустови и спојувања се зголеми за двајца, но капацитетите и натаму се слаби. Беше одржана одредена обука, но тоа не е доволно за да се одговори на сложената задача за обезбедување на целосно транспарентна и недискриминациска примена на Законот за конкуренција. КЗК се смести во посоодветни простории. Таа продолжи да ги врши своите задолженија независно и покрај тоа што буџетските средства за 2009 година дополнително се намалија. Бројот на судии во Управниот суд што работат на случаи во областа на конкуренцијата е соодветен, но тие не биле вклучени во редовните програми за обука за политиката на конкуренција. Подготовките во однос на антитрустовите, вклучувајќи ги и спојувањата напредуваат.

Се забележува одреден напредок во областа на **државната помош**. Се донесе регионалната мапа за помош. Со измените на Законот за технолошко-индустриски развојни зони, насочени кон постигнување усогласеност со *acquis*, беа донесени од Владата и доставени до Собранието за влегување во сила во септември. Бројот на *екс анте* одлуките за државна помош се зголеми. Вложени се напори за воспоставување на ефективен и сеопфатен систем за *екс анте* контролата на државна помош. Бројот на институциите што поднесуваат извештај порасна. Некои институции, особено оние што даваат посредна помош, сè уште не започнале да доставуваат известувања до КЗК. Свеста за постоење на прописи за државна помош меѓу владините институции, деловните субјекти и општата јавност во некоја мера е подигната, но и натаму не е на соодветно ниво. Административните капацитети на КЗК, и покрај тоа што се зголемени, сè уште треба да се зајакнуваат за да се обезбеди соодветно следење на државната помош. Во областа на државната помош земјата има остварено напредок.

Постигнат е одреден напредок во областа на **либерализацијата** на пазарот кај мрежните индустрии. КЗК потпиша меморандум на соработка со Агенцијата за пошти.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на антитрустовите, спојувањата и државната помош. Изработена е веродостојна евиденција за спроведувањето, особено во областа на концентрациите, иако е потребно да се зајакне борбата против картелите. Бројот на *екс анте* одлуките за државна помош е зголемен. Сè уште не се соодветни човечките и финансиски ресурси на КЗК.

4.9. Поглавје 9: Финансиски услуги

Постигнат е напредок во областа на **банките и финансиските конгломерати**. Подзаконските акти на Законот за банкарско работење се влезени во сила, вклучувајќи ги одлуките за кредитен регистар, граници на изложеност, ризик на ликвидност за кредити и валутен ризик. Централната банка (НБРМ) транспонира други делови од Рамковната спогодба Базел II којашто во ЕУ се спроведува со Директивата за капитални барања. Донесена е одлука за управување со ризици на каматна стапка во банкарска книшка и ќе влезе во сила во 2010 година. Изменета е одлуката за методологија за утврдување на адекватност на капиталот и се воведоа правила за доделување на капитални средства за оперативен ризик. Тие одредби ќе влезат во сила

од крајот на 2011 година. Употребата на надворешни рејтинзи ќе се тестира во 2009-2010 година. Стандардизираните приоди за определување на капитални барања за кредитни ризици не се очекуваат да бидат на располагање пред 2011 година, а напредните приоди, пак, не пред 2013 година. Од 1 јануари 2009 година банките беа обврзани да го применуваат поголемиот дел од изданието од 2004 година за меѓународни стандарди за финансиски извештаи. Сè уште е потребно да се постигне усогласеност со *acquis* за финансиски конгломерати и депозитни гаранциски програми. Сè уште не е завршено транспонирањето на Директивата за капитални барања. Од 2008 година НБРМ применува надзор врз основа на утврдување на ризик и употребува надзорни ревизии. Административните капацитети на надзорниот оддел во НБРМ се задоволувачки во однос на бројот на вработените и обуката за тековното ниво на банкарската регулатива во земјата. Меѓутоа, не е доволно да се применуваат напредни банкарски прописи. Заштитата на потрошувачите не е доволно присутна. Во областа на банките и финансиските конгломерати земјата има постигнато умерен напредок.

Во однос на **осигурувањето и професионалните пензии** може да се наведе дека кај пензиите има ограничен напредок. Гаранциските фондови на осигурителните компании се зголемија до 3 милиони евра. Транспонирањето и спроведувањето на релевантното *acquis* е задоцнето. Осигурителниот пазар не е соодветно регулиран и контролиран. Управата на независниот надзорен орган е назначена, но сè уште не е оперативна. Регулаторната функција сè уште е должност на секторот за финансиски услуги во Министерството за финансии, чиешто капацитети се слаби. Во 2008 година беа извршени шест теренски инспекции и беа спроведени санкции на четири субјекти. Информатичкиот систем што е потребен за централен надзор сè уште не е воспоставен. Не постојат меморандуми за разбирање со други надзорни субјекти во финансискиот сектор, како и со странски осигурителни надзорни субјекти. Некои осигурителни компании сè уште немаат адекватно реосигурување. Во однос на осигурувањето на возила, законодавството за спроведување на Законот за безбедност на патниот сообраќај сè уште не е донесено. Одредбите во Законот за задолжително осигурување на патни возила со коишто се овластува Министерството за финансии да ги утврдат премиумите создаваат ефективна пречка за конкуренција помеѓу осигурителните компании. Бројот на неосигурени возила е намален од 30% на 17%. Според подзаконските акти донесени од Министерството за внатрешни работи, од јули 2010 година сите возила што се регистрирани во земјата ќе бидат обврзани да носат лепенки по поминување на редовниот технички преглед.

Во поглед на пензиите беа донесени измени на Законот за пензиско осигурување со коишто се подигна горната граница на уделот на нивниот капитал којшто можат пензиските фондови да го инвестираат во недомицилни хартии од вредност од 20% на 30%. Меѓутоа, во септември 2009 година МАПАС измени неколку прирачници за пензиско осигурување со што се одложи либерализацијата на инвестициите од пензиските осигурителни фондови поради глобалната финансиска криза. Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) ги издаде соодветните акти за спроведување на законот. Моментално работат две доброволни пензиски осигурителни фондови. Оперативната и финансиска независност на МАПАС не е обезбедена. Директорот и надзорниот одбор се назначени од Владата. Владата го одобрува годишниот извештај, а потоа го испраќа до Собранието само за известување. Буџетските средства на МАПАС се дел од буџетот на Министерството за финансии. Подготовките во областа на осигурувањето, со исклучок на пензиското осигурување, сè уште треба да отпочнат.

Не е постигнат напредок во **финансиската пазарна инфраструктурата**. Земјата е во рана фаза на транспонирање на Директивата за конечност на порамнувањата и Директивата за дополнително финансирање. Сè уште не се започнати подготовки во областа на финансиската пазарна инфраструктура.

Голем успех е постигнат во областа на **пазарите на хартии од вредност и инвестициските услуги**. Во сила влезе новиот Закон за инвестициски фондови. Тој ги одразува основните начела на *acquis* за претприемништво за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност (УЦИТС) во однос на структурата и оперативните барања на УЦИТС и компаниите за управување. Комисијата за хартии од вредност (КХВ) издаде 22 законски прописи за спроведување на Законот за хартии од вредност, вклучувајќи мерки за транспонирање на *acquis* за документација за податоци за нови емисии на акции. Треба да се потврди усогласеноста. КХВ потпиша Меморандуми за разбирање со финансиската полиција, Канцеларијата за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам и Управата за јавни приходи како и Меморандум за соработка со соодветните служби во Србија.

КХВ стана потписничка на Анекс Б кон Меморандумот на Меѓународната организација на комисии за хартии од вредност (ИОСКО). Електронското тргување беше воведено да се подобри транспарентноста на пазарот. КХВ е самофинансирана, што обезбедува нејзина оперативна независност. Бројот на вработени моментално е доволен. Членовите на КХВ не се вработени со полно работно време, спротивно на Законот за хартии од вредност. Информатичкиот систем на КХВ, иако е надграден за да обезбеди електронско поврзување со сите заинтересирани страни на пазарот на хартии од вредност, не е соодветен. Преклопувањето на надлежностите на НБРМ и КХВ во областа на лиценцирањето и надзорот на трговијата со хартии од вредност не е решено. НБРМ издаде ново законодавство коешто дополнително се преклопува со надлежностите на КХВ. Во областа на пазарите на хартии од вредност и инвестициските услуги земјата има постигнато умерен напредок.

Заклучок

Постои одреден напредок во областа на финансиските услуги, којшто главно се однесува на законските промени во банкарскиот сектор, пазарите на хартии од вредност, инвестициските услуги и пензиите. Меѓутоа, осигурителниот пазар сè уште не е соодветно регулиран и контролиран.

4.10. Поглавје 10: Информатичко општество и медиуми

Има добар напредок во областа на **електронските комуникации и информатичките технологии**. Договорите за концесија со операторите со значителна пазарна моќ беа завршени во согласност со Законот за електронски комуникации. Собранието ја усвои Националната стратегија за развој на следна генерација на широкопојасен интернет. Дојче Телеком го продаде Космофон, со што се запази барањето на Комисијата за заштита на конкуренцијата за да се стави крај на доминантната положба којашто произлезе од купопродажбата на матичната компанија на Космофон, ОТЕ/Космоте. Бројот за итна случаи 112 сè уште не е воведен.

Директорот на Агенцијата за електронски комуникации (АЕК) беше назначен преку

јавен конкурс и по неколку неуспешни обиди. Во АЕК имаше и дополнителни вработувања. Административните капацитети на АЕК сега се задоволителни, но сè уште не се доделени доволно средства за вршење анализи на пазарот. АЕК потпиша меморандуми за соработка со Комисијата за заштита на конкуренцијата и Советот за радиодифузија. Исто така донесе измена на прирачникот за преносливост на броеви, меѓу другото, со намалување на два дена на рокот во којшто операторите мораат да поднесат барање за преносливост на броеви кон нов оператор, заедно со надоместоците за пренесување. Бројот на барањата за преносливост на броеви во секторите на фиксната и мобилната телефонија се зголеми. АЕК донесе подзаконски акти за малопродажни тарифи, битстрим-пристап и изнајмување на претплатнички линии. Исто така додели овластувања за пренос на дигитални телевизиски услуги преку јавната комуникациска мрежа (ДВБ-Т) и за втора 3G лиценца и за радиофреквенции за широкопојасен безжичен пристап до интернет. Административните капацитети на надлежното министерство не се доволни. Законите што ги регулираат прашањата во врска со овластувањето за градежни работи и правото на првенство се нејасни, особено поделбата на надлежностите помеѓу Министерството за транспорт и врски и општините. Ова го попречува инвестирањето во телекомуникациските мрежи. Во областа на електронските комуникации земјата моментално е добро напредната.

Во областа на **услугите на информатичкото општество** постигнат е напредок каде што е постигнато добро ниво на усогласеност. Секретаријатот беше унапреден во Министерство за информатичко општество и беа зајакнати капацитетите на новоформираното министерство. Се вршат подготовки во оваа област.

Постигнат е напредок во **аудиовизуелната политиката**. Советот за радиодифузија донесе Прирачник за балансирано медиумско претставување за време на изборните кампањи во согласност со Изборниот законик и Законот за радиодифузна дејност. Прирачникот го регулира пристапот до медиумите и определениот временски интервал за разни кандидати и ги утврдува начелата за балансирано медиумско покривање за време на избори. Советот за радиодифузија ги спроведе овие одредби за време на претседателските и локалните изборни кампањи. Потпишани се протоколи за обврските на операторите на јавни комуникациски мрежи во однос на преносот на програмски сервиси и обезбедувањето аудиовизуелни медиумски сервиси од страна на 51 од вкупно 53 оператори.

Назначени се останатите тројца членови на Советот за радиодифузија, но дури по изборите. Административните капацитети на Советот за радиодифузија се подобрени, но сè уште не се соодветни за да можат ефективно да го следат пазарот. Системот за наплата на радиодифузната такса сè уште не е утврден. Поради тоа одржливоста и финансиската независност на јавниот радиодифузер не е обезбедена. Законските одредби со кои се отвора можност за покренување на стечајна постапка против јавниот радиодифузен сервис сè уште се во сила. Советот за радиодифузија и јавниот радиодифузен сервис и понатаму се предмет на политичка вмешаност, делумно поради нивната зависност од финансирањето од државни буџетски средства. Со ваквата зависност се нарушува авторитетот на Советот за радиодифузија во однос на радиодифузерите. Јавните трошоци за државни реклами се значаен извор на приход за некои радиодифузери, но не се доволно транспарентни, па затоа има можност да ја наруши уредничката независност. Законот за радиодифузна дејност, вклучувајќи ги одредбите за концентрацијата на сопственоста на медиумите, не е целосно спроведен.

Тој сè уште не е усогласен со Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги. Во областа на аудиовизуелната политика, земјата делумно ги исполнила своите цели.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на електронските комуникации и услугите на информатичкото општество. Зголемена е конкуренцијата на пазарите на електронските комуникации како резултат на процесот на либерализација, во корист на потрошувачите. Во областа на аудиовизуелната политика, административниот капацитет на Советот за радиодифузија е зајакнат, но не е обезбедена одржливост на јавниот радиодифузен сервис. Советот за радиодифузија и јавниот радиодифузен сервис и понатаму се предмет на политичка вмешаност. Главно, постигнат е напредок во активностите во областа на информатичкото општество и медиумите.

4.11. Поглавје 11: Земјоделство

Постигнат е напредок во делот на **хоризонталните прашања**. Донесен е закон со којшто се утврдуваат процедурите за работење на Државниот инспекторат за земјоделство. Тука се вклучени задолженија за координирање на претпристапната помош за земјоделство и руралниот развој. Во повеќе одделенија на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) дополнително се вработени и други лица во соодветните агенци на Министерството. Меѓутоа, човечките ресурси во МЗШВ сè уште се недоволни за да се носат со постојните и идните одговорности. Една клучна работа која загрижува е капацитетот на Министерството да го одржува и понатаму да го развива регистарот на лозја и другите инструменти за управување.

Вкупно 63,9 милиони евра се доделени на шемите за *директна поддршка* за 2009 година. Истите ја вклучуваат шемата за поддршка на основниот приход надополнета со целосните износи под одредени околности, премиум исплати за избрани стратегиски земјоделски култури и добиток, други шеми за директни исплати, како што се исплати за осигурување и исплати за хоризонтална поддршка за конкретни групи земјоделци или подрачја. За да се квалификуваат за која било од тие шеми, земјоделците треба да се регистрирани во интегрирани регистри на земјоделски стопанства. Подготовките за воспоставување на целосно функционален регистар на фарми, кој, како поткрепа има и автоматизиран систем за ИТ, се во напредната фаза.

Може да се забележи одреден напредок кон воспоставувањето интегриран административен и контролен систем (ИАКС). МЗШВ ја гради основата на сеопфатен систем на ИАКС, кој вклучува пилот-шема за изготвување на систем за идентификација на земјишни парцели. (СИЗП). Административната одговорност за верификација на тоа дали некој се квалификува за помош е разјаснета. Катастарот на недвижности во моментот покрива околу 87% од земјата и приближни 81% од обработливо земјиште.

Капацитетот на *Платежната агенција* (Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој–АФПЗРР) е значително зајакнат на полето на руралниот развој, особено во поглед на нејзините контролни активности. Законот за основање на АФПЗРР претпре измени за да се направат потребните ревизии во прописите за пренесено управување со финансиската помош од ЕУ под компонентата V (ИПАРД) на Инструментот за претпристапна помош. Бројот на вработени во

АФПЗРР е зголемен, како и нивниот капацитет за извршување на одговорности. Процесот на национална акредитација на АФЗПРР и помошните структури е завршен. Меѓутоа, развојот на административните структури кои ги исполнуваат стандардите кои се бараат за имплементација на Европскиот гарантен фонд за земјоделство (ЕАГФ) (директни исплати) е во рана фаза.

Веќе постои основа за развој на одржлив и ефикасен информациски систем во земјоделството. Пилот-системот за известување за цените е оперативен, иако допрва треба да се постигне усогласеност со стандардите на ЕУ. Законодавството за мрежа за сметководствени податоци на ниво на фарма (ФАДН) ги овозможува основните институционални предуслови за функционален ФАДН, иако сè уште не е целосно усогласена со барањата на ЕУ. Сè уште не е донесен закон за *државна* помош. Тековните мерки се разликуваат од одредбите на Заедницата за одредени подрачја.

Подготовките на полето на хоризонтални прашања сè уште се во рана фаза.

Одреден напредок е постигнат кај **полјоделските култури, растителните влакна и шеќерот**. Овие култури се утврдени како најважни култури и покренато е усогласување на законодавството со *acquis*. Подготовките на ова поле и понатаму се во рана фаза.

Мал наредок е постигнат на полето на **животински производи**. Започнато е со одредени работи во врска со усогласување на законодавството. Подготовките не се многу напреднати.

Може да се забележи напредок во областа на **специјализирани (посебни) култури**. Усвоени се неколку подзаконски акти. Меѓутоа, постојното законодавство за вино треба да се усогласи со неодамна ревидираното *acquis*. Набавена е опрема за лабораториски контроли и регистрација на произведувачи и таа опрема е во функција. Меѓутоа, административните капацитети за управување на системот за контрола што се во изработка се значителен ограничувачки фактор. Донесени се измени на законодавство кое покрива поддршка за производство на *тутун*. Скромен напредок е постигнат во усогласувањето со *acquis* на полето на специјализирани (посебни) култури.

Добар напредок е постигнат на полето на **руралниот развој**. Програмата за рурален развој 2007-2013 во рамките на ИПАРД е усогласена за да се зголемат финансиските средства кои се распределени по различни инвестициони мерки. Системот на ИПАРД за управување и контрола е веќе во функција, а ИПАРД Агенцијата, како и управниот орган од МЗВШ се здобија со национална акредитација. Усвојувањето на систематизација на постапките за соодветна имплементација на програмата е напреднато и административните капацитети сè уште повеќе зајакнати. Донесени се подзаконски акти за воспоставување на системи за управување и контрола со ИПАРД. Политиката за рурален развој постапно се усогласува со барањата на ЕУ. Напреднати се подготовките на ова поле.

Може да се забележи напредок на полето на **политиката на квалитет**. Се започна со националната регистрација на ознаки за потекло и географски обележја. Сè уште не е донесен закон за квалитет на земјоделски производи. Подготовките на ова поле се напреднати.

Добар напредок е постигнат со **органиско производство**. Напредното е спроведувањето на Стратегијата 2007-2011 за развој на органиско земјоделско производство. Буџет од 815,000 евра е распределен во 2009 година за спроведување на програмата. Значително е пораснат бројот на национално сертифицирани произведувачи и на нивното земјиште. Подготовките на ова поле се напреднати.

Заклучок

Постигнат е напредок на полето на земјоделството и руралниот развој. Административните капацитети на оперативните структури на АФПЗРР и ИПАРД се зајакнати, иако на други полиња административните капацитети и понатаму се слаби. Усогласувањето со *acquis* бара понатамошни постојани напори, посебно во поглед на темелно спроведување на усвоеното законодавство.

4.12. Поглавје 12: Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика

Одреден напредок е постигнат во поглед на **општите** начела. Управата за ветеринарство е назначена како надлежен орган за координација во секторот безбедност на храна. Меѓутоа, на ова треба да следи отстранувањето на преклопување на два рамковни закона во овој сектор и воспоставување постапки за тесна и делотворна соработка помеѓу разните институции кои се вклучени во безбедност на храната. Не се преземени конкретни чекори за да се воспостави повеќегодишен национален план за контрола. Разни надлежни органи работат врз основа на сопствени поединечни годишни планови за контрола и мониторинг. Сè уште не се воведени контролата на ризикот и постапките за проверки со намалена зачестеност. Дирекцијата за храна доби онлајн-пристап до системот на ЕУ за рано предупредување за храна и сточна храна (РАСФФ) преку канцеларијата на РАСФФ.

На полето на **ветеринарна политика** е постигнат напредок. Усвоени се подзаконски акти за *системи на контрола на внатрешниот пазар* и за увози кои понатаму го транспонираат *acquis*. Допрва треба да се потврди усогласувањето. Изработен е софтвер како ТРАКЕС (TRAdE Control and Expert System - TRACES) и се користи за инспекција на граничните премини (ИГП). Подзаконските акти за одобрување на ИГП сè уште не се транспонирани. Надградени се капацитетите за гранична контрола, но не доволно. Сè уште не функционира контролен систем компатибилен со ЕУ, посебно за контрола на увозот.

Завршено е со усвојување на законодавството за *идентификација и регистрација на движење на овците*. Системот за говеда е главно оперативен, но недостатоците треба да се забележат кај регистрација на движењето. Многу е ограничена контролата на движењето. Изработени се стратегиија и работен план за проширување на идентификацијата и регистрацијата на свињи. Опаднати се административните капацитети на Управата за ветеринарство за идентификација на животни.

Одреден напредок е постигнат во врска со *контролни мерки за болести на животните*. Усвоен е резервен план за искоренување на шап и лигавка. Допрва треба да се потврди усогласеноста со стандардите на ЕУ. Закланите животни се тестираат во согласност со програмата за искоренувањет на трансмисивни спонгиоформни енцефалопати (ТСЕ). *Acquis* за ТСЕ не е во целост транспонирано. Капацитетот на Управа за ветеринарство за официјални контроли сè уште не е доволен за да се справи со заразни болести на животните на систематски начин.

Одреден напредок е постигнат на полето на трговија во рамките на Заедницата со живи животни, семе за оплодување, јајце клетки и ембриони со усвојување на законодавството со кое се транспонира *Acquis*. Сè уште треба да се потврди усогласеноста. Административниот капацитет за спроведување на ова законодавство сè уште не е доволен. Останува да се донесат подзаконски акти за *нетрговско движење на миленичиња*. Годишната програма која е одобрена од ЕК за мониторинг на *забраната на супстанции и контрола на резидуи* не е изменета за да вклучи и нови производи. Законодавството наменето за транспонирање на *acquis* за увозни барања за *живи животни и животнски производи* е усвоено. Сепак треба да се потврди усогласеноста. Не се потпишани *нови меѓународни ветеринарни спогодби*. Подзаконските акти за спроведување на *благостостојба на животните* сè уште не се усвоени. Капацитетот за понатамошно транспонирање и спроведување на *acquis* за *зоотехнички прашања* е многу слаб. Буџетската ставка во 2009 година за *ветеринарни трошоци* во врска со мерки за здравје на животните и ветеринарно јавно здравство е 4,43 милиони евра. Наменети се дополнителни средства за можно спроведување на резервните планови. Капацитетот на лабораториите на Факултетот за ветеринарна медицина се подобрили, иако на некои полиња се недоволно екипирани и нивната независност сè уште не задоволува. Лабораториите учествуваат во тестови за стручна подготвеност и годишни работилници организирани од страна на референтни лаборатории од Заедницата. Подобрен е капацитетот на ветеринарните инспектори, но нивниот број, управување и обука сè уште не задоволуваат. Капацитетот на ветеринарната служба и на централно и на локално ниво сè уште не е доволен за да се воспостават контролни системи компатибилни со оние на ЕУ. На полето на ветеринарна политика, земјата започна да се справува со целите кои ги има.

Одреден напредок е постигнат во врска со **ставање во промет на храна и сточна храна**. Законодавството за *хигиенски правила, конкретни правила за животински производи, контролни правила и конкретни контролни правила за животнски производи* сè уште само делумно ги задоволува барањата на ЕУ. Правилата за животински *нуспроизводи* се транспонирани. Треба да се потврди усогласеноста. Неопходниот систем за собирање и обработка не е воспоставен. Стратегијата за постапување со животински нуспроизводи, вклучувајќи и категоризација на ризични материи, е во почетна фаза.

Насоките за спроведување за системот за критички контролни точки за анализа на ризикот (НАССР), добрата хигиенска практика и добрата производствена практика се изработени и спроведена е обука за операторите во прехранбената индустрија. Шемите на помош за сертификација на ХАЦЦП се продолжени до 2009 година. Многу оператори во прехранбената индустрија не презеле доволни чекори за да ги спроведуваат начелата на ХАЦЦП, кои станаа задолжителни на националниот пазар од 1 јануари, 2009 година за храна од неживотинско потекло и од 1 септември за храна од животинско потекло. Не постои стратегија за подобрување на спроведувањето на системот ХАЦЦП. Евалуацијата на субјектите за преработка на храна за утврдување на сообразеност со стандардите на ЕУ и програмите за надградба се во рана фаза. *Контролата сè уште се финансира од производителите и увозниците*. Започнати се подготовките на ова поле.

Може да се забележи ограничен напредок во врска со **правилата за безбедност на храната**. Постојното законодавство го транспонира *acquis* за етикети, адитиви на храна, засилувачи на вкус, додатоци на храна, храна за посебна прехранбена употреба, замрзната сточна храна, загадувачи, нова храна, генетски модифицирани организми,

јонизирачка радијација и минерални води. Регистарот на храна за посебни прехранбени употреби сè уште не е воспоставен. Подзаконските акти за *разредувачи, материјали кои доаѓаат во контакт со храна и засилена храна* допрва треба да се донесат. Слаб е капацитетот за управување на Дирекцијата за храна. Капацитетот на лабораторијата на Институтот за јавно здравје е зголемен, но сепак е недоволен за да даде веродостојни резултати. Капацитетот на Инспекторатот за храна е зајакнат, но бројот, обученоста и вештините на вработените не се доволни. Во областа на правилата за безбедност на храната, земјата само делумно ги исполнила целите.

Мал напредок е постигнат во врска со **посебните правила за сточна храна**. Сè уште не е транспонирано законодавството. Започнати се подготовки на ова поле.

Одреден напредок е постигнат кај **фитосанитарната политика**. Подзаконските акти за *здравје на растенијата (штетни организми) и производи за заштита на растенијата* допрва треба да се донесат. Системот за пасоши за растенија и регистри на произведувачи, трговци и увозници на растенија и растителни производи сè уште не е воспоставен. Одговорноста за инспекција и контрола на фитосанитарното законодавство е префрлена од Фитосанитарната управа во Државниот инспекторат за земјоделство. Подзаконските акти за *квалитетот на семе и семенски материјали* допрва треба да се усвои. Донесен е нов закон за *Права за разновидност на растенија*. Административниот капацитет на Фитосанитарната управа и понатаму е слаб.

Не е подобрена координацијата помеѓу разните надлежни органи одговорни за фитосанитарна политика. Одговорностите на органот задолжен за здравје на растенија сè уште се поделени помеѓу Фитосанитарната управа и Дирекцијата за семе и семенски материјали. Опремата и капацитетите за гранична контрола сè уште се несоодветни. Сè уште е недоволно искористен капацитетот на Државната фитосанитарна лабораторија.

Што се однесува до *меѓународните фитосанитарни спогодби*, не се преземени никакви активности за да се имплементираат меѓународните стандарди за фитосанитарни мерки, посебно за надзор, сертифицирање на извоз и утврдување на статус на штетници. Во однос на фитосанитарната политика, земјата делумно ги исполнила целите.

Заклучок

Одреден напредок е постигнат кај безбедноста на храната и ветеринарната и фитосанитарната политика, главно во врска со подготвеноста на законодавството. Управа за ветеринарство е назначена како надлежен орган за координација помеѓу институциите вклучени во безбедноста на храната со цел да се подобри ефикасноста на системот. Административниот капацитет, во смисла и на број и на вештини и умевање на вработените, сè уште е недоволен за да се обезбеди соодветно спроведување на *Acquis*.

4.13. Поглавје 13: Рибарство

Постигнат е напредок на полето на **управување со ресурсите и флотата**. Беше донесен правилник за регистарот на организации на производителите во секторот рибарство. Барањето на *acquis* за регистрација на флотата не е применливо.

Постигнат е одреден напредок во областа на **инспекцијата и контролата**. Административниот капацитет на Одделението за рибарство и земјоделство на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) и на

Државниот инспекторат за земјоделство, коишто ја играат главната улога во контролата и инспекцијата на рибарството, е недоволен. Подготовките во оваа област се во почетна фаза.

Постигнат е одреден напредок во областа на **структурните активности**. Програмата за поддршка на рибарството за 2009 година raspредели 407,000 евра за мерките за помош. Исто така, преку подмерка во рамките на ИПРАД, ќе се поддржуваат инвестиции во земјоделството и рибните фарми со вкупен буџет од 456,000 евра.

Не е постигнат напредок во однос на **пазарната политика**. Административната структура за спроведување на пазарната политика сè уште не е воспоставена. МЗШВ сè уште нема регистар на целокупната **државна помош** одобрена во секторот рибарство и ги нема донесено релевантните прописи за блок-изземања. Значителен дел од програмата за поддршка на рибарството за 2009 година првенствено е наменет за зголемување на автохтониот рибен фонд.

Не постојат формални **меѓународни спогодби**. Неформални работни спогодби, вклучително и научна соработка, се склучени со Албанија и Грција, со коишто се опфатени управувањето со ресурсите во трите езера чишто води ги делат овие држави.

Заклучок

Во областа на рибарството е постигнат одреден напредок. Административниот капацитет има потреба од понатамошно зајакнување. Заради тоа што земјата е опколена со копно, поголемиот дел од *acquis* за рибарството не е релевантно. Подготовките за примена на заедничката политика за рибарството се во почетна фаза.

4.14. Поглавје 14: Транспортна политика

Постигнат е добар напредок во областа на **патниот сообраќај**. Донесен е изменетиот Закон за јавни патишта. Целта на истиот е да се изврши транспонирање на *acquis* за патарините и електронските системи за наплата на патарините. Исто така, со него се изврши усогласување на законодавството со Законот за прекршоци. Беше формирана Агенција за јавни патишта. Собранието усвои стратегија за подобрување на безбедноста на патиштата. Таа беше подготвена од Советот за безбедност на патиштата, којшто спроведе широки консултации со релевантните институции. Сепак, правилата за безбедност на патиштата не се применуваат соодветно, а отсутнуваат и ефективни кампањи за безбедност на патиштата. Исто така, не постои јасна поделба на надлежностите меѓу органите коишто работат на безбедноста на патиштата. Законот за превоз во патниот сообраќај не е целосно усогласен со *acquis* за пристап на пазарот. Во септември 2009 година беше изменет Законот за јавни патишта. Беше укината патната такса за странски тешки возила. Измените, коишто се во согласност со Спогодбата за транспорт и со ССА, претставуваат важен чекор во насока на усогласување на законодавството со *acquis* на полето на надоместоците за користење на патиштата. Се вршат подготовки за воведување на дигитални тахографи, коишто ќе бидат задолжителни до средината на 2010 година. Донесени се два подзаконски акти. Административниот капацитет на инспекторатот сè уште е недоволен. Подготовките во областа на патниот сообраќај се во напредна фаза.

Постигнат е напредок во областа на **железничкиот сообраќај**. По раздвојувањето на

раководителот за инфраструктура и операторите на возови, беше воведен систем на надоместоци за пристап до пругите. Раководителот за инфраструктура го објави соопштението за мрежата. Почна постапката за формирање на независна регулаторна агенција за железнички услуги. Назначен е вршител на должноста директор од страна на Управниот одбор, номиниран од Собранието.

Сé уште не е формиран орган за безбедност како што се бара со директивата за безбедност на железницата. Сé уште не се плаќа надоместок за обврските за јавни услуги. Во февруари беше донесена одлука да се разреши состојбата со долгот на државното претпријатие за железнички сообраќај и државното претпријатие за железничка инфраструктура. Постапката за лиценцирање за претпријатието за железнички сообраќај е во тек. Трите милиони евра доделени за инвестиционата програма во железницата за првите шест месеци на 2009 година се недоволни. Подготовките во областа на железничкиот сообраќај се во напредна фаза.

Постигнат е добар напредок во областа на **внатрешниот воден сообраќај** со донесување на подзаконските акти за испит и сертификат за капетан на брод. Владата донесе уредба за такси за влез и престој на странски пловни објекти во внатрешните води. Треба да се посвети внимание на потенцијалните безбедносни барања за внатрешните пристанишни објекти и за пристаништа. Во оваа област, земјата е доволно подготвена.

Не е постигнат напредок во областа на **комбинираниот сообраќај**. Подготовките се во тек.

Постигнат е одреден напредок во областа на **воздушниот сообраќај**. Во декември, земјата стана полноправна членка на Заедничките воздухопловни власти. Во јули 2009 година, беше потпишан работен договор со ЕАСА. Беа донесени подзаконските акти за спроведување на Законот за воздухопловство, која се однесува на професионалната компетентност, испитите и лиценците за пилотскиот персонал. Беше донесен Законот за изменување и дополнување на Законот за воздухопловство, со цел да се постигне целосна усогласеност со обврските за ЕЗВО. Сé уште не се спроведени делови од првата фаза на Договорот за Европската заедничка воздухопловна област (ЕЗВО) во однос на условите за пристап до пазарот за помошни услуги на земја и безбедност во воздухопловството и безбедносни постапки. Генерално, административниот капацитет во секторот на воздушниот сообраќај останува недоволен. Агенцијата за цивилно воздухопловство сé уште не е трансформирана во независно тело. Агенцијата за цивилно воздухопловство не е кадровски зајакната. Комисијата за истражување на несреќи во воздушниот сообраќај нема доволен капацитет да работи како независно тело за истражување на несреќи и сериозни инциденти. Секторот за воздушен сообраќај на Министерството за транспорт и врски сé уште има недостаток на квалификуван кадар. Потребно е понатамошно приближување кон *acquis* во областа на управувањето со воздушниот сообраќај. Во тој контекст, важно е да се потврди определбата во контекстот на програмата ИСИС⁷ воспоставена од Европската комисија со цел да им се помогне на земјите на Југоисточна Европа да го транспонираат законодавството за Единствено европско небо. Покрај тоа, треба да се поттикне учеството на националните власти во Комитетот на заедничкото европско небо (КЗЕН). Подготовките во оваа област се во напредна фаза.

⁷ Спроведување на Единствено европско небо во Југоисточна Европа

Не се забележуваат активности во областите на **државната помош**.

Заклучок

Во областа на транспортната политика е постигнат добар напредок, посебно во однос на патниот сообраќај, вклучувајќи ги надоместоците за користење на патиштата. Генерално, усогласувањето на законодавството напредува во сите сектори. Меѓутоа, административниот капацитет во сите сектори на транспортот е недоволен, во поглед на бројот и на квалификациите. Останува да се формира независно регулаторно тело и орган за безбедност за железничкиот сообраќај. Во врска со воздухопловството, сè уште недостасуваат независен орган за цивилно воздухопловство и тело за истражување на несреќи и инциденти.

4.15. Поглавје 15: Енергија

Постигнат е одреден напредок во делот на **сигурност на снабдувањето**. Владата донесе пропис со којшто се дефинираат критериумите и условите за прогласување на електроенергетска криза. Владата назначи директор на Дирекцијата за задолжителни резерви на нафта и нафтени деривати. Во септември 2009 година, нафтните резерви беа еквивалентни за 42 дена просечна потрошувачка. Законодавството сè уште не е целосно усогласено со директивите за сигурност на снабдувањето со електрична енергија и природен гас. Сè уште не е донесена стратегијата за долгорочен развој на енергетскиот сектор. Во делот на сигурноста на снабдувањето, земјата делумно ги постигна своите цели.

Постигнат е мал напредок во однос на **внатрешниот пазар на енергија**. Земјата постигна дополнителен напредок во насока на спроведувањето на некои од обврските од Договорот за енергетска заедница, првенствено со донесувањето на Кодексот за пренос на гас во согласност со Регулацијата за пристап до мрежите за пренос на природен гас. Првата од трите предвидени постројки за комбинирано производство на топлотна и електрична енергија почна со работа. Владата усвои Акционен план за енергетска сиромаштија со којшто се предвидува воведување на пакет на социјална заштита за најранливите потрошувачи од средината на 2010 година па натаму. Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ) донесе правилници за цени на електричната енергија, издавање на лиценци, централно греење, природен гас и геотермална енергија. Одредени тарифи за електричната енергија и гасот не ги одразуваат трошоците и значително се разликуваат меѓу различните категории на потрошувачи, додека стапките на наплата се недоволни за да ја обезбедат одржливоста на системот. Во тек е постапката за решавање на спорови, отворена во септември 2008 година, од страна на Секретаријатот на Енергетската заедница во врска со усогласеноста на новите измени на Законот за енергетика со обврските што произлегуваат од Договорот за енергетска заедница. Секретаријатот издаде образложено мислење за непридржување на земјата кон Договорот за енергетска заедница, посочувајќи ја посебно положбата и структурата на државната компанија за производство на електрична енергија што врши дискриминација на недомашната електрична енергија и го затвора регулираниот пазар на штета на потрошувачите и фактот дека регулираните тарифи за дистрибуција го прекршуваат принципот на одразување на трошоците. Понатаму, останува да се донесат пазарните правила.

Снабдувањето со природен гас не е раздвоено од преносот на природниот гас, како што се бара со Директивата за природен гас. Сопственоста на гасоводниот систем сè уште

не е разрешена. РКЕ усвои измени на правилникот за цени на гасот, продолжувајќи ги регулираните тарифи за 2008 година за една година.

Во јуни 2009 година беше назначен нов претседател на РКЕ. Процесот на вработување на четири нови лица е во тек, но административниот капацитет и понатаму ќе остане недоволен за ефективно следење на пазарот. Независноста на РКЕ не се почитува секогаш. Продолжи практиката на вклучување на претставници на компанијата за производство на електрична енергија во комисиите за евалуација на тендери. Секторот за енергетика на Министерството за економија и понатаму е недоволен кадровски екипиран. Во делот на внатрешниот пазар на енергија, земјата сè уште не е доволно подготвена.

Нема напредок во областа на **државната помош**. Најголем дел од резервите на јаглен (лигнит) и понатаму се под контрола на компанијата за производство на електрична енергија. Сè уште не постои јасна законска и финансиска поделба меѓу дејностите за ископување на јаглен и работата на термоцентралите. Подготовките во областа на државната помош бележат умерен напредок.

Постигнат е одреден напредок на полето на **обновливата енергија**. Правилникот за стекнување на статус на повластен производител беше донесен во февруари 2009 година. Пуштена е во работа првата фотоволатична соларна централа. Владата потпиша договор за концесија за изградба на 16 мали хидроцентрали. Меѓутоа, ниту еден од тендерите за изградба на големи хидроцентрали не беше успешен. Важни се понатамошните напори за зајакнување на административниот капацитет за развивање на обновливите извори на енергија. Во областа на обновливата енергија, земјата бележи умерен напредок.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **енергетската ефикасност**. Во ноември 2008 година беше донесен правилник за енергетска ефикасност на градежни објекти заради делумно усогласување со *acquis*. Тој ќе служи како рамка за развивање на стандардите за енергетска ефикасност за градежни објекти. Административниот капацитет на Агенцијата за енергетика сè уште е недоволен за ефективно унапредување на енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија; нејзината улога и координацијата со другите институции на Владата треба да се разјаснат. Останува да се донесе акциски план за енергетска ефикасност во согласност со обврските на Работната група за енергетска ефикасност на Енергетската заедница. Агенцијата за енергетика сè уште нема соодветни простории. Во областа на енергетската ефикасност, земјата е во почетна фаза.

Постигнат е напредок на полето на **нуклеарната безбедност и заштита од радијација**. Дирекцијата за радијациона сигурност (ДРС) подготви неколку подзаконски акти. ДРС почна постапка за лиценцирање на употребата на радиоактивни материјали во медицинската практика. Соработката меѓу Царинската управа и полицијата за спречување на илегалната трговија со радијациони извори се интензивира.

Земјата пристапи кон Заедничката конвенција за сигурност при управување со искористено гориво и сигурност при управување со радиоактивен отпад. ДРБ нема обезбедена финансиска самостојност. Подготовките во областа на нуклеарната безбедност и заштита од радијација бележат умерен напредок. Постоеното на стотици радиоактивни кабли за осветлување распространети во целата земја сè уште

претставува радиолошка закана што треба да се реши.

Заклучок

Во енергетскиот сектор е постигнат одреден напредок. Но, неопходни се измени на Законот за енергетика, како и правилна примена на законодавството, за да се исполнат обврските од Договорот за енергетска заедница. Тарифите за електрична енергија сè уште не ги одразуваат трошоците, а спорот со операторот на дистрибутивниот систем, голем странски инвеститор, сè уште не е решен. Како последица на тоа, допрва треба да се воспостави ефективен функционален пазар на електрична енергија. Степенот на независност на регулаторот на енергијата и регулаторот на заштитата од радијација треба да се унапреди. Унапредувањето на енергетската ефикасност и изворите на обновлива енергија треба да добијат приоритет.

4.16. Поглавје 16: Оданочување

Нема напредок во областа на **индиректното оданочување**. Сè уште се применува намалена стапка на *данок на додадена вредност* (ДДВ) за одредени производи, што отстапува од *acquis*. Акцизите за неколку производи сè уште се пониски од минималните барања во *acquis*.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **директното оданочување**. Законот за данок на добивка беше изменет со цел да се из земе задржаната добивка од оданочување и да се оданочуваат само остварувањата што се распоредуваат како дивиденди. Стапката на данокот на добивка за малите претпријатија и самовработените лица со бруто-годишен приход помал од 49,000 евра беше дополнително намалена на 1%. Изменет е Законот за даночна постапка, за да им се овозможи на компаниите да ги плаќаат даночните заостанати долгови на рати. Беше воведен концептот на бруто-плата, што доведе до поголема административна усогласеност и поголема дисциплина во плаќањето на социјалните придонеси и персонален данок на доход. Подготовките во овие области напредуваат скромно.

Постигнат е одреден напредок на полето на **административна соработка и заемна помош**. Договорите за двојно оданочување со Ирска и Естонија се ратификувани, со што бројот на договорите со земјите-членки на ЕУ се искачи на 24. Потпишан е заеднички меморандум за соработка со администрациите на Албанија, Бугарија, Косово и Турција.

Постигнат е добар напредок во делот на **оперативниот капацитет и компјутеризацијата**. Управата за јавни приходи (УЈП) дополнително го зајакна својот капацитет за спроведување на законодавството за даноци и борбата против даночната евазија. Беше воведен нов систем за интегрална наплата на социјалните придонеси и персонален данок на доход, под водство на УЈП. Како дел од реорганизацијата на УЈП, беа формирани пет регионални дирекции и осум локални единици, а беа отворени и 72 нови даночни приемни пунктови ширум земјата. Беа вложени напори за потиснување на корупцијата и намалување на неформалната економија. Капацитетот на УЈП на централно ниво е зајакнат преку воспоставување на центар за комуникација со даночните обврзници во главниот град и еден центар за наплата на даночните заостанати долгови. Контролната политика се спроведува поригорозно и се зајакна капацитетот за верификација на поврат на даноците. Беа организирани одреден број на обуки за стручно усовршување на кадарот и беше воведена програма за менторство.

Веб-страницата на УЈП беше редизајнирана со цел да се подобри комуникацијата со јавноста. Треба да се подготви етички кодекс за деловно оданочување и истиот да се применува. Подготовките во оваа област се напредни.

Заклучок

Постигнат е добар напредок кај оданочувањето. Степенот на усогласеност на законодавството во областа на индиректното оданочување прилично е напреднат. Потребни се дополнителни напори во однос на директното оданочување. Оперативниот капацитет на Управата за јавни приходи е зајакнат, а наплатата на даноците е подобрена.

4.17. Поглавје 17: Економска и монетарна политика

Може да се забележи одреден напредок на полето на **монетарната политика**. Институционалниот и административниот капацитет на Централната банка се подобрува. Централната банка донесе правила за пресметување и објавување на меѓубанкарската стапка на пазарот на депозити и на 15 октомври 2008 година почна да пресметува и да објавува референтна каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на депозити (МКДОНИА). Оваа информација обезбедува основа за меѓубанкарско тргување и за каматната политика на банките. Во оваа фаза, сè уште постојат одредени недостатоци во правната рамка во сите клучни области, како што се целосната независност на Централната банка, забраната на монетарно финансирање на јавниот сектор и забраната на повластен пристап за јавниот сектор до финансиските пазари. Подготовките во областа на монетарната политика се на добар пат.

Може да се забележи напредок во областа на **економската политика**. Владата ја достави својата трета претпристапна економска програма што го опфаќа периодот од 2009 до 2011 година. Таа претставува сеопфатна макроекономска и фискална рамка и широка програма за структурни реформи. Квалитетот на програмата, во споредба со претходната година, бележи одредено подобрување, но во неа сè уште недостасува осврт на приоритетите на политиката и врска со процесот на пристапување кон ЕУ. Како резултат на брзите промени во надворешната средина, таа имаше само ограничена релевантност како основен документ за креирање на економската политика.

Беше постигнат напредок во областа на монетарната статистика и нејзиното усогласување со меѓународните стандарди. Известувањето на Централната банка за платниот биланс се подобри, со попрецизни проценки на приходот од директните инвестиции. Општиот владин долг во 2008 година изнесуваше вкупно 20,9% од БДП, под опсегот од 34% до 37% од БДП утврден во Стратегијата за управување со јавниот долг. Во јуни 2009 година, Собранието донесе нова Стратегија за управување со јавниот долг за периодот 2009-2011 година. Административниот капацитет за спроведување на политиката сè уште е несоодветен на општинско ниво. Подготовките во областа на економската политика се на добар пат.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на економската и монетарната политика. Усогласувањето со *acquis* останува нецелосно. Административниот капацитет за спроведување на политиката бележи големи разлики меѓу централното и локалното ниво. Свкупно, подготовките во областа на економската и монетарната политика се на добар пат.

4.18. Поглавје 18: Статистика

Може да се забележи напредок во областа на **статистичката инфраструктура**. Државниот завод за статистика (ДЗС) ги утврди своите цели во стратешкиот план за периодот 2009-2011 година. Нивниот буџет и бројот на вработени се зголемија, но има потреба од понатамошно зголемување. Дополнително се развиени средствата за управување со човечки ресурси, вклучувајќи поширок опсег на обука и шема на менторство. Подготовките во областа на статистичката инфраструктура се напреднати.

Беше постигнат добар напредок во областите на **класификациите и регистрите**. Владата ја усвои националната статистичка класификација на економските активности усогласена со новата верзија на европската верзија на индустриска активност НАЦЕ Рев. 2, како и новите национални верзии на класификациите на производи ПРОДКОМ и ЦПА. Се користат податоците од пописот на деловните активности во 2008 година за ажурирање на статистичкиот деловен регистар. Постигнат е одреден напредок во воспоставувањето на рутински постапки за ажурирање на регистарот. Почна подготовката на статистичкиот регистар на фарми.

Постигнат е добар напредок во **секторот статистика**. Постигнат е напредок во подготовките за пописот на населението и домаќинствата во 2011 година. Беше спроведен пилот-попис во мај 2009 година. Што се однесува до деловната статистика, се воведоа нови прашалници и се спроведоа пописи на деловните активности. Беа објавени прелиминарните резултати за капацитетот на трговијата на мало и туристичкиот капацитет. Постигнати се понатамошни подобрувања во областа на социјалната статистика. Податоците од анкетата за работната сила и анкетата за буџетот на домаќинствата беа доставени до Евростат. Беше спроведена пилот-анкета на приходот и условите за живот. Потребни се дополнителни подобрувања во земјоделската статистика. Продолжи работата на подобрувањето на искористеноста на националните сметки, но потребно е понатамошно усогласување со ЕСА 95. Започна прелиминарната работа на усогласените индекси на потрошувачките цени. Се подобри соработката со Министерството за финансии и со Централната банка. Беше потпишан меморандум за разбирање за соработка во областите на макроекономската и финансиската статистика меѓу ДЗС, Министерството за финансии и Централната банка. Се зголеми доставувањето на податоци до Евростат, но потребно е понатамошно подобрување, особено за макроекономската и деловната статистика.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во подобрувањето на секторската статистика и усогласувањето на класификациите со *acquis*. Статистичката инфраструктура е зајакната, но состојбата со ресурсите останува слаба. Потребни се дополнителни

напори за да се постигнат приоритетите од Пристапното партнерство, особено во делот на макроекономската и земјоделската статистика.

4.19. Поглавје 19: Социјална политика и вработување

Постигнат е мал напредок во областа на **трудовото право**. Националното законодавство за труд е ревидирано со цел да се транспонира *acquis*, но истото сè уште не е ефективно усогласено со сите барања на ЕУ. Соработката меѓу релевантните институции не е подобрена. Административниот капацитет останува недоволен за да се обезбеди соодветна примена и спроведување на трудовото право. Подготовките во оваа област се скромно напреднати.

Може да се забележи мал напредок во областа на **здравјето и безбедноста при работа**. Законот за здравје и безбедност при работа од 2007 година не се применува во целост. Сè уште не е формиран Националниот совет за безбедност и здравје при работа предвиден со законот. Административниот капацитет на Државниот инспекторат за труд останува недоволен за обезбедување на соодветна примена и спроведување на законските одредби. Бројот од 35 инспектори останува недоволен, а работните простории се несоодветни. Сепак, трудовиот инспекторат спроведе повеќе инспекции отколку во претходниот период на известување. Отсуствуваат усогласени критериуми и методи за евидентирање на податоците за несреќи при работа. Усогласувањето со *acquis* во областа на здравјето и безбедноста при работа бележи скроман напредок.

Има мал напредок во областа на **социјалниот дијалог**. Сè уште недостасува функционален и репрезентативен социјален дијалог. Нема промени во членството на Економско-социјалниот совет (ЕСС), со што се ослабува неговата позиција и улога. Владата организираше значителен број на консултации со социјалните партнери коишто во моментот не се членови на ЕСС. Отсуството на транспарентност во однос на критериумите за застапеност, исто така, претставува пречка во бипартитниот дијалог. Синдикатите и асоцијациите на работодавачи сè уште имаат ограничен капацитет за да придонесат во развивањето, спроведувањето и оценувањето на политиката за вработување и социјалната политика. Конечно се номинирани членовите на Заедничкиот консултативен комитет со Економско-социјалниот комитет на ЕУ. Подготовките во оваа област остануваат во почетна фаза.

Постигнат е одреден напредок во областа на **политиката за вработување**. Беше усвоен Националниот акционен план за вработување за 2009/2010 година. Со него се утврдуваат активни мерки за пазарот на труд и доживотно учење. Владата донесе и национален оперативен план за 2009 година за активни програми и мерки што треба да ги спроведе Агенцијата за вработување. Успешното спроведување на овој план е одлучувачко во контекстот на финансиската и социјалната криза. Првите знаци на влијанијата од финансиската криза беа забележани кон крајот на 2008 година, кога се намали порастот на вработувањето. Учеството на пазарот на трудот останува многу ниско, а стапката на невработеност од 32,7 % (350.000) регистрирани невработени во првиот квартал на 2009 година многу висока (*видете Економски критериуми*).

Административниот капацитет на Агенцијата за вработување е зајакнат. Кадарот беше обучен и беше обезбедено доволно количество на информатичка опрема. Буџетот доделен за оперативниот план за 2009 година беше двојно поголем во споредба со 2008 година. Сепак, доделените средства сè уште се недоволни за да се покријат сите утврдени потреби.

Законот за здравствено осигурување беше изменет во мај 2009 година со цел да се обезбеди социјално осигурување достапно за сите граѓани. Овие законски измени се очекува да доведат и до пренесување на надлежноста од Агенцијата за вработување на Фондот за здравствено осигурување, така што Агенцијата ќе може да се концентрира на своите основни задачи. Се чини дека вработувањето во сивата економија не се намалува. Спроведувањето на Законот за образование на возрасни е одложено, а сè уште недостасува план за стручно образование и обука што соодветно би ги одразил условите на пазарот на трудот. Непропорционален дел од буџетот за политиката за вработување е наменет за пасивни мерки. Работата на Агенцијата за вработување сè уште премногу се фокусира на администрирање на невработеноста и здравственото осигурување на регистрираните невработени лица. Општо земено, достапните финансиски и човечки ресурси не соодветствуваат со амбициозните стратегии и планови за вработување. Подготовките во оваа област сè уште се во почетна фаза.

Постигнат е добар напредок во подготовките за учество во **Европскиот социјален фонд**. Дефинирани се институционалните аспекти за спроведување на компонентата IV на ИПА, по доставувањето на пакетот за акредитација до Комисијата во март 2009 година. Административниот капацитет на Министерството за труд и социјална политика беше зајакнат. Капацитетот на Министерството за образование и наука останува недоволен. Комисијата усвои одлука за пренесување на овластувањата за управување за компонентата IV на ИПА. Подготовките во оваа област се соодветни.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **социјалната вклученост**. Во согласност со националната стратегија на Владата за деинституционализација на социјалната заштита, беа отворени два мали општински дома во кои се сместени вкупно девет лица со инвалидитет. Воведувањето на задолжително образование за децата до 18-годишна возраст се смета дека придонесува за намалување на социјалната исклученост. Беа преземни чекори за намалување на високата стапка на откажување во почетните години на образованието. Со проектот што го спроведе Министерството за труд и социјална политика беа оспособени 243 ромски деца на возраст од 4 и 5 години за вклучување во предучилишното образование. Но, голем број ромски деца, девојчиња од селски средини и деца со инвалидитет сè уште не го завршуваат образованието. Политичките мерки за подобрување на пристапот до пазарот на трудот за ранливите групи, вклучувајќи ги хендикепираните лица, сè уште се недоволни. Статистичките податоци и анализите на сиромаштијата и понатаму се недоволни. Административниот капацитет на полето на социјалната вклученост не е подобрен. Истиот е особено несоодветен во општините кои презедоа поголема одговорност за политиките за социјална вклученост во втората фаза на децентрализацијата. Координацијата меѓу институциите што се вклучени во спроведувањето на политиките за социјална вклученост останува несоодветна. Учесството на сите засегнати субјекти во развивањето на долгорочни политики за социјална вклученост отсутува. Преземени се сосема малку чекори за превенција на социјалната исклученост воопшто. Подготовките во оваа област се во почетна фаза.

Може да се забележи одреден напредок на полето на **социјалната заштита**. Во мај 2009 година беше усвоен закон со којшто се проширува опфатот на здравственото осигурување, а во септември 2009 година беше усвоен нов Закон за социјална заштита. Исто така, се подготвува национална стратегија за развој на социјалната заштита. Но, административниот капацитет сè уште е недоволен за да се изгради одржлив и рамномерен систем на социјална заштита. Подготовките во оваа област се скромно

напреднати.

Постигнат е мал напредок во областа на **антидискриминацијата**. Потпишана е Конвенцијата на ОН за правата на лицата со хендикеп, но не е ратификувана. Рамковниот Закон за недискриминација сè уште не е донесен, а постојните законски одредби не се целосно усогласени со *acquis*. Административниот капацитет во оваа област останува недоволен. Механизмите за мониторинг што се бараат со *acquis* сè уште не се воспоставени. Сè уште нема достапност на статистика за директни и индиректни форми на дискриминација. Сè уште постои дискриминацијата базирана на родовата припадност, етничкото потекло, религијата, инвалидноста и сексуалната ориентација. Етничките малцинства, особено ромската заедница, страдаат од дискриминација во различни сфери на економскиот, социјалниот и културниот живот. Состојбата на лицата со хендикеп не е подобрена. Започнати се подготовките во оваа област.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **еднаквите можности**. Беше спроведена обука за државни службеници за свеста за прашањата поврзани со еднаквите можности. Административниот капацитет на одделението за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика беше зајакнат и беше разграничен нивниот мандат за координирање на родовите прашања со релевантните органи. Но, постигнат е само ограничен напредок во насока на спроведувањето на Законот за еднакви можности. Исто така, капацитетот на одделението за еднакви можности останува недоволен за извршување на неговата улога, како и административниот капацитет за унапредување на човековите права на жените во руралните области. Поддршката на активностите и иницијативите насочени кон борбата против дискриминирачките навики и традиции и стереотипите останува недоволна. Учеството на жените во одлучувањето на национално и локално ниво е мало. Уделот на жените во работната сила останува мошне ниско. Подготовките во оваа област се во тек.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во областа на социјалната политика и вработувањето, Сè уште отсутува ефективен и репрезентативен социјален дијалог. Мерките што се преземаат за подобрување на пристапот на пазарот на трудот за ранливите групи, вклучувајќи ги лицата со хендикеп, остануваат недоволни. Административниот капацитет се зајакнува бавно, но останува недоволен за соодветно спроведување на донесените законски прописи и политики.

4.20. Поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика

Постигнат е добар напредок во однос на **начелата на претпријатијата и индустриската политика**. Владата започна нова фаза на проектот за регулаторна гилотина, концентрирајќи се особено на царината, транспортот и земјоделството. Се воспостави електронски регистар на сите законски акти и истиот е во функција. Регистарот треба да се надградува и да се развива редовно. Од 1 јануари 2009 година, сите предлог-закопи, во принцип, подлежат на оценка на регулаторното влијание (РИА). Сепак, допрва треба да се обезбедат поширокото учество на засегнатите субјекти во подготовката на закони и доволната системска анализа на законските акти од страна на јавните органи. Беше усвоена индустриската стратегија за периодот 2009-2020 година со цел да се промовираат развојот и иновациите. Таа се потпира на пет

основни столбови: меѓународна соработка и странски инвестиции; истражувања и иновации; еколошки поволни производи и услуги; развој на малите и средните претпријатија и претприемништвото и соработка во кластери и мрежи. Не е доделен буџет за спроведување на стратегијата во 2009 година. Човечките и финансиските ресурси на Секторот за мали и средни претпријатија и на Агенцијата за мали и средни претпријатија останаа исти како и во 2008 година и сè уште се недоволни за подобрување на ефикасноста на земјата во спроведувањето на стратегијата за мали и средни претпријатија и Европската повелба за мали претпријатија. Подготовките во оваа област бележат скроман напредок.

Има добар, но нерамномерен напредок во однос на **инструментите за претпријатија и индустриска политика**. За 2009 година беа усвоени годишни програми за поддршка на конкурентноста, претприемништвото, кластерите и поврзувањето во мрежи, со вкупна вредност од околу 0,8 милиони евра. Јавното финансирање на програмите останува скромно и е речиси исто како во 2008 година. Инфраструктурата за поддршка на мали и средни претпријатија беше проширена со тоа што се основаа 10 регионални центри за деловна поддршка, со што вкупниот број достигна 29. Но, сите центри не работат ефективно. Соработката меѓу Владата и стопанските комори значително се подобри. Агенцијата за странски инвестиции и нејзините промотори лоцирани во странство, со буџет од околу 4,5 милиони евра за 2009 година, продолжија со интензивната кампања за привлекување на странски инвеститори. Со измените на Законот за облигации се изврши делумно транспонирање на *acquis* за ненавремено плаќање. Усогласеноста треба да се потврди. Директниот пристап на малите и средните претпријатија до владините служби беше подобрен со воведувањето на систем за електронско аплицирање за регистрација на претпријатија, дозволи за извоз/увоз, плаќање на даноци и социјални придонеси, итн. Сè уште не е воспоставен единствениот информативен портал за мали и средни претпријатија. Проектираните текови на шемата на кредитни гаранции сè уште не се во функција и мрежата останува малку користена. Постигнат е добар напредок на полето на образованието и обуката за претприемништво. Министерствата за економија и за образование презедоа важни чекори во насока на покоординирана соработка во врска со политиките и мерките. „Бизнис и претприемништво“ сега е задолжителен предмет во наставната програма за средното и стручното образование. Исто така, во врска со расположливоста на вештини, се формира работна група со задача да ги идентификува потребите за обука на малите и средните претпријатија. Во оваа област, земјата бележи скроман напредок.

Може да се забележи одреден напредок во поглед на **секторските политики**. Спроведувањето на националната програма за реструктурирање на челичната индустрија напредува бавно, поради остриот пад на производството и извозот. Програмата за 2009 година за развој на туризмот се спроведува со значително поголем буџет. Агенцијата за туризам беше формирана формално, но соодветната кадровска опременост и функционалноста сè уште не се обезбедени. Програмата за реструктурирање на текстилната индустрија, којашто е подготвена со цел да им се помогне на текстилните фирми да најдат нови пазари, да воведат нови технологии и да се поддржи развојот на човечките ресурси, започна скромно, со околу 46,000 евра за 2009 година. Јавното финансирање на кластерскиот развој беше ограничено. Подготовките во оваа област се соодветни.

Заклучок

Постигнат е добар, но нерамномерен напредок на полето на претпријатија и индустриска политика. Финансиските ресурси и административниот капацитет на

јавните органи за спроведување на инструментите за претпријатија и индустриска политика се скромни. Усогласувањето со *acquis* во ова поглавје напредува скромно.

4.21. Поглавје 21: Трансевропски мрежи

Во областа **транспортни мрежи**, земјата има постигнато одреден напредок. Таа продолжи да учествува активно во спроведувањето на Меморандумот за разбирање од 2004 година за изградба на главната регионална транспортна мрежа и во Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа (СЕЕТО), особено преку ажурирање и спроведување на повеќегодишниот план за периодот 2009-2013 година. Почна изградбата на нова делница на автопатот на коридор X во близина на границата со Србија (Табановце-Куманово). Солидната подготовка на транспортните проекти треба да се зајакне, особено во врска со коридорот X. Посебно внимание треба да се посвети на сеопфатна проценка на влијанијата врз животната средина. Потребни се значителни финансиски средства за да се подобри инфраструктурата, особено во поглед на железницата. Грција го суспендираше својот билатерален придонес во финансирањето на коридорот X. Во оваа област, подготовките се напреднати.

Постигнат е напредок во областа на **енергетските мрежи**. Новиот далновод од 400 kV со Бугарија беше пуштен во работа, со што се подобри општата стабилност на мрежата за пренос на електрична енергија. Започнаа подготовките за изградба на нов далновод од 400 kV со Србија. Операторот на преносниот систем се приклучи кон Меморандумот за разбирање за основање на координирана аукциска служба во регионот на Југоисточна Европа. Владата го прифати концептот на гасен прстен на Енергетската заедница. Беше промовирана студија за изводливост со цел да се идентификуваат приоритетните интерконекции за гас. Во оваа област, земјата бележи умерен напредок.

Нема напредок во областа на **телекомуникациските мрежи**. Земјата сè уште не е членка на Програмата за поддршка на политиката за ИКТ.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на трансевропските мрежи. Земјата продолжува со активното учество во Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа. Подготовките во оваа област се напреднати.

4.22. Поглавје 22: Регионална политика и координација на структурни инструменти

Постигнат е ограничен напредок во однос на **законодавната рамка**. Осумте статистички региони станаа плански региони. Беа донесени одлуки за класификација на планските региони за периодот 2008-2012 година и за одредување на нивото на развиеноста на планските региони, односно социоекономските, демографските и развојните индекси коишто ќе имаат влијание врз идната цел за европска територијална соработка. Во оваа област, подготовките бележат скроман напредок.

Има добар, но нерамномерен напредок во однос на **институционалната рамка**. Националните органи го доставија пакетот за акредитација за оперативните програми во рамките на компонентата на ИПА за регионален развој (III) и компонентата за развој на човечки ресурси (IV). Во јули 2009 година, беше одобрено пренесување на

овластувањата за управување во рамките на Оперативната програма за регионален развој. Но, капацитетот за координација на Националниот совет за развој сè уште е слаб. Сè уште не се започнати подготовките за воспоставување на системи за реализација на идните структурни и кохезиони фондови. Подготовките во оваа област напредуваат бавно.

Има добар, но нерамномерен напредок во однос на **административните капацитети**. Административниот капацитет на министерствата за управување со претпристапните програми на ЕУ, т.е. одделенијата за ИПА и одделенијата за мониторинг и оценување, се дополнително зајакнати. Но, за да бидат способни да ги користат средствата од ИПА, потребно е значително понатамошно зајакнување на административниот капацитет. Подготовките во оваа област напредуваат бавно.

Има мал напредок во однос на **програмирањето**. Административниот капацитет за програмирање и подготовка на проекти останува недоволен. Потребни се понатамошни големи напори за да се изгради серија од квалитетни и зрели проекти за ИПА. Подготовките за програмирање во рамките на идните структурни и кохезиони фондови сè уште не се започнати. Подготовките во оваа област напредуваат.

Има напредок во однос на **мониторингот и оценувањето**. Секторските комитети за следење на реализацијата на оперативните програми на ИПА се состануваат редовно, двапати годишно. Административниот капацитет на одделенијата за мониторинг и оценување во министерства, во поглед на бројот на вработените и нивната обука се подобри, но недоволно. Подготовките во оваа област бележат скромна напредок.

Може да се забележи и одреден напредок во областа на **финансиското управување и контролата**. Административниот капацитет, во поглед на потребниот кадар и обуката се подобри, но недоволно. Подготовките за воспоставување на системи за финансиско управување и контрола за идните структурни и кохезиони фондови сè уште не се започнати. Подготовките во оваа област напредуваат.

Заклучок

Може да се забележи одреден напредок во областа на регионалната политика и координацијата на структурните инструменти, особено во форма на зголемени напори и подготовки за реализација на компонентите на ИПА што служат како претходници на структурните фондови. Административниот капацитет треба да биде суштински зајакнат и треба да се развие солидна серија на квалитетни и зрели проекти во согласност со ИПА за да се обезбеди искоритување на финансиската поддршка од ЕУ, краткорочно и долгорочно. Во целина, усогласеноста со *acquis* во областа на регионалната политика и координацијата на структурните инструменти напредува.

4.23.

Поглавје 23: Правосудство и фундаментални права

Постигнат е одреден напредок во областа на правосудството.

Судскиот совет и Советот на јавни обвинители се стремат да обезбедат *независност* на судството. До средината на јули, Судскиот совет ја заврши првата процена на работењето на актуелните судии и утврди дека најголем дел од нив се на висина на стандардите.

Советот на јавни обвинители презеде целосна одговорност за назначување на новите јавни обвинители и продолжување на мандатот на обвинителите назначени во 2003 година за период од шест години, којшто се ближеше кон истекување. Од октомври 2008 година, избрани се вкупно 38 нови судии, како и 4 нови претседатели на судови и 21 нов јавен обвинител, а мандатот на 159 јавни обвинители беше продолжен. Последните назначувања од двата совета ги вклучуваат и дипломираните од првата генерација на Академијата за обука на судии и јавни обвинители.

Судскиот совет продолжи со борбата против корупцијата и обезбедувањето *непристрасност*, разрешувајќи 12 судии за злоупотреба на службената должност. Но, одредени документирани неправилности во врска со понови судски процеси покренеа прашања околу независноста и непристрасноста на делови на судството.

Што се однесува на *професионализмот и компетентноста*, дипломираа првите 27 студенти на Академијата за обука на судии и јавни обвинители (АОСЈО). Академијата обезбеди континуирана обука, со над 200 настани. До јули, Судскиот совет и Советот на јавни обвинители назначи 23 од дипломираните на Академијата.

Направени се напори за подобрување на *ефикасноста* на судството. Буџетот на јавното обвинителство беше повторно зголемен на 4,5 милиони евра. Буџетот на судовите беше зголемен за 8% и покрај тешката економска состојба. Делот на буџетот на АОСЈО финансиран од странски донатори се намали на 16,5% благодарение на зголеменото финансирање од државниот буџет. Зголемувањето на буџетот беше искористено за вработување на дополнителен кадар и набавка на нова опрема. Претседателот на Судскиот совет го презеде претседавањето со Судскиот буџетски совет, а се применува и нов метод на користење на судскиот буџет.

Советот на судската служба беше формиран со цел да се спроведе Законот за судска служба од 2008 година и да се подобри управувањето со човечките ресурси. Бројот на вработени во судската служба се зголеми, а 82% од нив добија покачување на платата во износ од 20%. Во функција е центарот за ИТ со којшто се поврзуваат сите судски институции и се овозможува редовна размена на информации помеѓу нив, како и со јавноста. Службите за ИТ во судовите вработија 38 експерти. Сите судови имаат функционални веб-страници, а некои веќе почнаа да ги објавуваат нивните решенија. Во 2009 година, со државни средства беа набавени персонални компјутери за судовите и за јавното обвинителство. Системот за автоматско управување со судските предмети (САУСП) е инсталиран во сите судови. Во 14 основни судови, сите тековни предмети се префрлени во овој систем, што овозможува автоматско генерирање на сигурна статистика за судовите.

Во 2008 година, судовите примиле 12,3% помалку предмети отколку во 2007 година. Јавното обвинителство примило 5% повеќе предмети отколку во 2007 година. Од 27 основни судови, 26 успеале да го намалат комбинираниот број на заостанати случаи за 16%. Бројот на решени предмети во период од шест месеци, исто така, бележи одредено зголемување. Во првиот квартал на 2009 година, прекршочните комисији решиле 68,3% од новите предмети.

Со оглед на тоа што беа основани минатата година, Апелациониот суд од Гостивар реши над 4.500 предмети, а Управниот суд реши над 7.000 предмети. Започна првичната анализа на клучните аспекти на нивното работење. Новото Вишо јавно обвинителство во Гостивар, кое сега го сочинуваат пет јавни обвинители, вклучувајќи

го и раководителот на обвинителството, започна со обработување предмети.

Сепак, отсуството на систем за управување со човечки ресурси го забави вработувањето на дипломираните од АОСЈО во правосудството. Основниот суд Скопје 2, кој е суд со најголем број предмети, како и четирите апелациони судови, заедно со Управниот суд, Апелациониот суд од Гостивар и најголем дел од јавните обвинителства имаат потреба од понатамошно зајакнување за да ги изградат своите капацитети. Одреден број судови и понатаму се соочуваат со буџетски рестрикции. Примената на Законот за медијација од 2006 година забележа ограничено влијание, со 77 мерки преземени досега. Целосната примена на Законот за јавно обвинителство од 2007 година, бара паралелни измени во Законот за кривична постапка за да се овозможи обвинителите во целост да ја координираат истражната фаза.

Севкупно, постигнат е одреден напредок во спроведувањето на стратегијата за судска реформа од 2004 година, што претставува клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Дополнителен напредок беше постигнат во насока на обезбедување независност на судството, иако се потребни континуирани заложби. Новите вработени и новата информатичка опрема помогнаа до одреден степен судството да стане поефикасно. Но, одреден број на судови и понатаму се соочуваат со буџетски рестрикции. Евиденцијата на спроведувањето на законодавството за судскиот систем и постапките се воспоставува постапно.

(Види и 2.1. Демократија и владеење на правото)

Може да се забележи добар напредок во областа на **антикорупциската политика**. Изборниот законик беше изменет со цел да се разјаснат правилата за финансирање на изборните кампањи, транспарентноста на средствата за избори, вклучително и за изборните реклами и регистрирањето на донации. Законот за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривични и прекршочни постапки влезе во сила.

Измените на Законот за финансирање на политичките партии беа донесени во јули. Со нив се зголемува транспарентноста на донациите, обврските за известување на политичките партии стануваат построги и се воведуваат построги санкции.

Беа донесени измените на Кривичниот законик, вклучително и нови одредби за проширено конфискација на приноси од казниво дело, незаконско богатење и кривична одговорност на правните лица за влијание во тргувањето.

Беа донесени измени на Законот за судир на интереси. Измените воведуваат нова дефиниција на опсегот на законот, експлицитно вклучувајќи ги државните службеници; зајакнување на овластувањата на Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) за контрола и спречување на судир на интереси; се воведува обврска за службените лица да достават изјава за судир на интереси и се предвидуваат прекршочни санкции за непочитување на законот.

Надзорните органи, Управата за јавни приходи и Државниот завод за ревизија имаат важна улога во обезбедувањето на целосна примена.

Единицата специјализирана за предмети на организиран криминал и корупција, во рамките на Општото јавно обвинителство, стана Основно јавно обвинителство.

Имаше дополнителни обвиненија и осуди во предмети од висок профил. Реформите во здравствениот систем почнаа да даваат резултати во справување со малите случаи на корупција, а се преземаат чекори за постапување во големите случаи на корупција во болниците.

Базите на податоци на Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) и Управата за јавни приходи (УЈП) беа меѓусебно поврзани. Ова овозможува поточна евиденција на анкетни листови за имотна состојба што треба да се пополнат. Во 2008 година, ДКСК покренува 45 прекршочни постапки за недоставување на анкетни листови за имотна состојба. Во еден од овие случаи беше изречена парична казна, во други два случаја обвиненијата беа отфрлени, а останатите се во постапка. УЈП започна 48 постапки во 2008 година за проверка на потеклото на пријавениот имот. Во девет случаи беше донесено решение. Четири од овие случаи беа затворени со оданочување на неоправданиот приход со 70%, а во два случаи беа поднесени кривични пријави. Царинската управа презеде одговорност за регистрирање и чување на податоците од анкетни листови на царинските службеници. Случаите што покренуваат основано сомнение за потеклото на средствата се упатуваат до УЈП.

Следењето на комуникациите, ефективна алатка за откривање и истражување на случаи на корупција, беше воведена во 2009 година и почнува да се користи.

ДКСК почна да го спроведува акцискиот план за судир на интереси. Беа подготвени упатства со цел да им се помогне на службените лица и на широката јавност да препознаат потенцијален судир на интереси. Беше организирана обука за судии и обвинители за содржината на упатствата. Од 2008 година, покренати се 73 случаи на судир на интереси, а 43 беа затворени. Во 11 од нив, беше утврден судир на интереси. Исто така, започна обука за замрзнување и конфискација на приноси од казниво дело и за кривичната одговорност на правни лица.

ДКСК усвои стратешки план за односи со јавноста, во којшто се опишани активностите што треба да се преземат за да се подобри комуникацијата со јавноста и медиумите, вклучувајќи и назначување на портпарол. ДКСК презеде чекори за зголемување на соработката со другите органи.

Соработката меѓу органите за спроведување на законот беше дополнително зајакната. Уште три институции (Државната изборна комисија, Советот на јавни обвинители и Државната комисија за жалби по јавни набавки) го потпишаа Протоколот за соработка во борбата против корупцијата, со што вкупниот број на потписници достигна 15. Потписниците ги анализираа резултатите од првата година на спроведувањето на протоколот и донесоа одлуки за подобрувања. Постигнат е дополнителен напредок во насока на воспоставување националната база на разузнавачки податоци.

Полициските и царинските дежурни линии се во целосна функција. Дисциплинските мерки продолжија да се применуваат до постојана бројка на царински и полициски службеници за коруптивно однесување. Царинската управа спроведуваше мерки за спречување и потиснување на корупцијата меѓу царинските службеници. Во 2008 година, Секторот за внатрешна контрола во Министерството за внатрешни работи поднесе 67 кривични пријави против 75 полициски службеници за вкупно 70 кривични дела, од кои

кај 61 се покажаа елементи на корупциско однесување. Продолжи обуката за полицискиот етички кодекс.

Државната комисија за жалби по јавни набавки е во функција (*Види и Поглавје 5*), а со тоа обезбедува канал за разгледување на наводи за корупција во оваа област. Беше основана Агенција за управување со одземен имот. Се зголеми свеста на јавноста за правото на пристап до информациите од јавен карактер.

Сепак, широко распространетата корупција останува причина за загриженост. Потребни се понатамошни напори за прецизирање на законската рамка. Законот за судир на интереси сè уште има одредени празнини, особено во однос на неговиот опсег и ефикасноста на контролните механизми. Конвенцијата на ОЕЦД за борба против поткупување на странски јавни службеници не е потпишана. Нема регулаторна рамка за утврдување на статусот и етичките принципи што се применуваат за јавни службеници коишто не се државни службеници. Државните службеници немаат пријавено сомневања за корупција.

Законската регулатива за финансирање на политичките партии и изборните кампањи останува да се спроведе ефективно. Особено, извештаите и препораките на Државниот завод за ревизија и на ДКСК не се почитуваат. Досега, не се пријавени санкции за политичките партии кои ги прекршиле правилата за финансирање, посебно во однос на поднесувањето на финансиски извештаи, прагот за трошоците за изборни кампањи и регистрација на донациите. Од 2005 година, ДКСК има упатено 10 известувања до јавниот обвинител за трошоците во изборните кампањи. Препораките на ГРЕКО во врска со упатствата за пратениците при одземањето на имунитетот сè уште не се спроведуваат.

Сè уште не е воспоставена доследна евиденција за проверка на анкетните листови за имотна состојба. Антикорупциските структури, особено Основното јавно обвинителство за борба против организираните криминал и корупцијата, Вишото обвинителство и антикорупциското одделение во состав на Министерството за внатрешни работи, треба да се зајакнат. Треба да се интензивира заедничката обука на обвинителите и судиите, вклучително и судиите од Врховниот суд, за истражните мерки и управувањето со доказите за случаи на корупција и организиран криминал.

ДКСК треба да вложи дополнителни напори за да обезбеди видливост и да го подигне нивото на доверба кај јавноста во својата независност и непристрасност. Таа допрва треба целосно да го реши проблемот со преостанатите нерешени случаи и да го намали траењето на внатрешните постапки.

Треба да се спроведе вежба за да се утврди степенот и природата на корупцијата во јавниот сектор со цел да се помогне во дефинирањето на практичните мерки за борба против корупцијата во одредени сектори. Треба дополнително да се развие статистиката со релевантност за антикорупциската политика.

Севкупно, постигнат е добар напредок во спроведувањето на антикорупциската политика. Изборниот законик, Законот за финансирање на политичките партии и Законот за судир на интереси беа изменети за да се зајакне транспарентноста и беа воведени нови одредби за незаконско богатење. Имаше дополнителни обвиненија и осуди во големи случаи и се подобри соработката меѓу институциите за спроведување на законот. Сепак, корупцијата останува широкораспространета и продолжува да биде

сериозен проблем во многу области. Потребни се непрекинати напори, особено во поглед на спроведувањето на законската рамка.

(Види и 2.1. Демократија и владеење на правото)

Постигнат е одреден напредок во областа на **фундаменталните права**. *(Види и под Политички критериуми и Поглавје 19: Социјална политика и вработување.)*

Во 2008 година, Народниот правобранител примил 3.022 претставки, речиси еднаков број како и во 2007 година. Прекршувања биле утврдени во помалку од една четвртина од нив. Најголем дел се однесувале на имотни права, што претставуваат 24,9% од сите прекршувања, по што следат 8,7% за Министерството за внатрешни работи, особено во врска со добивањето на државјанство, 8,2% за социјални права и 2,5% за затворите. Имало 21 жалба за прекршување на правото на правична застапеност, споредено со шест во 2007 година. Како одговор на интервенцијата од Народниот правобранител, административните органи презеле соодветни чекори во 84,4% од случаите.

Што се однесува на *забраната на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување*, системот на поштенско сандаче на Народниот правобранител инсталиран во затворите се потврдил како ефективен. Постигнат е одреден напредок во долгорочното планирање за подобрување на затворските објекти. Нехуманите и понижувачки услови во затворите не се надминати. Наводите за малтретирање сè уште не се истражуваат доволно и не се гонат. Комитетот на Советот на Европа за спречување на тортурата искажа длабока загриженост во врска со ужасните услови и незадоволителната здравствена заштита во некои затвори.

Во однос на *почитувањето на приватниот и семејниот живот*, особено правото на заштита на личните податоци, Дирекцијата за заштита на личните податоци продолжи да работи задоволително, но сè уште има недоволен кадар.

Може да се забележи мал напредок на полето на *слободата на мислење, совест и религија*. Законот за правниот статус на црквите, верските заедници и верските групи од 2008 година се спроведува бавно. Регистрацијата на Бекташката верска заедница сè уште не е извршена, како и барањата на шест други верски заедници или групи.

Во врска со *слободата на изразување, вклучително и слободата и плурализмот на медиумите*, законската рамка е задоволителна, но деловите што се однесуваат на финансиската автономија на јавниот сервис и регулаторното тело не се применуваат. Сопственоста на печатените медиуми сè уште е силно концентрирана. Медиумите сè уште се тесно поврзани со политичките и бизнис-интереси, што ги прави подложни на политичко влијание *(Види и Поглавје 10)*.

Во областа на *слобода на здружување, вклучително и правото за формирање на политички партии и правото на основање синдикати*, беа регистрирани два нови синдиката (независниот синдикат на вработените во локалната самоуправа и синдикатот на вработените во јавната администрација и во државните органи), со што бројот на регистрирани синдикати се зголеми на 44.

Беше постигнат одреден напредок во *постапување со социјално ранливи и лица со посебни потреби*, но малку е направено во врска со принципот на *недискриминација*. Почна спроведувањето на стратегијата за деинституционализација за 2008-2018 година. Сепак, Рамковниот закон за недискриминација не е донесен.

Во однос на *правото на образование*, воведувањето на деветгодишно основно образование и задолжително средно образование доведе до зголемен број на запишани. Основан е нов центар за образование на возрасни. Буџетот за образование беше зголемен, но остана недоволен.

Правото на сопственост е заштитено, но процесот на враќање на имотот конфискуван за време на југословенскиот режим се одвива од 2000 година. Обработката на 25.288 од вкупно 30.744 барања е завршена, од кои 8.785 во 2008 година. Нема напредок во враќање на имотот на Православната црква и на Исламската верска заедница. Владата формира комисија за координирање на процесот на враќање, со која претседава министерот за финансии, но таа нема придонесено значително за забрзување на процесот. Народниот правобранител забележа дека постапките за враќање на имотот се одолговлекуваат и дека имало случаи кога исти луѓе одлучувале во првостепена и во второстепена комисија.

Може да се забележи многу ограничен напредок на полето на *родовата еднаквост и правата на жените*. Во националниот акциски план за родова еднаквост отсуствува кохерентност. Спроведувањето на националната стратегија против семејното насилство (2008-2011) е попречено со недостаток на координација меѓу релевантните институции.

Спроведувањето на националниот акциски план за заштита на *правата на децата* останува бавно. Не е сторено ништо за да се подобри пристапот до образование, здравствена заштита и малолетничка правда за децата во обесправена положба.

Во однос на *слободата и сигурноста и правото на фер судење*, системот за заштита на сведоци е издигнат до меѓународните стандарди, иако одредени недостатоци опстојуваат во логистиката и финансирањето. Нема напредок во областа на правна помош во граѓански предмети.

Постигнат е одреден напредок во областа на *малцинските права и културните права*. Има напредок кон спроведувањето на Законот за употреба на јазиците што ги зборуваат најмалку 20% од граѓаните и Стратегијата за правична застапеност во јавната администрација. Но, помалите заедници остануваат во неповолна состојба. Дијалогот и градењето на доверба меѓу заедниците на локално ниво беа дополнително попречени со воведувањето на етнички поделени смени во училиштата. Не е постигнат широк консензус за Законот за употреба на знамињата на заедниците. Мерките за подобрување на социјалната вклученост на Ромите дадоа само ограничени резултати. Земјата бележи умерен напредок во областа на фундаменталните права.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во борбата против корупцијата и одреден напредок во реформата на судството и заштитата на фундаменталните права. Новоформираните институции и зголемените буџетски средства ја подобрија општата ефикасност на правосудството, но потребни се континуирани напори за обезбедување на независност. Што се однесува на борбата против корупцијата, може да се забележи понатамошен напредок во гонењето на предмети на високо ниво, зајакнување на институционалната рамка и соработката меѓу институциите задолжени за спроведување на законот. Изборниот законик, Законот за финансирање на политичките партии и Законот за судир на интереси беа изменети со цел да се зацврсти транспарентноста, а беа воведени и

нови одредби за незаконско збогатување. Сепак, корупцијата и натаму е широко распространета и продолжува да биде сериозен проблем во многу области. Најголем дел од законодавните и политичките мерки поврзани со фундаменталните права се усвоени, но примената е нерамномерна и потребни се дополнителни напори.

4.24. Поглавје 24: Правда, слобода и безбедност

Постигнат е важен напредок околу **визната политика**. Во рамките на дијалогот за визна либерализација започнат помеѓу ЕУ и Република Македонија, во февруари 2008 година, земјата постигна важен напредок во областа на правдата, слободата и безбедноста и ги исполни одредниците, овозможувајќи ѝ на Комисијата да ја вклучи Република Македонија во својот предлог од јули 2009 година за патување без визи. Во однос на безбедноста на документите, издавањето на нови биометриски пасоши, во согласност со стандардите на Заедницата и со меѓународните стандарди за безбедност, продолжи според планираното, како и издавањето на нови лични карти и дозволи за престој. Од септември 2009 година, беа издадени повеќе од 531.000 биометриски патни исправи.

Договорите за визно олеснување и реадмисија помеѓу Република Македонија и Европската заедница продолжија да се спроведуваат. Земјата сè уште целосно не го усогласила своето законодавство со негативната листа на ЕУ во интерес на регионалниот пристап и одржува безвизен режим за државјаните на некои земји во регионот.

Административниот капацитет на Одделението за конзуларни работи беше дополнително зајакнат. Сè уште остануваат недостатоци на полето на човечки и буџетски ресурси. Националниот визен систем стана целосно оперативен. Беа воведени правилата за унилатерално признавање на шенгенските визи и дозволи за престој со цел да се олесни движењето на државјани од трети земји и да се запре издавањето на визи на границите. Во оваа област, земјата е добро напредната.

Постигнат е одреден напредок во областа на **миграцијата**. Собранието усвои резолуција за миграциска политика, којашто ги утврди принципите за активна политика на враќање. Беше обезбедено спроведување на миграциската политика, вклучително и активната политика на враќање. Законот за странци беше изменет со цел да се отстрани барањето за граѓаните на ЕУ да поседуваат патничко осигурување кога влегуваат во земјата. На крајот од 2008 година, Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора, Република Македонија и Србија потпишаа меморандум за разбирање за воспоставување на систем за размена на статистички податоци во врска со нелегалната миграција и за учество во регионален систем на рано известување.

Беше спроведен Законот за вработување на странци. Донесени се сите подзаконски акти за миграција. Свкупно, земјата ратификува шест договори за реадмисија со земјите кои не се членки на ЕУ: Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Молдавија, Норвешка и Швајцарија. Договорот за реадмисија со Заедницата добро профункционира. Во првите шест месеци од 2008 година, беа примени 269 лица во согласност со договорот за реадмисија и билатералните договори. Постапката за влез, главно за краток престој, е задоволителна. Се подготвува централна база на податоци за странци коишто привремено престојуваат во земјата. Потребни се понатамошни напори за подобрување на системот за собирање податоци. Политиката за реинтеграција на повратниците не се применува целосно. Сè уште недостигаат ресурси за вработување

нов кадар, особено во Министерството за труд и социјална политика, како и за набавка на соодветна опрема. Во оваа област, земјата е добро напредната.

Постигнат е добар напредок во областа на **азилот**. Донесени се измените на Законот за азил и привремена заштита, но законот сè уште не е целосно усогласен со *acquis*. Применети се одредбите во врска со супсидијарната заштита. Функционира Управниот суд, којшто има надлежност врз предметите со бегалци кои претходно биле решавани од Врховниот суд, но постојат одредени недостатоци во донесувањето одлуки, а особено во жалбените предмети (*Види и Политички критериуми – Правосудство и Поглавје 23*). На Управниот суд треба со закон да му се дадат надлежности за вршење независна судска ревизија на содржината во решенијата за азил. Потребни се понатамошни напори од страна на органите за да преземат целосна одговорност за обезбедување финансиска и материјална помош спрема бегалците и барателите на азил. Административниот капацитет е подобрен. Почнаа да се издаваат документи за идентификација, иако бавно. Меѓутоа, постапките за азил сè уште не се во целосна согласност со европските стандарди. Ќе мора да се развие централна база на податоци за странци, којашто ќе покрива азил, миграција и визи. Во оваа област земјата е напредната.

Може да се забележи добар напредок на полето на **надворешните граници и Шенген-зоната**. Беше потпишан работен договор со ФРОНТЕКС. Завршено е спроведувањето на стратегијата и акцискиот план за интегрирано гранично управување, освен изградбата и реконструкцијата на полициските станици и проширувањето на радио-комуникацискиот систем ТЕТРА. Меѓутоа, сè уште недостига вкупен систем за анализа на стратески и оперативен ризик, па така се спречува ефективната борба против нелегалната миграција. Процесот на демаркација на границата со Косово сè уште не е целосно завршен. За да се изнајде решение за демаркација на пограничните села на последната делница, во август 2009 година, Владата одлучи да ја зголеми маргината на флексибилност во нов билатерален договор со Косово за границата. Во септември 2009 година беше донесен нов акциски план за шенгенското *acquis* за периодот 2009-2011 година. 19 гранични премини беа поврзани со комуникациската мрежа за податоци на Министерството за внатрешни работи и сега имаат пристап до базата на податоци. Сепак, полициските станици одговорни за надзор на границите сè уште немаат пристап до базата на податоци. Националниот координативен центар за управување со границите е целосно оперативен. Поделбата на задачите помеѓу координативниот центар и службите на терен беше наштелувана, особено со помош на обука и со усвојување на оперативен прирачник, а во практика функционира добро. Беше донесена Стратегија за управување со човечки ресурси која ги опфаќа сите организациски единици на полицијата, но без конкретно да се занимава со потребите на пограничната полиција. Беше подобрен капацитетот на центарот за обука и основните наставни програми се задоволителни, но треба да се развијат и наставни програми за погранични полициски службеници на средно и повисоко ниво. Не е достапна централна база на податоци за лажни и оригинални документи, ниту пак централна база на податоци за примероци на документи. Преземени се првите чекори за обновување на објектите и канцелариите на граничните премини. Меѓутоа, состојбата сè уште не е целосно задоволителна. Беше распределен буџет за надградба на опремата на пограничната полиција, но тој сè уште не е доволен, особено за полициски надзор во ноќите часови на зелената граница. Сè уште не се адекватни техничката опрема за анализа на документи, обуката за нејзино користење и буџетската поддршка. Подготовките во областа на надворешните граници и Шенген се

напреднати.

Може да се забележи добар напредок околу **судската соработка во граѓански и кривични предмети**. Договорот за соработка со Европска правда (Eurojust) беше потпишан во ноември 2008 година. Законот за ратификација на Договорот беше донесен во април 2009 година. Беше ратификуван вториот Дополнителен протокол кон Европската конвенција за заемна помош во кривични работи. Беше ратификувана Конвенцијата од 29 мај 1993 година за заштита на децата и за соработка околу меѓусебното усвојување од страна на земјите. Беше ратификувана Конвенцијата од 18 мај 1970 година за прибавување на докази во странство во граѓански или трговски работи. Беше ратификуван Дополнителниот протокол кон Конвенцијата за заштита на поединците во поглед на автоматската обработка на личните податоци во однос на надзорните органи и прекуграничниот проток на податоци. Во оваа област, подготовките започнуваат.

Напредокот е добар во областа на **полициската соработка и борбата против организираните криминали**. Полицијата уште повеќе се децентрализира (*види и дел за Политички критериуми*). Беа исполнети потребите од обука и опрема, главно од страна на локалните власти. Соработката со ЕВРОПОЛ уште се подобри, а се прават и подготовки за потпишување на оперативен договор. Секторот за специјални истражни техники од одделението за организиран криминал при Министерството за внатрешни работи беше екипиран со кадар и опремен.

Се подобри системот за управување со човечки ресурси. Со новиот Закон за внатрешни работи донесен во јули беше воведен систем за развој на кариера заснован на заслуги и оценување, како и одредби со цел да се деполитизираат службениците на Министерството за внатрешни работи, вклучувајќи ги и повисоките полициски службеници. Системот на обуки се подобри, особено за основна и специјализирана обука. Остануваат недостатоци во обуката на работното место и во развивањето наставни програми за службениците на средина на кариера. Центарот за обука, наследникот на Полициската академија, организира регионална обука и обука за новата генерација на полициски кадети. Неговата мисија беше ревидирана со измена на Законот за внатрешни работи и сега е ограничена на основна и континуирана обука.

Канцеларијата на Интерпол стана оперативна 24 часа на ден, седум дена во неделата. Сите гранични премини и четирите подрачни штаба на пограничната полиција беа поврзани со базите на податоци на Интерпол. Се зголеми бројот на издадените и извршените меѓународни потерници за апсење.

Се подобри капацитетот за заштита на сведоци. Во 2008 година, во еден случај беше активирана програмата за заштита на сведоци. Остануваат одредени недостатоци во логистиката и финансирањето. Беа направени подобрувања во заштитата на жртвите. Воспоставени се меѓународни договори за преместување на сведоците, како и на жртвите надвор од земјата. Во оваа област, подготовките се напреднати.

Земјата ги исполнува стандардите на ЕУ и меѓународните стандарди во областа на експлозивите. Во поглед на малото и лесното оружје, беа пријавени 166 сторители, мало опаѓање во споредба со 243-те сторители за време на претходниот период на известување. Беа направени подобрувања во извршувањето на прописите во врска со приватното поседување оружје. Бројот на запленето и уништено оружје остана стабилен. Степенот на недозволено поседување оружје сè уште е алармантно висок. Потребни се значителни понатамошни напори во оваа област.

Конвенцијата на Советот на Европа против трговија со луѓе беше ратификувана во април 2009 година. Ќе бидат потребни понатамошни законодавни мерки за да се обезбеди ефикасно спроведување. Стратегијата и акцискиот план за борба против трговијата со луѓе беа спроведени во голема мера. Останува да се усвои нов акциски план што ќе го покрива периодот 2009-2013 година. Во Кривичниот законик беше воведена задолжителна конфискација на имот што им припаѓа на сторителите на кривичните дела поврзани со трговија со луѓе. Беше донесен Законот за социјална заштита којшто обезбедува институционална заштита на жртвите на трговија со луѓе. Соработката помеѓу полицијата, јавните обвинители и судовите дополнително е подобрена. Во 2008 година, беа покренати обвиненија против 25 лица, од кои девет за трговија со малолетници. Од 25-те обвинети, 16 беа осудени на затвор од три до осум години. Во 2008 година, 160 лица беа обвинети за криумчарење на мигранти, во однос на 91 лице во 2007 година. Беа направени подобрувања во буџетското планирање.

Направени се подобрувања во борбата против компјутерскиот криминал. Се спроведува Конвенцијата на Советот на Европа за компјутерски криминал. Односната единица од Одделението за организиран криминал има седум службеници од дванаесетте овластени. Направени се подобрувања во истражниот капацитет за борба против злоупотреба на кредитни картички. Капацитетот за борба против детска порнографија и хакерство е сè уште низок, особено на терен. Остануваат недостатоци во опремата, особено на терен. Подобрена е бројката на извршени истраги, како и квалитетот на истите.

Се одговори на слабостите во парламентарната контрола врз безбедноста и врз контраразузнавачката администрација. Исто така, се одговори и на недостатоците во судската контрола врз безбедноста и врз контраразузнавачката администрација во однос на извршување на налозите на јавниот обвинител за следење на комуникациите, особено во врска со локацијата на релевантната опрема. Законот за следење на комуникациите се применува непречено, иако релевантната парламентарна комисија не беше многу активна. Во тек е работата за воспоставување интегриран разузнавачки систем за меѓуресорна употреба. Со ова треба да се поправат постојните недостатоци во размената на разузнавачки информации и во заедничкиот пристап до базите на податоци на меѓуресорно ниво. Сè уште не е спроведена шестата акциски ориентирана мерка за борба против организираниот криминал. Секторот за анализа на криминалот во Одделот за организиран криминал сè уште не дејствува како национален центар за соработка, затоа што не е воспоставена заедничка база на податоци. И покрај значителните предизвици во областа на полициската соработка и борбата против организираниот криминал, земјата е напредната и е предводник во регионот.

Може да се забележи добар напредок во **борбата против тероризмот**. Усвоена е Стратегија за спречување на перење пари и финансирање тероризам. Донесени се подзаконски акти за спроведување и административни насоки. Ратификувана е Конвенцијата на Советот на Европа од 2005 година за перење, откривање, заплена и конфискација на приноси од казниво дело и финансирање тероризам. Во 2008 година, беа пријавени 134 сомнителни трансакции до Управата за спречување перење пари. Бројката е сè уште ниска. Се одговори на пропустите во казнување на терористичките прекршоци, особено на полето на финансирањето. Подготовките во оваа област се добро напреднати.

Може да се забележи добар напредок во **борбата против дрогите**. Законот за хемикалии е донесен, а Законот за прекурзори беше изменет со цел да се усогласи со

acquis. Донесен е Законот за опојни дроги, како и подзаконски акти за спроведување на истиот. Усвоен е нов акциски план што го покрива периодот 2008-2012 година. Истиот е во согласност со Стратегијата за дроги на ЕУ за 2005-2012 година. Податоците за заплена на дроги во 2008 година покажаа стабилен тренд во поглед на количеството. Свкупно, количеството на заплени дроги остана доста ниско. Националната, регионалната и меѓународната соработка ги достигнаа меѓународните стандарди. Земјата веќе во голема мера ги исполнува барањата од *acquis*.

Постигнат е добар напредок во областа на **царинската соработка**. Донесен е закон со кој се ратификуваа измените во Конвенцијата за формирање на Совет за царинска соработка на ЕУ, овозможувајќи ѝ на Европската заедница да стане полноправен член на Светската царинска организација (СЦО). Соработката со Иницијативата за соработка на Југоисточна Европа (СЕКИ) е зголемена. Царинската управа учествуваше во шест големи меѓународни операции координирани од страна на СЕКИ и СЦО и размени информации за заплени и разузнавачки информации преку Регионалниот центар на СЕКИ за борба против прекуграничен криминал. Цариниците учествуваа на бројни работни состаноци и обуки. Зголемени се напорите за ефективна соработка со регионалните разузнавачки канцеларии за врски во рамките на Светската царинска организација, до кои беа пријавени 195 случаи на заплена на фалсификувани стоки, девизи, нелегални дроги и цигари. Интензивирана е соработката со Балканскиот инфо-систем на Кривичната служба при германската царина. Како резултат на тоа, царинската управа прими и провери 128 пријави за можна трговија со дроги. Подготовките во оваа област се на добар пат.

(За фалсификување евра види Поглавје 32.)

Заклучок

На сите полиња на политика во областа на правдата, слободата и безбедноста, се преземени важни реформи кон исполнување на одредниците утврдени во дијалогот за визна либерализација, што беше завршен во мај 2009 година. Постигнат е важен напредок во визната политика. Може да се забележи добар напредок во областа на азилот, борбата против организираниот криминал и дрогите, како и во врска со надворешните граници и Шенген. Административниот капацитет за спроведување на полициската реформа е подобрен, но сè уште е ограничен од нецелосно развиеното управување со човечките ресурси. Земјата има постигнато поголем степен на усогласеност со *acquis*, како во однос на законодавството, така и во однос на административниот капацитет. Се прават напори за дополнително подобрување на меѓународната полициска соработка како на регионално, така и на ниво на Европската унија, главно со Европол и Фронтекс. Свкупно, подготовките во оваа област се на добар пат.

4.25. Поглавје 25: Наука и истражување

Во областа на **политиката за истражување** постигнат е мал напредок, а ова особено се однесува на стратегијата за зголемување на националниот капацитет за истражувања. Буџетот за програмата за истражувања и технолошки развој за 2009 година, којшто првично изнесуваше 2,45 милиони евра, беше намален на околу 1,8 милиони евра со ребалансот на буџетот направен во април 2009 година. Финансирањето што го обезбедуваат и јавниот и приватниот сектор за наука и

истражување остана под 0,5% од БДП, а особено учеството на приватниот сектор е мошне ниско. Истражувачките институти поминаа низ одредено ниво на реформа преку нивно интегрирање во универзитетите. Новата опрема набавена во септември 2009 година ќе го зајакне капацитетот на универзитетите и истражувачките институти. Сепак, малиот буџет, слабиот административен капацитет и недостигот на финансирање за истражувачките установи во значителна мера го попречуваат развојот на истражувачкиот капацитет во државата. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Постигнат е добар напредок во областа на **рамковните програми**. Бројот на проекти одбрани и финансирани во рамките на Седмата рамковна програма за истражување на Европската комисија (РП7/FP7) се зголеми во споредба со минатата година. Сепак, капацитетот на одделението одговорно за промовирање и координација на национално ниво на FP7 во рамките на Министерството за образование и наука е слаб и претставува пречка за реализација на повеќе промотивни активности во врска со РП7. Подготовките во оваа област се во напредна фаза.

Со оглед на отсуството на национална стратегија за истражување и слабиот административен капацитет, постигнат е мал напредок во поглед на интеграцијата во **Европската истражувачка област**. Агенцијата за европски образовни програми и мобилност, назначена да биде главно тело одговорно за воспоставување на национален EURAXESS-портал на работни места, како и EURAXESS-мрежата на услуги, не се реализирани во рокот предвиден во договорот. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на науката и истражувањето дејност. Не е доволно развиен административниот капацитет за поддршка на учеството во рамковните програми. Поголемо учество во рамковните програми е оневозможено и поради слабиот капацитет на истражувачките институти и нивните слаби врски со индустријата. Вкупно земено, подготовките во областа на науката и истражувањето се на добар пат.

4.26. Поглавје 26: Образование и култура

Постигнат е одреден напредок во областа на **образованието, обуката и младите**. Влезе во сила новиот Закон за високото образование. Новиот школски систем воведо девет години основно образование и задолжително средно образование, што доведе до зголемување на бројот на ученици запишани во средните училишта. Донесен е Акциски план за спроведување на Националната стратегија за млади. Беше формиран и Центарот за образование на возрасните. Сепак, овој центар сè уште не функционира на соодветен начин, а се доцни и со спроведувањето на Законот за образование на возрасните. Сè уште не е спроведена програмата за задолжително стручно образование. Буџетот за образование за 2009 година е недоволен за спроведување на Националната стратегија за реформи во образованието за периодот 2006-2015 година. Потребно е да продолжат напорите за подобрување на резултатите на земјата во поглед на заедничките образовни одредници на ЕУ од Стратегиската рамка за образование и обука 2020, а особено за зголемување на учеството во предосновното образование, за намалување на високата стапка на напуштање на училиштето, за обезбедување правичен пристап до високо образование, за зголемување на бројот на дипломирани и

за подобрување на квалитетот на наставата. Предизвиците за во иднина вклучуваат зајакнување на доживотното учење и подобрување на состојбата со признавањето на она што било претходно научено.

Постигнат е напредок од страна на Националната агенција за европски образовни програми во делот на градењето на сопствениот капацитет како тело за спроведување на програмите за доживотно учење и младите во акција. Започнати се подготвителни мерки, вклучително и обука на вработените и започнување на пилот-проекти. Националната агенција треба да продолжи со напорите за зајакнување на способностите на своите вработени во сите аспекти на управувањето со програмите, додека Министерството за образование и наука треба да воспостави ефикасен контролен систем кој ќе обезбедува соодветна гаранција за функционирањето на Националната агенција. Подготовките во областа на образованието, обуката и младите се умерено напреднати.

Постигнат е одреден напредок и во полето на **културата**. Земјата продолжи да учествува во програмата за култура, а започна да учествува и во програмата „Европа за граѓаните“, врз основа на Меморандум за разбирање потпишан во март 2009 година. Подготовките во областа на културата ги исполнуваат барањата на ЕУ.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областите образование, обука, млади и култура, особено во поглед на учеството во програмите на Заедницата. Сепак, буџетот за образованието останува недоволен за спроведување на Националната стратегија за реформи, а потребни се и дополнителни напори за да се подобрат резултатите на државата во однос на заедничките одредници за образование и обука 2020, за да се подготви земјата за управување со програмите за доживотно учење и младите во акција, како и за воспоставување на ефикасен контролен систем. Вкупно земено, подготовките во областа образование и култура се напреднати.

4.27. Поглавје 27: Животна средина

Постигнат е добар напредок во областа на **хоризонталното законодавство**. Беа донесени подзаконските акти од областа на оценка на влијание врз животната средина и учество на јавноста. Беа донесени и Националната стратегија и Планот за заштита и спасување. Административниот капацитет за спроведување на Директивата за оценка на влијанието врз животната средина ЕИА (EIA) и стратешката оценка на животната средина СЕА (SEA) е подобрен, но истиот сè уште е недоволен, особено на локално ниво. Барањата од Директивата за оценка на влијанието врз животната средина за консултирање на јавноста сè уште не се применуваат на соодветен начин. Треба да се подобрат барањата кои се однесуваат на информирање и консултирање на јавноста. Направен е напредок во областа на климатските промени, особено во поглед на спроведувањето на механизмот за чист развој според Протоколот од Кјото. Дирекцијата за заштита и спасување беше зајакната од аспект на кадровското екипирање, но и обука. Подготовките во оваа област се во напредна фаза.

Постигнат е одреден напредок во областа на **квалитетот на воздухот**. Транспозицијата во оваа област постигна умерен напредок. Усвоена е листа на зони и агломерации за квалитетот на амбиенталниот воздух. Во фаза на составување е списокот на емисии на загадувачи на воздухот, што се прави во согласност со методологијата на КОРИНЕР (CORINAIR). Административниот капацитет сè уште е

слаб, особено на локално ниво. Потребна е и дополнителна опрема. Соработката помеѓу министерствата и институциите, кои се занимаваат со прашањето на квалитетот на воздухот, сè уште е недоволна, особено во делот на собирањето и анализата на податоците. Системот за следење на квалитетот на воздухот сè уште не е целосно ефективен. Подготовките во областа на квалитетот на воздухот имаат постигнато умерен напредок.

Постигнат е одреден напредок во областа на **управувањето со отпадот**. Беа донесени измени и дополнувања на Законот за управување со отпадот, вклучувајќи и одредби за санкции и за износите на паричните казни за направени прекршоци. Беше донесен Националниот план за управување со отпадот. Административниот капацитет и на централно и на локално ниво сè уште е во голема мера недоволен. Сè уште не се воспоставени општински системи за управување со отпадот. Потребно е да се зголемат инвестициите во оваа област. Координативниот комитет за управување со отпадот не се покажа како ефективен. Сè уште не постои ниту систем кој би се занимавал со собирање податоци, регистрација и известување. Подготовките во оваа област имаат постигнато умерен напредок.

Во случајот на **квалитетот на водата** може да се забележи мал напредок. Потребно е да се интензивира процесот на транспозиција. Административниот капацитет за интегрирано управување со водите е мошне слаб од аспект на организациска структура и број на квалификувани кадри. Сегашната институционална поставеност, која опфаќа многу институции, многу го отежнува координирањето на спроведувањето на новиот Закон за води. Системот за следење на водите сè уште не е во целост ефективен. Не е направен напредок кон примена на начелото „загадувачот плаќа“. Оваа состојба ја проблематизира одржливоста на проектите во овој сектор. Во оваа област сè уште се потребни значителни напори.

Во областа на **заштитата на природата** постигнат е мал напредок. Беа донесени измени и дополнување на Законот за лов. Потребно е да продолжат напорите за дополнително усогласување со законодавството на ЕУ. Може да се забележи одреден напредок во делот на спроведувањето на плановите за управување со заштитените области. Сè уште не е завршена Националната стратегија и Акциониот план за заштита на природата. Административниот капацитет е недоволен и недостасува соодветна опрема. Во целина, координацијата помеѓу различните институции одговорни за заштита на природата е недоволна. Сепак, направени се одредени напори за унапредување на координацијата помеѓу Министерството за животна средина и Царинската управа во врска со спроведувањето на Конвенцијата ЦИТЕС (CITES). Подготовките во оваа област имаат постигнато умерен напредок.

Постигнат е мал напредок во делот на **контролата на индустриското загадување и управувањето со ризици**. Има напредок во поглед на транспозицијата на СЕВЕСО (SEVESO) II Директивата за контрола на опасностите од хаварии со присуство на опасни супстанции. Недостигот на административен капацитет во оваа област е еден од главните проблеми, особено на локално ниво. Тоа доведува до ситуации на значително доцнење во издавањето ИСКЗ-дозволи (интегрирано спречување и контрола на загадувањето). Сè уште не е обезбедена обука за инспекторите за ИСКЗ. Засегнатите страни не се доволно вклучени во овој процес. Операторите на индустриските локации сè уште немаат подготвено планови за вонредни ситуации. Во оваа област треба да се вложат значителни напори.

Во областа на **хемикалиите** направен е мал напредок. Сè уште не е направена

транспозиција на законодавството на ЕУ за овој сектор. Беше зголемен бројот на вработени во Националниот информативен центар. Започнаа и одредени активности во делот и подигнувањето на свеста за засегнатите установи и претпријатија. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Мал напредок е постигнат и во областа на **ГМО**. Сè уште не е завршена транспозицијата на *acquis* во оваа област. Беа формирани Националната комисија за управување со ГМО и Научниот комитет за ГМО. Сепак, потребно е дополнително да се зајакне административниот капацитет. Сè уште не е формиран органот за проценка на ризиците од ГМО и за пуштање во промет на производи со ГМО, ниту пак се воспоставени потребните лаборатории. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Постигнат е одреден напредок во областа на **бучавата**. Беа усвоени подзаконските акти. Започна подготовката на стратешки мапи и акциони планови за бучава со изработката на Планот за мерење на бучавата во Скопје. Административниот капацитет е сè уште недоволен. Сè уште не се формирани единиците одговорни за справување со проблемите на бучавата на централно и локално ниво. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Во областа на **шумарството** е постигнат одреден напредок. Започнаа да се спроведуваат приоритетните мерки од Програмата за проширена репродукција на шумите.

Што се однесува до **административниот капацитет**, Владата донесе План за зајакнување на капацитетот за управување со животната средина на централно и локално ниво за периодот 2009 – 2014 година. Сепак, недостигот на финансиска проценка и на механизам за следење и оценување на планот би можел да има негативни последици по неговото спроведување и одржливост. Административниот капацитет за примена и спроведување на законодавството за животна средина е сè уште далеку од доволен и на централно и на локално ниво. Оваа констатација особено важи за инспекторатите. Координацијата помеѓу административните тела одговорни за прашања поврзани со животната средина сè уште не е ефективна. Спроведувањето на законодавството е подобро од аспект на паричните казни и санкциите, но системот сè уште не е ефикасен и не е воспоставена веродостојна евиденција. Системот за следење и информирање за животната средина сè уште не е соодветен. Во буџетот за 2009 година не се предвидени финансиски средства за нови проекти од областа на животната средина. Сумата на средства што се обезбедува е сè уште далеку од доволна за задоволување на потребите. Беше усвоена Националната стратегија за инвестиции во животната средина. Барањата во делот на заштитата на животната средина сè уште не се добро интегрирани во создавањето и во спроведувањето на политиките за други области. Само делумно се применуваат начелото на „претпазливост, начелото на „превентивно дејствување“ и начелото „загадувачот плаќа“.

Заклучок

Постигнат е напредок кон натамошна транспозиција на *acquis* во областа на животната средина, особено кај хоризонталното законодавство и управувањето со отпадот. Одредени сектори, како што се квалитетот на водите или ИСКЗ, сè уште заостануваат. Самата примена на законодавството и понатаму останува значителен предизвик. Административниот капацитет е слаб и на национално и на локално ниво. Сè уште се потребни значителни дополнителни напори за натамошно усогласување со *acquis* во

овој сектор, но уште повеќе за обезбедување на потребните инвестиции. Вкупно земено, во однос на подготовките во областа на животната средина постигнат е умерен напредок.

4.28. Поглавје 28: Заштита на потрошувачите и здравствена заштита

Постигнат е одреден напредок околу **заштитата на потрошувачите**. Во однос на *хоризонталните аспекти*, беше усвоена Програмата за заштита на потрошувачите за 2009-2010 година. Наместо Министерството за економија, сега се бара од вклучените државни институции да ги финансираат активностите планирани во областа на заштитата на потрошувачите од сопствени ресурси. Беа основани четири нови регионални организации за заштита на потрошувачите коишто работат во рамките на чадор-организација со седиште во Скопје. Беше зголемена буџетската поддршка за невладините организации за заштита на потрошувачите, но е доста скромна во споредба со комплексните задачи што ги повлекува заштитата на потрошувачите. Невладината чадор-организација, главно, се фокусираше на кампањи за јавноста, а помалку на примање жалби од потрошувачите. Подготовките во оваа област се во тек.

Постигнат е одреден напредок во однос на *прашањата поврзани со безбедноста на производите*. Донесени се подзаконските акти на Законот за безбедност на производите. Останува да се потврди усогласеноста со *acquis*. Надзорот на пазарот останува слаб и не обезбедува ефективна и транспарентна заштита на потрошувачите. Административниот капацитет на координативното тело за надзор на пазарот е лош. Сè уште не се разјаснети надлежностите на различните инспекторати. Лошото финансирање, немањето доволен кадар и неадекватните овластувања на инспекторите сериозно ја ограничуваат способноста на инспекторатите да вршат проверки на производите. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во однос на *прашањата кои не се поврзани со безбедноста*, каде што се обезбеди спроведување и примена на законодавството за кредитирање на потрошувачите. Сè уште не е транспонирано *acquis* за рекламирање на далечина на финансиски услуги за потрошувачите, за забрани и за нелојални трговски практики. Медијацијата сè уште се користи во ограничена мера. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Имаше одреден напредок во областа на **јавното здравство**. Во однос на *хоризонталните аспекти*, новиот Закон за евиденции во областа на здравството ги дефинира општите принципи за собирање и обработка на сеопфатни податоци од здравствената заштита. Воведена е нова програма на јавно здравство за ретки болести. Сепак, финансирањето на програмите на јавното здравство остана исто како во 2008 година, освен за задолжителната програма на имунизација, што беше четири пати зголемено. Спроведувањето на програмите на јавното здравство и понатаму е попречено поради недостигот на соодветна оперативна структура и соодветни финансии, што резултира во скратување или прекинување на некои програми. Болничкиот сектор сè уште добива повисоки буџетски распределби отколку секторите на јавното здравство и примарната здравствена заштита. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во областа на контролата на *тутунот*, особено во поглед на рекламирањето на тутунот. Напредокот во областа на тутунските производи

е помалку значаен. Земјата потпиша договор за лиценцирање на употребата на сликовити предупредувања од ЕУ за тутунските производи, коишто беа воведени во септември. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Може да се забележи одреден напредок на полето на *преносливите болести*. Избувнувањето на заушките на почетокот од 2009 година откри дефекти во програмата за имунизација од заразни болести во средината на 1990-тите години. Како последица на тоа, беше спроведена итна имунизација од заушки на населението на возраст меѓу 14 и 21 година. Европскиот центар за спречување и контрола на болестите (ЕЦСКБ) и СЗО обезбедија поддршка за спречување на појавата на заушки. Беа преземени мерки за зајакнување на системот за ИТ низ целиот здравствен сектор вклучувајќи го и националниот систем за рано предупредување (ЕВАРН). Сè уште не постои сеопфатна база на податоци за здравствена заштита. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Може да се забележи одреден напредок во областа на *крвта*. Донесени се подзаконски акти за безбедносни мерки кај крвта. Останува да се потврди усогласеноста со *acquis*. Недостасува соодветното спроведување на стратегијата за безбедност на крвта. Не се забележани случувања во областа на човечките *тквива и клетки*. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Направен е мал напредок во однос на *менталното здравје*. Институциите за ментално здравје и понатаму немаат доволен кадар и финансиски средства. Малку се подобри институционалната грижа за социјално ранливите лица, како и лицата со посебни потреби. Меѓутоа, потребни се повеќе напори и ресурси за подобрување на менталната здравствена грижа во заедницата како алтернатива на институционалната грижа. Исто така, неопходен е посебен акцент врз децата и младите со ментални здравствени проблеми, коишто имаат потреба од здравствена заштита скроена според нивните потреби. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Националните програми за јавно здравство продолжија да ги третираат *социо-економските детерминанти на здравството и нееднаквостите во здравството* со обезбедување средства за спречување на здравствени проблеми предизвикани од нездрав начин на живот и со бесплатно лекување за неосигурените пациенти. Усвоена е Стратегија за унапредување на здравјето на адолесцентите. Продолжи спроведувањето на Националната стратегија за намалување на штети предизвикани од *алкохол*, со акциски план што се фокусира на младите. Финансиските ресурси за борба против *ракот* се недоволни. Не се забележани случувања во областа на *здравството и животната средина*. Подготовките во оваа област се во тек.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на заштитата на потрошувачите и на здравјето. Во однос на потрошувачката политика, сè уште не постои ефективен и транспарентен систем за надзор на пазарот. На полето на јавното здравство, расположивите човечки и финансиски ресурси сè уште не се доволни за да се обезбеди соодветно спроведување на законодавството, стратегиите и акциските планови.

4.29. Поглавје 29: Царинска унија

Постигнат е одреден напредок во **царинското законодавство**. Царинската тарифа од 2009 година ги зема предвид обврските што произлегуваат од Договорот за стабилизација и асоцијација и измените во комбинираната номенклатура на ЕУ. Беше ратификуван Протоколот за изменување на Меѓународната конвенција од Кјото за поедноставување и усогласување на царинските постапки. Беше усвоено законодавство за примена на Царинскиот законик, со кој се уредуваат овластените економски оператори. Беа укинати извесен број царински давачки, влучувајќи ги и давачките за царинска придружба на стоките и за привремено царинско складирање. Меѓутоа, некои давачки, коишто не се во согласност со *acquis* остануваат во сила. Некои одредби од Законот за технолошко индустриски развојни зони сè уште не се целосно усогласени со *acquis*. Подготовките во оваа област се напреднати.

Постигнат е важен напредок во **административните и оперативните капацитети**. Беше спроведена стратегијата за обука и професионално напредување. Вработените имаа полза од голем број обуки, вклучувајќи и обука за етика. Дополнително беше зајакнат оперативниот капацитет, посебно во делот на истрага и разузнавање. Беа воведени анализа на ризикот и контролни системи и постапки засновани на ризикот. Почна да функционира едношалтерскиот систем, што поврзува 16 државни агенции. Тој овозможува компаниите електронски да поднесат едно единствено барање за добивање на сите потребни документи за увоз, извоз и транзит. Царинската управа сè уште треба да развие сеопфатна ИТ-стратегија за да обезбеди идна интерконективност/интероперабилност со ИТ-царинските системи на Заедницата.

Напорите за борба против корупцијата, прекуграничниот криминал и трговијата со фалсификувани стоки доведоа до зголемен број прекршочни и кривични предмети. Исто така, се зголеми и бројот на дисциплински постапки и кривични обвиненија против царински службеници, иако санкциите, конкретно отпуштањата, општо не се прифаќаа во фазата на жалба. Царинската управа потпиша нови меморандуми за соработка со трговските и транспортните здруженија, како и со државните агенции вклучени во борбата против криминалот и корупцијата. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Заклучок

Напредокот во ова поглавје беше значителен, особено во однос на административниот и оперативниот капацитет. Царинското законодавство е *значително* усогласено со *acquis*, со исклучок на транзитот. Административниот капацитет на Царинската управа за спроведување на законодавството и за решавање на прекуграничниот криминал продолжува да се подобрува. Подготовките во оваа област се одвиваат во вистински правец.

4.30. Поглавје 30: Надворешни односи

Имаше добар напредок во областа на **заедничката трговска политика**. Земјата продолжи постепено да ги намалува царините, во согласност со обврските спрема *СТО* и Спогодбата за стабилизација и асоцијација (*ССА*) со ЕУ. Царините беа намалени за

498 производи, а целосно укинати за уште 286 производи. Просечната царина на индустриски производи остана 7%, а царината на земјоделски и рибарски производи беше намалена на 15,98%.

Земјата продолжи тесно да се координира со Комисијата и да се усогласува со политиките и позициите на ЕУ во меѓународните трговски преговори. Ратификуван е Протоколот за правилата на потекло кон билатералниот договор со Турција за слободна трговија. Тој е во согласност со соодветниот протокол кон ССА. Земјата ги зголеми подготовките за преговори со земјите што учествуваат во Паневропскиот медитерански систем на акумулација на потеклото.

Не се забележани случувања во однос на кредитирањето на извозот.

Владата донесе указ за утврдување нова листа на *стоки и технологии со двојна употреба*, којшто целосно ја транспонира листата на стоки и технологии со двојна употреба од релевантната регулатива на Советот. Системот за контрола на стоки со двојна употреба не е целосно функционален.

Во областа на **билатералните договори со трети земји**, земјата го ратификува договорот за инвестиции со Индија и протоколот за изменување на договорот за инвестиции со Романија. Бројот на ратификувани билатерални договори за инвестиции се искачи на 31, од коишто 28 се во сила, а 15 се со земји-членки на ЕУ.

Не е забележан напредок во областа на **развојната политика и хуманитарната помош**. Подготовките и во двете области не се многу напреднати.

Заклучок

Имаше одреден напредок при усогласувањето со политиката на ЕУ за надворешни односи. Институционалниот капацитет и координација помеѓу релевантните институции сè уште не е доволен за да овозможи земјата целосно да учествува во развојот на ЕУ и во политиките за хуманитарна помош. Свкупно, подготовките во оваа област се на добар пат.

4.31. Поглавје 31: Надворешна, безбедносна и одбранбена политика

Редовниот **политички дијалог** помеѓу ЕУ и земјата продолжи да покрива прашања од надворешната политика. *(Во врска со добрососедските односи со другите земји од проширувањето и со земјите-членки, види го делот за политички критериуми.)*

Во однос на **заедничката надворешна и безбедносна политика** (ЗНБП), земјата продолжи да се усогласува со заедничките ставови и изјави на ЕУ за трети земји и региони. Во периодот на известување, земјата се усогласи со сите релевантни декларации и заеднички ставови на ЕУ, освен во четири случаи поврзани со Етиопија, САД, Израел и Нигерија. Конкретно, земјата се усогласи со декларацијата на ЕУ за распоредување на мисијата на Европската унија за владеење на правото (ЕУЛЕКС) на Косово. Координативното одделение за ЗНБП беше зајакнато со еден нововработен, доведувајќи го вкупниот персонал на пет вработени.

Продолжува спроведувањето на *рестриктивни мерки*. Работната група за прашања од ЗНБП предводена од Министерството за надворешни работи продолжува да го ревидира процесот на спроведување. Досега, спроведувањето на меѓународните

рестриктивни мерки покажа потреба за понатамошна координација помеѓу надлежните органи.

Во однос на *неширењето оружје*, во декември 2008 година, Република Македонија ја потпиша Конвенцијата за касетна муниција. Земјата го издаде третиот национален извештај за спроведување на Етичкиот кодекс на ЕУ за извоз на оружје и извештајот за спроведување на Акцискиот план на ОН за превенција, борба и искоренување на недозволената трговија со лесно и мало оружје. Националната комисија за мало огнено оружје и лесно оружје продолжува со својата работа.

Во Министерството за внатрешни работи беше основан специјален сектор за справување со нелегална трговија со оружје, муниција и експлозивни материјали. Како резултат на неговата работа, 300 лица беа обвинети за кривични дела, во 2008 година. Административниот капацитет на Одделението за контрола на оружјето при Министерството за надворешни работи беше зајакнат со вработување на дополнителен кадар.

Земјата продолжи активно да се ангажира во соработката со меѓународните организации (ОН, ОБСЕ, Советот на Европа итн.). *(Во поглед на Меѓународниот кривичен суд, види го делот за Политички критериуми – регионални прашања и меѓународни обврски).*

Во поглед на *безбедносните мерки (класифицирани информации)*, беше инсталирана Овластената компјутерска единица за пристап до мрежата на ЕУ (ACN) за електронска размена на класифицирани информации од ЗНБП. Беше распределена кадровска и буџетска поддршка за задоволително работење и одржување на електронскиот систем.

Во рамките на **европската безбедносна и одбранбена политика** (ЕБОП), земјата покажа континуирана заложба за учество во цивилните и воените операции за управување со кризи. Земјата ги повлече воените сили од воената мисија ЕУФОР/Алтеа предводена од ЕУ, но продолжи да учествува со медицински тим, заедно со подофицер за превентивна медицина и правен советник во штабот на ЕУФОР во Босна и Херцеговина. Земјата продолжи да учествува во мисијата на НАТО во Авганистан и во мировната мисија во Либан (УНИФИЛ) предводена од ОН. Земјата ја посочи подготвеноста да учествува во борбената група на ЕУ (ЕУБГ) 11/2012 составена од воени сили од Германија (водечка нација), Австрија, Чешката Република, Ирска и Хрватска.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на надворешната, безбедносната и одбранбената политика, особено во однос на зајакнувањето на административниот капацитет. Земјата се усогласи со повеќето декларации и заеднички ставови на ЕУ и покажа континуирана заложба за учество во операциите од ЕБОП. Потребни се континуирани напори за да се обезбеди напредок во спроведувањето рестриктивни мерки и во обезбедувањето неширење на оружјето.

4.32. Поглавје 32: Финансиска контрола

Може да се забележи одреден напредок во областа на **јавната внатрешна финансиска контрола** (ЈВФК). Во јули беше донесен ревидиран Закон за ЈВФК.

Забрзано е воспоставувањето на единици за внатрешна ревизија во ресорните министерства. Меѓутоа, 10 единици на локално ниво сè уште немаат кадар. Недостигаат адекватни планови за обука во врска со внатрешната ревизија. Институционалниот капацитет на централните единици за хармонизација (ЦЕХ) при Министерството за финансии беше подобрен, но сè уште не е доволен. Документот за политика на ЈВФК треба да се измени за да вклучи среднорочен до долгорочен план за развој на ЈВФК и акциски план за нејзино целосно спроведување.

Во однос на **надворешната ревизија**, Државниот завод за ревизија (ДЗР) ја ажурираше својата развојна стратегија (2008-2012) и други клучни методолошки упатства за квалитетот на ревизијата и известувањето. Подобрен е оперативниот капацитет на ДЗС, со вработување на 14 нови ревизори, но, во 2008 година, покривањето на ревидираните јавни расходи се намали и останува недоволно. Останува да се чува функционалната и финансиска независност на ДЗР, и тоа со Уставот или со еквивалентни средства. Соработката со Собранието сè уште не е целосно задоволителна и сè уште недостигаат соодветни постапки за работење со извештаите на ДЗР и со ревизорските препораки. Подготовките во областа на јавната внатрешна финансиска контрола и надворешната ревизија се на добар пат.

Може да се забележи одреден напредок околу **заштитата на финансиските интереси на ЕУ**. Потпишан е Меморандум за разбирање за спречување, истражување и известување за нерегуларности при спроведување на ИПА-фондовите, помеѓу националниот координатор за авторизација и Службата за координација на борба против измама (АФКОС) во рамките на финансиската полиција. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Не може да се забележи напредок на полето на борбата против **фалсификување на еврото**. Направени се ограничени подобрувања во националниот механизам за соработка при известување околу сомнителни банкноти, бидејќи Народната банка даде упатства до сите банки. Во 2008 година беа запленети 380 банкноти во однос на 321 во 2007 година. Истражниот капацитет е слаб. Остануваат значителни недостатоци во опремата, кадрите и обуките, особено кај Народната банка.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок кон усогласување и спроведување на законодавството. Понатаму, беше зајакнат административниот капацитет на институциите одговорни за финансиска контрола. ДЗР сè уште не е функционално и финансиски независен. Подготовките во областа на заштитата на финансиските интереси на ЕУ продолжуваат.

4.33. Поглавје 33: Финансиски и буџетски одредби

На полето на **традиционалните сопствени ресурси** се подобри собирањето на приходот од царински и земјоделски давачки наметнати врз увозот. Институционалниот капацитет на Царинската управа е зајакнат и се засилени антикорупциските мерки.

Во однос на **ресурсите на ДДВ**, административниот капацитет на Управата за јавни приходи (УЈП) се подобри. Беа направени напори за борба против измами со царинските давачки и ДДВ, и на тој начин се придонесе кон поефикасно собирање на

приходите. Капацитетот за внатрешна ревизија и контрола на финансиското управување е зајакнат, но сè уште е недоволен.

Во однос на **ресурсите од бруто-националниот приход**, постигнат е одреден напредок кон изработка на поисцрпни национални сметки и кон применување на правилата и дефинициите во сметководствените стандарди на ЕУ. Постигнат е мал напредок кон подобрување на проценките за неформалната економија.

Иако *acquis* во оваа област не бара транспонирање, важно е воспоставување на соодветна **административна инфраструктура**, во соодветно време, за да се обезбеди точна пресметка, собирање, плаќање и контрола на сопствените ресурси и известување до ЕУ за спроведувањето на правилата за сопствените ресурси. Се зголеми бројот на одделенија за внатрешна ревизија при буџетските корисници. Меѓутоа, кај релевантните органи сè уште не е доволен капацитетот за применување на правилата.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок кон усогласување со *acquis* во областа на царината, статистиката и финансиската контрола. Постигнати се подобрувања во оперативниот капацитет на Царинската управа и УЈП, особено во борбата против царински измами и измами со ДДВ. Ќе бидат потребни соодветни координативни структури и административно јакнење за да се спроведат правилата за сопствените ресурси во соодветно време.

СТАТИСТИЧКИ АНЕКС

**СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ (од 14 септември 2009 година)
Република Македонија**

Основни податоци	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Население (во илјади)		2 013	2 022	2 031	2 039	2 024b	2 030	2 035	2 039	2 042	2 045
Вкупна површина на земјата (во km ²)		25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25	25 713	25 713	25 713	25 713
Национални сметки	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Бруто-домашен производ (БДП) (во милиони од националната валута)		209 010	236 389	233 841	243 970	251 486	265	286 619	310 915	354 322	:
БДП (во милиони евра)		3 448	3 893	3 839	4 001	4 105	4 325	4 676	5 081	5 791	:
БДП (во евра по глава на жител)		1 713	1 926	1 890	1 963	2 029	2 130	2 298	2 491	2 834	:
БДП (во стандарди на куповна моќ (СКМ) по глава на жител)		4 800,0	5 100,0	5 000,0	5 200,0	5 300,0	5	6 400,0	6 900,0	7 800,0	8 200,0
СИ: БДП (во СКМ по глава на жител, EU-27=100)		26,8	26,9	25,1	25,2	25,6	26,6	28,5	29,4	31,2	32,5
СИ: Стапка на пораст од БДП (во национална валута, по константни цени, % на промена од претходната год.)		4,3	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,1	4,0	5,9	:
СИ: Раст на вработеност (национални сметки, % на промена од претходната година)		-0,6	0,3	-1,7	-0,6	-1,9	-2,2	2,1	3,2	4,3	3,2
Раст на продуктивност на трудот: раст на БДП по вработен (% на промена од претходната година)		5,0	4,2	-2,9	1,4	4,8	6,4	2,0	0,8	1,5	1,7
СИ: Раст на трошоци по единица труд (национални сметки, % на промена од претходната година)		-1,5	-7,0	-0,8	-0,4	2,7	-9,9	-8,6	6,2	-12,9	1,0
СИ: Продуктивност на трудот (БДП во СКМ по вработен, EU-27=100)		47,3	48,2	46,2	46,4	48,1	51,4	54,3	55,1	57,0	57,9
Бруто-додадена вредност според главни сектори (%)											
Земјоделство		12,9	12,0	11,8	12,4	13,4	13,2	12,8	12,6	11,0	:
Индустрија		26,5	26,9	26,1	24,2	24,4	22,7	23,1	23,5	25,7	:
Градежништво		6,1	6,8	6,0	6,0	6,3	6,5	6,6	6,7	7,0	:
Услуги		54,5	54,2	56,1	57,5	56,0	57,7	57,6	57,3	56,4	:
Расходи на финална потрошувачка, како дел од БДП (%)		90,3	92,6	94,8	99,5	97,0	98,9	96,5	96,7	94,6	:
Бруто инвестиции во основни средства, како дел од БДП (%)		16,6	16,2	14,8	16,6	16,7	17,8	17,0	18,2	20,2	:
Промени во резервите, како дел од БДП (%)		3,1	6,0	4,2	4,0	3,2	4,1	3,8	3,7	4,0	:
Извоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		42,2	48,6	42,7	38,0	37,9	41,1	45,5	48,1	53,4	:
Увоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		52,2	63,5	56,6	58,2	54,8	61,9	62,8	66,8	72,3	:
Индустрија	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Индекс на обемот на индустриско производство (2000=100)		96,6	100,0	96,9	91,8	96,1	94,0	100,6	104,2	108,0	113,9
Стапка на инфлација	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
СИ: Индекс на цените на потрошувачка (ИЦП), (вкупно, % на промена од претходната година)		-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	2,3	8,3
Платен биланс	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Платен биланс: вкупно тековна сметка (во милиони евра)	1)	-61	-106	-264	-401	-168	-363	-121	-45	-415	-851
Платен биланс тековна сметка: трговски биланс (во милиони евра)	1)	-465	-750	-589	-856	-753	-914	-859	-1 020	-1 175	-1 737

Платен биланс тековна сметка: нето-услуги (во милиони евра)	1)	37	53	-21	-24	-6	-43	-25	22	26	0
Платен биланс тековна сметка: нето-приход (во милиони евра)	1)	-67	-70	-31	-47	-55	-33	-92	-28	-278	-93
Платен биланс тековна сметка: нето-тековни трансфери (во милиони евра)	1)	435	661	377	525	646	628	853	982	1 012	979
од кои владини трансфери (во милиони евра)	1)	68	144	55	103	89	56	53	59	24	48
Нето-странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)		83	234	499	112	100	260	75	345	507	422
Странски директни инвестиции (СДИ) во странство (во милиони евра)	1)	0	1	-1	0	0	-1	-2	0	1	9
од кои СДИ на економијата за која се известува во ЕУ-27 земји (во милиони евра)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Странски директни инвестиции на економијата за која се известува (во милиони евра)	1)	83	233	500	112	100	261	77	345	506	413
од кои СДИ на ЕУ-27 земји во економијата за која се известува (во милиони евра)		:	:	:	:	43	125	41	255	355	276

Јавни финансии	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Општ државен дефицит/суфицит, во однос на БДП (%)		0,3	2,3	-2,5	-0,5	0,1	0,4	0,2	-0,5	0,6	-0,9
СИ: Општ државен долг, во однос на БДП (%)		32,0	48,1	48,8	43,0	39,1	36,6	39,5	33,1	25,8	21,4

Финансиски показатели	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на БДП (%)	2)	43,4	42,7	44,2	39,3	35,9	47,9	53,9	49,1	48,9	51,0
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на вкупниот извоз (%)	2)	108,9	93,6	108,4	108,5	95,7	121,2	122,3	104,8	93,3	98,4
Понуда на пари: М1 (банкноти, монети, краткорочни депозити, во милиони евра)		325	368	415	432	461	470	501	591	772	881
Понуда на пари: М2 (М1 плус депозити со ороченост до две години, во милиони евра)		556	690	1 145	1 052	1 260	1 475	1 708	2 130	2 728	2 913
Понуда на пари: М3 (М2 плус инструм. што може да се нудат на пазарот, во мил. евра)		647	786	1 267	1 141	1 324	1 542	1 777	2 221	2 872	3 184
Вкупен кредит по монет. финан. институции спрема резиденти (консолид.) (во мил. евра)	3)	527	624	620	657	761	951	1 153	1 504	2 093	2 803
Каматни стапки: секојдневна парична стапка, годишно (%)		11,6	7,2	11,9	14,4	5,8	8,0	9,2	5,6	3,5	4,0
Каматна стапка на кредитирање (една година), годишно (%)	3)	18,5	17,5	23,0	23,0	14,0	13,0	13,0	9,5	7,5	8,5
Каматна стапка на депозити (една година), годишно (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Девизен курс на еврото: со просечен период - 1 евро = ... национална валута		60,620	60,725	60,913	60,978	61,264	61,338	61,296	61,189	61,184	61,265
Индекс на ефективен девизен курс (2000=100)		86,6	100,0	105,9	109,9	114,3	117,3	119,6	119,9	119,4	120,6
Вредност на резервни средства (вклучувајќи и злато) (во милиони евра)		422	759	844	771	715	717	1 123	1 417	1 524	1 495

Надворешна трговија	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Вредност на увозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	:	2 105	2 031	2 354	2 601	2 980	3 795	4 643
Вредност на извозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	:	1 178	1 203	1 346	1 644	1 918	2 446	2 689
Трговски биланс: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	:	-927	-828	-1 008	-957	-1 062	-1 349	-1 954
Услови на трговија (ценовен индекс на извозот / ценовен индекс на увозот, 1998 = 100)		97,1	95,4	97,1	106,4	94,5	82,9	95,6	88,4	107,3	106,1
Удел на извозот спрема ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот извоз (%)		:	:	:	55,9	58,9	60,3	56,9	61,3	65,2	59,5
Удел на увозот од ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот увоз (%)		:	:	:	61,7	60,3	60,8	54,7	53,0	49,6	48,2

Демографија	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Стапка на природ. прираст, природ. промена (раѓања минус умирања) (на 1000 жители)		5,2	5,9	5,0	4,8	4,4	2,76	2,0	1,9	1,5	1,8
Стапка на смртност кај новород.: смртност на деца под 1 год. на 1000 живородени		16,2	13,2	13,2	11,7	12,8	13,2	12,8	11,5	10,3	:

Животен век при раѓање: мажи (години)		70,9	71,0	71,2	71,2	71,3	71,4	71,6	71,7	:	:
Животен век при раѓање: жени (години)		75,7	76,4	76,4	76,6	76,3	75,9	75,9	75,9	:	:

Пазар на труд

	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Стапка на стопан. актив. (15-64): дел од насел. од 15 до 64г. што е стопански актив. (%)		59,7	59,7	61,8	59,8	61,3	58,8	60,7	62,2	62,8	63,5
СИ: Стапка на вработеност (15-64): дел од насел. од 15 до 64 г. што е вработено (%)		40,2	40,3	42,6	40,4	38,5	36,8	37,9	39,6	40,7	41,9
Дел на машкото насел. од 15 до 64 г. што е вработено (%)		49,4	49,7	50,6	48,6	45,6	44,4	45,4	48,3	48,8	50,7
Дел на женското насел. од 15 до 64 г. што е вработено (%)		30,9	30,9	34,5	32,0	31,3	28,9	30,1	30,7	32,3	32,9
СИ: Стапка на вработеност кај постари работници (55-64 г.): дел на населението од 55 до 64 години што е вработено (%)		26,3	26,2	27,7	25,8	28,5	24,5	26,2	27,9	28,8	31,7
Вработеност според главни сектори (%)											
Земјоделство		:	:	25,0	24,0	22,1	16,9	19,6	20,2	18,3	19,7
Индустрија		:	:	29,3	27,5	27,4	25,9	25,8	25,1	25,0	24,8
Градежништво		:	:	6,0	5,9	6,6	7,0	6,5	7,6	6,5	6,5
Услуги		:	:	39,8	42,7	43,9	50,3	48,1	47,2	50,3	49,0
СИ: Стапка на невработеност: дел од работната сила што е невработен (%)		32,4	32,2	30,5	31,9	36,7	37,2	37,3	36,0	35,0	33,8
Дел од машката работна сила што е невработен (%)		31,9	30,5	29,5	31,7	37,0	36,7	36,5	35,3	34,6	33,5
Дел од женската работна сила што е невработен (%)		33,3	34,9	32,0	32,3	36,3	37,8	38,4	37,2	35,6	34,2
Стапка на невработеност кај лица < 25 години: дел од работната сила на возраст <25 што е невработен (%)		62,9	59,9	56,1	58,4	65,7	64,8	62,6	59,8	57,7	56,4
СИ: Стапка на долгорочна невработеност: дел од долгороч. невработ. раб. сила (%)		27,2	26,9	26,5	27,0	31,2	31,7	32,3	31,1	30,1	28,7

Социјална кохезија

	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Просечни номинални месечни надници и плати (во национална валута)		9 664,0	10 193,0	10 552,0	11 279,0	11 824,3	12 293,3	12 597,0	13 517,0	14 584,0	16 096,0
Индекс на реални надници и плати (индекс на номинални надници и плати поделен со ИЦП) (2000=100)		100,3	100,0	98,1	103,0	106,7	111,4	113,6	118,1	124,5	126,9
СИ: Предвремено напуштање на училиштето: дел од населението од 18 до 24 години што не завршил средно образ. и во моментот не посетува обука (%)		:	:	:	32,2	:	:	:	:	:	:

Животен стандард

	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Број на патнички возила на 1000 жители		144,1	147,9	152,1	151,1	148,2	122,7	124,3	118,7	121,9	128,6
Бр. на претплати за мобилна телефонија на 1000 жители		23,7	49,4	109,0	179,7	300,4	491,6	597,6	695,1	884,2	1 157,9

Инфраструктура

	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Густина на железничка мрежа (функционални линии, на 1000 km ²)		27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2	27,2
Должина на автопати (во илјади km)		0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Иновации и истражување

	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
СИ: Трошење на човечки ресурси (јавни расходи на образование) во однос на БДП (%)		:	:	:	3,4	3,4	:	:	:	:	:
СИ: Бруто-домашни расходи на истражување и развој, во однос на БДП (%)		0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	:
СИ: Процент на домаќинства што имаат пристап до Интернет дома (%)	4)	:	:	:	:	:	11,0	:	14,0	16,5	29,0

Животна средина

	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
СИ: Вкупно емисии на стакленички гасови, еквивалентни на CO ₂ (во тони, 1990=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Енергетски интензитет на стопанството (kg на еквивалент во нафта на 1000 евра		707,0	659,3	668,5	715,6	659,6	635,6	636,0	624,7	612,7	:
СИ: Удел на обновливата енергија во потрошув. на струја (%)		20,5	16,9	9,2	11,0	17,9	18,9	17,5	18,7	11,2	:
СИ: Патен шпедитерски транспорт како дел од вкупниот копнен шпедитерски транспорт (модална поделба на шпедитерскиот транспорт) (%)		69,0	60,0	87,0	92,0	94,0	91,0	93,0	92,0	88,0	84,0

Енергетика	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Примарно производство на сите енергетски производи (во илјади тони енергија (ТОЕ))		1 698	1 595	1 642	1 577	1 666	1 598	1 578	1 617	1 504	:
Примарно производство на мазут (во илјади ТОЕ)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	:
Примарно производство на цврст јаглен и лигнит (во илјади ТОЕ)		1 389	1 273	1 419	1 356	1 353	1 293	1 288	1 296	1 254	:
Примарно производство на природен гас (во илјади ТОЕ)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	:
Нето-увоз на сите енергетски производи (во илјади ТОЕ)		1 009	1 104	1 011	1 486	1 029	1 152	1 248	1 323	1 469	:
Бруто-потрошувачка на енергија во земјата (во илјади ТОЕ)		2 837	2 765	2 677	2 892	2 740	2 749	2 863	2 925	3 038	:
Производство на електрична енергија (во илјади GWh)		6,9	6,8	6,4	6,1	6,7	6,7	6,9	7,0	6,5	:

Земјоделство	Заб.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Индекс на обемот на производство на земјоделски стоки и услуги (производни цени, претходната година=100)		101,1	101,0	90,2	97,5	104,5	107,0	100,3	105,0	98,0	104,5
Вкупно искористена земјоделска површина (во илјади хектари)		1 284	1 236	1 244	1 316	1 303	1 265	1 229	1 225	1 077	1 064
Сточарство: говеда (во илјади грла, крај на периодот)		270	265	265	259	260	255	248	255	254	254
Сточарство: свињи (во илјади грла, крај на периодот)		226	204	189	196	179	158	158	167	255	247
Сточарство: овци и кози (во илјади грла, крај на периодот)		1 289	1 251	1 286	1 234	1 239	1 432	1 244	1 249	944	950
Производ. и искористув. на млеко на фармите (вкупно полномасно млеко, во илјади тони)		202	220	201	198	192	213	197	235	374	368
Производство на култури: жита (заедно со ориз) (во илјади тони ожнеано производство)		637	565	476	556	466	677	645	595	470	613
Производство на култури: шеќерна репка (во илјади тони ожнеано производство)		67	56	38	44	40	47	58	0	8	0
Производство на култури: зеленчук (во илјади тони ожнеано производство)		688	680	696	:	:	:	:	:	573	:

СИ = Структурен индикатор

: = недостапно

п = провизорно

проц. = проценето

прог. = прогнозирано

прек. = прекин во серијата

1) За периодот 1999-2002 година, вредностите во евра се пресметани со помош на годишниот просечен девизен курс; од 2003 година, вредностите во евра се пресметани врз основа на актуелниот девизен курс.

2) Од 2004 година, податоците за бруто-девизниот долг се подготвени според Водичот за статистика на надворешниот долг, со целосна покриеност на податоците. За периодот 1999-2003 година, податоците за надворешниот долг се пресметани со помош на старата методологија, со делумна покриеност на податоците.

3) Крај на годината.

4) Не постојат податоци за 2005 година бидејќи анкетата преку ИКТ беше изведена во февруари 2005 година, како пилот-анкета, и ја покри 2004 година како референтна година.

